

SHEILA HOCKEN
Emma meg én

EGY GYEREK, AKI MÁS MINT A TÖBBI

Iskolás koromig fogalmam sem volt arról, hogy nem látok rendesen. Homályos, bizonytalan képek és színek között éltem; mintha mindent fátyol borított volna. De azt hittem: mások is így látják a világot. Látásom fokozatosan romlott, míg húszéves koromhoz közeledve éppen csak meg tudtam különböztetni a fényt a sötétségtől – de ez volt minden. Még álmaimban sem volt az embereknek arcuk. Alakok voltak csupán a ködben. Legrégibb emlékeimben- akár ébren voltam, akár aludtam- mindig ott volt a köd, aztán lassan körém zárult, míg végül áthatolhatatlanná vált, és még a homályos alakok is eltűntek benne.

1946-ban születtem Beestonban, Nottinghamban. Szüleimnek fogyatékos volt a látása, és a nálam három évvel idősebb bátyámnak, Grahamnak szintén. A szürke hályogot – amellyel születtem és amely idővel retinasérülést okoz – apámtól örököltem. Anyám szemével más baj volt, de sokat egyikük sem látott. Felidézve ezt a képet: négytagú család – közülük senki nem lát rendesen, mégis együtt élnek – különös lehetett olyasvalaki számára, akinek jó a szeme.

Ha én kivétel lettem volna – egyetlen, aki nem lát, olyan családban, amelyben mindenki más jól – , majdnem bizonyosan másképpen alakultak volna a dolgok. De nálunk vakságról senki sem beszélt, és arról sem, hogy nem lát jól. Megmászhatatlan ténynek tekintettük, és senki sem említette. Talán szüleink valamilyen hallgatóságos összeesküvést szóttek e körül, és ha így volt, bölcsen tették. Ugyan mire lett volna jó, ha egy fiúnak és egy kislánynak megmondják, nem olyanok ők, mint a többi gyerekek? Így legalább megkíméltek bennünket egy ideig önbizalmunk megrendülésétől.

Csak visszamenőleg válik világossá számomra, hogy sok minden, amit mi a mindennapi életben természetesnek tartottunk, más ember szemében szokatlannak tűnhetett. Ha étkezés közben kidöntöttünk egy szószos üveget az abroszra, senki még megjegyzést sem tett, olyan gyakran előfordult.

Azt hiszem, négy- vagy ötéves lehettem, amikor először gondoltam arra: vajon más gyerek miért nem fut neki a falnak, vagy esik le a lépcsőn olyan gyakran, mint én? Leesés, összeütközés annyira hozzá tartoztak az életemhez, hogy egészen természetesnek véltem. Talán legkorábbi éveimben kissé ügyetlennek tartottam magam, de megtaláltam a kellő magyarázatokat és mentségeket. És nem is zavart igazán.

Akkor ötlött fel bennem a gondolat, hogy más lehetek mint a többi gyerek, mikor láttam a barátaimat televízió nézés közben. Odahaza nálunk sohasem ülhetett le egyszerre az egész család, hogy a műsort nézze, mert

mindegyikünknek nagyon közel kellett hajolnia a képernyőhöz, hogy valamit lásson. Hirtelen rájöttem: más emberek ülhetnek eléggé távol a készüléktől, mégis látják a képet.

Mostani emlékeim ezekről az évekről éppen olyan ködösek, mint ahogyan a napvilág maga volt számomra ebben az időben. Azt hiszem, egészséges szemű embereknek sok élénk emlékük van gyermekkorukról, de én képtelen vagyok akár apámra, akár anyámra visszaemlékezni másképpen, mint hang – , vagy érintésemlekek formájában. És mint ahogyan nincsenek vizuális emlékképeim szüleimről – legalábbis olyanok, amelyek jelentősek lennének – , éppen annyira nincs vizuális impresszióm arról a házról sem, amelyben abban a kisvárosban éltünk, Mansfield közelében, amelyet Sutton-in-Ashfieldnek neveztek. Röviddel megszületésem után költöztünk oda. Otthonomat csak a süllő kenyér és sütemény illata, a tűz melege és ropogása jelentette, amint a kandallóban égett. De semmi más.

Apám sokat volt távol, mert piacokon szöveteket árulva járta az országot. Nem kétséges, hogy rossz látása akadályozta a munkában, de ezt sohasem ismerte volna be; ha elmondta azokat a fura eseteket, amelyek történtek vele. Emlékszem, egy este- hosszú utazásból hazatérve – elmesélte, hogy vonatcsatlakozására várva betért az állomás vendéglőjébe teát inni. Amikor elhelyezkedett a sok utas között, kiszemelt valamit, amit hamutartónak vélt. Előrehajolt, és belenyomta a cigarettáját, de utastársai legnagyobb derültségére, és az ő legnagyobb szégyenkezésére kiderült, hogy a hamutartó valójában – lekváros torta.

Rövidesen be kellett látni apámnak, hogy kudarcot vallott a piacokon, mert látása rohamosan romlott. Nagyon kevés pénzünk volt abban az időben, és nem sokára tönkre mentünk. A család Sutton-in-Ashfieldből Nottinghamba költözött, ahol a St. Ann's Well Roadon kis szövetboltot nyitottunk. Azok számára, akik nem ismerősök Nottinghamban, úgy tudnám leírni legfinomabban a helyet, hogy a legegyszerűbb, legszegényesebb, leglerobbantabb negyede volt az egész városnak. Más szóval: nyomortelep. Emlékszem, folyton arra gondoltam: „Bárcsak valahogy rávehetném az embereket, hogy betérjenek az üzletbe, és vásároljanak.” A hét fénypontja pénteken volt, ekkorra valahogyan mindig sikerült összespórolni annyit, hogy húsos tésztát és paradicsomot vehessünk. Más napokon örültünk, ha egy-egy főtt tojás jutott mindegyikünknek.

Apám nem sokat tudott segíteni, és rettenetes csapás volt önérzetére – bele kellett nyugodnia a vakok életébe, és a Midlandi Vakok Intézetében keféket készítenie. Szerencsére a kefékötés nem sokáig tartott, mert röviddel azután, hogy elkezdte a munkát az Intézetben, életében először gitár került a kezébe. Természetes adottsága volt a zenéhez, és nem csak a jól ismert népdalokat fújta, hanem saját maga is írt verseket és komponált. Most a Nottinghami rádió egyik állandó programjában szerepel, és ezzel keresi a kenyerét. Sokat utazik a brit szigeteken is; vidéken és klubokban játszik. De attól már nem kell félnie, hogy megismétlődik a lekváros torta esete – leszokott a dohányzásról.

Anyám sokat játszott velem. Volt egy félszemű mackóm (talán a sors iróniája), és emlékszem, állandóan sajnáltam. Anyám és én, végtelenül hosszú játékokat játszottunk vele. Sokszor vitt magával vásárolni, és ha betértünk a Woolworth Áruházba, mindig arra vágytam, hogy megfoghassam a játékokat. Láttam a körvonalait, de addig, amíg meg nem érintettem valamit, nem ismertem fel, és ez alighanem gondot is okozott anyámnak, mert akkoriban a gyerekek számára a „Ne nyúlj hozzá” volt a parancs. De valahogyan megnyerhette a kiszolgálók rokonszenvét, és én megfoghattam a babákat, a plüssállatokat vagy az építőköcskös dobozokat. És még ma sem ismerem fel minden tárgyat, míg meg nem érintem.

Volt egy kis háromkerekű kerékpárom is, bár a kertből nem engedtek ki vele. Amikor aztán a bátyám, Graham rendes biciklit kapott, én is kétségbeesetten akartam. De mint más esetben – anyám most sem mondta ki egyenesen: „Nem kaphatsz, mert alig látsz”, hanem különböző ürügyeket talált ki. Mintha magának sem akarta volna bevallani, hogy rossz a szemem; olyasmi volt ez, amit legszívesebben soha sem ismert volna el. És azt hiszem, apám meg azért hallgatott, mert fáj neki, hogy örökölttem szemének hibáját. Feltételezem, hogy amikor megszülettem, újra és újra reménykedett, hogy normálisan fogok látni. De követtem a családi hagyományt, és gondolom ezért húzódott vissza, és törődött kevesebbet velem. Ismerte saját nehézségeit, és tudatában volt, hogy nekem sem lesz könnyebb.

Mégis, ami engem illet, ez járult hozzá, hogy nem értettem, bátyám miért kaphatott biciklit, és én miért nem? Ezért egy szép napon „kölcsonvettem” új, fényes, Herkules márkájú gépét. Attól, ahogyan felültem rá, és hajtottam, meg ami utána következett, visszaemlékezve még ma is remegek. De hát elvittem a biciklit, és kikarikáztam az utcára. Itt aztán úgy hajtottam, hogy észre sem vettem, a forgalom az út bal oldalán halad. Soha nem tűnt fel nekem, hogy az autók és egyéb járművek bizonyos útvonalat követnek. De csodálatosképpen valahogy semmi sem jött nekem, és miután nem tudtam, dombról lefelé hogyan kell fékezni, lefordultam az útról, keresztül a járdán, és végül neki egy falnak. Az idő már elhomályosította bennem, hogy mi is történt pontosan, amikor hazaértem, és anyám elé kellett állnom. Csak arra emlékszem, órákba telt, míg elszántam magam, és bevallottam, hogy mi történt, amikor bátyám észrevette, hogy összetört a biciklije.

Felmerül a kérdés, hogy miért nem próbálták annak idején megoperáltatni a szememet? Abban az időben azonban a szemsebészet nem volt olyan fejlett, mint ma, és családomnak az akkoriban alkalmazott módszerekkel nem volt szerencséje. Apám több sikertelen műtéten esett át; a bátyám úgy tért vissza a kórházból, hogy az operáció következtében fél szemére teljes egészben megvakult (bár a másikkal jobban látott, mint én a kettővel). Aztán nekem is volt egy műtétem, az nem sikerült, és szüleim – különösen Grahammal kapcsolatos tapasztalataik következtében – elhatározták, hogy többet nem kísérleteznek.

Amikor ötéves lettem, felvetődött taníttatásom kérdése. Engem vakként tartottak nyilván és a tanulmányi testület ragaszkodott ahhoz, hogy speciális iskolába küldjenek. Szüleim hevesen elleneztek. A vakok iskolájában, amikor apám járt oda – bármilyen keveset vagy sokat látott a gyerek – ,vakok módjára tanították, azaz Braille - írásra. A helyzet azóta – elégedetten állapítom meg – teljesen megváltozott, és azokat a gyerekeket, akik legalább valamennyire látnak, arra biztatják ezekben az iskolákban, hogy használják a szemüket. Amikor anyám apámmal megismerkedett, apám csak a Braille-írást ismerte; anyám tanítottam meg a nagyobb betűk olvasására. Apámnak – mert speciális iskolába járt – védett gyerekkora volt, és később nehéz volt beilleszkednie a látók világába.

A Nottinghami Tanulmányi Testületnek azonban más elképzelései voltak. Először meggyőzéssel kísérleteztek, azután némi szigorral és végül a törvénnyel fenyegettek, ha nem „önként” küldenek a vakok iskolájába. Erre anyám azt válaszolta: „Jó, ha nem veszik fel Sheilát a rendes iskolába, mi neveljük és kész. Nem tehetnek ellene semmit.” Ez nem volt túl biztató kilátás, de aztán minden jóra fordult. Kiderült, hogy a helyi elemi iskola igazgatója fél szemére vak, így némileg értette a problémát, és megsajnálta. Beleegyezett a felvételembe : majd kiderül, hogyan haladok. Soha nem szűnök vezérlő csillagaimat áldani ezért, mert ez az elhatározás tette olyan mássá az életemet.

Így hát a Bluebell Hill-i elemi iskolába jártam, és csak arra emlékszem, hogy ócska, zajos és túlzásúfolt volt. Amit vissza tudok idézni az, hogy rettegtem a gyerekek nyüzsgésétől a játszótéren. Úgy tűnt, mindegyik mindenfelé rohangál és visít egyidejűleg. Nagyon félelmetes volt, mintha hirtelen egy váratlan, őrült világba toppantam volna. Játékidő alatt mindig a falhoz ültem, hogy ne legyek útban; hallgattam a szirénázásszerű zajt, és látóhatárom peremén vég nélkül mozgó, vad alakok örvénylettek. Kicsi, kék bársonyruhás lány, aki azt képzei magáról, olyan mint a többi gyerek az iskolában, de valójában nem olyan.

Amikor tizenegy éves lettem, átmentem a pierponti felsőbe. Ekkor már egyedül jártam iskolába, és az út mindennap olyan volt egy kicsit, mintha a halálba indultam volna. Attól eltekintve, hogy előre tudtam, belebotlok az utcán felejtett tejesüveg-tartókba, de még a házak lépcsőibe is, az utca végén néha fiúk vártak rám, és amikor elmentem mellettük, gúnyoltak. A leghízelgőbb megjegyzésük a „kancsal” volt. Még most is hallom a hangjukat: „Nézd a kancsált...” De különös, volt a fiúknak egy korcs kutyájuk, az vonzódott hozzám, és meg hozzá. Gyakran megsimogattam, becézgettem, ő meg az iskoláig kísért.

Főösleges mondanom, hogy voltak nehézségeim az iskolában. Az volt az álláspontjuk: „Vagy megy minden különösebb segítség nélkül, vagy igazán elküldünk a speciális iskolába!”

Az egyik legnagyobb probléma: még az első sorból sem láttam a táblát. Egy napon – amely mélyen emlékezetembe vésődött – angoltanárnőnk, Miss Pell megengedte, hogy kimenjek, és közletről nézzem a táblát. Hosszú

mondatelemzés volt felírva, amelyet mindenképpen nehéz volt megérteni, ezért egyszerre csak egy sort tudtam elolvasni, próbáltam megjegyezni, aztán visszamentem a helyemre, hogy leírjam. A baj ott volt, hogy az osztály egyre jobban fészkelődött: kétségbeestek, mert minden alkalommal, amikor kimentem, eltakartam egy részt a feladatból, amelyet ők egyenesen a tábláról írtak le. Rövidesen az egész osztály tele volt dühös kis kívánságokkal: „Most éppen azt a részt írom, tanárnő, arrébb tudná őt küldeni?“, „Útban van, tanárnő!“, „Tanárnő, nem látunk tőle!“ Miss Pell nagyon jóságos volt. „Jó, várjatok egy kicsit” – mondta. De a feszültség egyre nőtt, és talán három táblai kirándulás után abba is hagytam. Hallottam, hogy a méltatlankodó kifogások a megkönnyebbülés sóhajának adnak helyet. A csendet csak a tollak sercegése törte meg, mialatt én hátradőltem a padban, és megesküdtem: legyen bár örökké tanulatlan, ilyesmin többé nem megyek keresztül. Egyetlen vigaszom volt, hogy emlékezőtehetségem nagyon jól fejlődött.

De minden egyes tanárra vagy diákra, akiben akiben nem volt együttérzés vagy nem értett meg, éppen annyi esett, mint aki igen, és rájuk nagyon jól emlékszem. Egyik földrajztanárom észrevette, hogy nem látom az apró betűket, a különböző jeleket, jelzéseket a térképeken és diagramokon. Amikor rájött, hogy mi van velem, illetve mi nincs, felajánlotta, hogy korrepetál tanítás után. Figyelmes és kedves volt tőle; mindkettőnk jutalmaként év végén második lettem földrajzból.

Miután módot adtak rá, sikerült a többiekkel együtt haladnom, és többé sohasem került szóba komolyan, hogy vakok iskolájába kellene mennem, bár látásom egyre romlott. Legtöbb vizsgámat jó eredménnyel tettem le, a jobb tanulók közé tartoztam, különösen azokban a tárgyakban, amelyekben a tanítás nagyrészt magyarázatokból állt, és emlékezetemre támaszkodhattam. Különösen jól ment a történelem és a fizika-kémia, ahol egyszerű kísérleteket kellett végeznünk. Nem volt nehéz megjegyezni a Magna Carta pontjait, és Henrik feleségeinek nevét. Bármilyen különös, a Bunsen- égő használatával sem volt soha problémám. De például a földrajzban – ha csak a tanártól nem kaptam külön segítséget – nem voltam jó. Matematikában teljesen használhatatlannak bizonyultam, csak a hosszú számok osztásáig jutottam, mert nem tudtam lépésről lépésre követni a táblára írt példákat. Elképzelhető, hogy milyen nehézséget okozott nekem a tizedespont.

Barátságokat is kötöttem az iskolában, de nem olyan könnyen, mint a többi gyerek, mert nem vehettem részt a játékokban. Megpróbáltam csatlakozni hozzájuk, de soha nem tudtam lépést tartani. Bár teljesen reménytelen voltam teniszben, mindig beállítottak, és én minden tőlem telhetőt megtettem – hadonásztam az ütőmmel, kétségbeesetten reménykedve, hogy egyszer majd összefüggésbe hozhatom a labdával, ha átjön a hálón, de csak álltam a pályán, mozgó alakokkal pöttyözött, homályos tengeren, és semmiféle sikerélményre nem emlékszem. Feltűnően kevesen voltak, akik vállalkoztak arra, hogy partnereim legyenek, és rendszerint olyasvalaki akadt csak, aki amúgy sem szeretett játszani. Azt hiszem, ezek közül egy sem jelentett számottevő

veszteséget Wimbledonnak.

Iskolán kívül is nehéz volt az élet. Voltak ugyan barátaim, de ők is tinédzserek voltak, és ebben a korban kevesen hajlandók egy vak barátról gondoskodni, akivel törődni, akit vezetni kell. Amikor esténként a Parliament Street-i Nottingham Palaceba vagy a hockle-i táncházba mentek, én is velük akartam tartani. De ha elmentem, azt kellett tennem amit ők, és velük menni mindenhová, ahová ők akartak. Nyomasztott a korlátozottság érzésem de nem volt választás; egyedül nem mehettem. Ha táncolni mentünk, megkövülten ültem, féltem, hogy felkérnek táncolni. Aztán, ha felkért valaki, attól féltem, hogy elhibázom a lépést, és nem tudom vele együtt csinálni. De ha senki sem kért fel, az aggodalomtól ugyanolyan meredten ültem, mert magamra hagyva nem láttam át a fények és a színek kusza szövevényén, és a zenére mozgó alakokat sem láttam elég jól ahhoz, hogy megállapítsam kik táncolnak. Folyton arra gondoltam: „Mi lesz, ha elmennek a fiúikkal, engem meg itt hagynak?” Vagy: „Senki sem kér fel, mert látják, hogy vak vagyok!” Mindig nagy zavarban voltam, és gyakran árultam petrezselymet. Emlékszem egy különösen rémes esetre: egy Philip nevű fiú otthagytott a táncparkett közepén, amikor a zene elhallgatott, és hallottam, amint a többiek elmennek. Úgy éreztem, megnyílik körülöttem a föld, hallottam a táncosok hangját a terem szélei felől. Úgy csináltam, mintha a hajamat igazítanám, de belül reszkettem, míg egy barátnőm meg nem mentett. Ezután felhagytam a táncolással, olyan nagy megpróbáltatást jelentett számomra. Gyűlölni kezdtem az egészszet, de ez teljesen eltávolított kortársaimtól, és azzal járt, hogy fiúkkal sem volt alkalmam találkozni. Ha meg találkoztam, hajlamosak voltak arra, hogy levegőnek tekintsenek, és persze sokat aggódtam, hogy talán soha nem megyek férjhez.

Ha az élet keményebb volt, mint amilyennek lennie kellett volna, ennek a makacsságom és büszkeségem volt az oka, mert határozottan visszautasítottam, hogy megkülönböztessenek a látóképes emberektől. De vigaszt is leltem, mert otthon olyan szülőkkel éltem, akik maguk is ismerték a vakság gyötrelmeit, és ami még fontosabb, tudják, a legjobb módszer: „Nem feladni.” Ebben szerencsés voltam. Ha valamit nem tudtam, anyám megtanított rá. Akkor aztán egyedül kellett folytatnom és befejeznem. Például: tűbe fűzni. Anyám ezt olyan egyszerűen tanította meg, és egyben olyan módszerrel, – amilyenel – biztos vagyok benne – a látó ember sose próbálkozna egy vak esetében. – Fogd a tűt (a tű foka könnyen megtalálható, mert vastagabb, mint a hegye), és vedd a fonalat kettéhajtva a mutató - és hüvelykujjad közé. Aztán a tűt lyukával lökd a hüvelyk - és mutató ujjad közé, és a szál keresztül megy a lyukon. Nem biztos, hogy azonnal sikerül. Lehet, hogy igen, de az is lehet, hogy csak a huszadik alkalommal. Végül azonban mindig.

Arra is megtanított, hogyan lehet tapogatva varrni. A gombfelvarrás például könnyen ment, és egy csomó mechanikus tevékenységet el tudtam végezni, mert anyám megtanított tapintó érzékeim használatára. „Érezd meg!” – mondta. Ezt odáig fejlesztette, hogy éreznem kellett a szemetet, ha seprek, és

aztán biztosnak lennem abban, hogy be is kerül a szemétládába. Ugyanez vonatkozott a vasalásra. A gyűrődéseket és a hajtásokat ki lehet tapintani. De feltételezem, ha egy látóképes család vak gyermeke lettem volna, még a vasló közelébe sem engedtek volna, attól félve, hogy összeégetem magam. Nálunk azonban nem volt más lehetőség, mindenkinek meg kellett tennie mindent, amit csak tudott, és engem erre neveltek.

Egyszer megkérdeztem anyámat, hogy volt-e fogalma születésem előtt arról, hogy nem fogok rendszeren látni? Megrendített, amikor azt válaszolta, nem tudta, látok-e majd, vagy sem, de vállalta a kockázatot. Látva megrökönyödésemet, megkérdezte, élveztem-e eddig az életet, és a problémák ellenére érdemes-e élni? Persze igennel kellett válaszolnom. Kockázatot vállalt, de igaza volt, és nekem – vakságom ellenére – alkalmam nyílik teljes életet élni, éppen úgy mint családom többi tagjának.

Amikor az utolsó félétvet töltöttem az iskolában, a jövőmmel kapcsolatos elhatározás nehezedett rám. Rettenetesen szerettem a kutyákat, legjobban szerettem volna velük foglalkozni. Hétféteken a helyi kutyaotthonban dolgoztam, valahogy lepezve, hogy nem látok rendszeren. Egyik szombaton nagy farkaskutyát sétáltattam, és egyszerre csak kiszabadult a nyakörvből, és fogalmam sem volt, hová lett. Rettegés fogott el. Mi lesz, ha elszalad, és elgázolják? Órjögve ráztam a nyakörvét és a pórázát, és hívtam és hívtam. Meglepetésemre, és végtelen megkönnyebbülésemre visszajött, mint egy bárány. De amikor jelentkeztem a pályaválasztási vezetőnél, és megmondtam, hogy kutyákkal szeretnék foglalkozni, oda sem figyelt. Az ötletet, mint képtelenséget, elvetették.

Első kérdése meglepett.

– Sheila, meg tudja mondani: hol van az Északi-tenger?

Az Északi-tenger? Eltekintve a földrajztanulástól voltam is Skegnessben, az Északi-tenger partján. De képtelen voltam válaszolni. Ezen kívül nem is értettem, hogy miért érdekli?

Következő kérdés:

– Hát akkor hol van Birmingham?

Erre tudtam válaszolni. És a következőre is:

– Tudja hol van Edinburgh?

Miután megmondtam, összeszedtem a bátorságomat, és megkérdeztem, miért akarja tudni?

– Ha telefonkezelő lesz, és ezt ajánlom magának, biztosnak kell lennem abban, hogy tudja a különböző helyek földrajzi fekvését.

Elképedtem. Telefonkezelő? Ez volt a legutolsó munka, amire vágytam. Tudtam, hogy korlátozott látással nem sok választás lehetséges, de rémálmaimban sem gondoltam arra, hogy a megélhetéshez telefonhívásokat kapcsoljak ki-be. Mégis, amikor vége lett a félévnek, útban voltam Long eastonba, a kiképző központ felé, hogy kipróbálják telefonkezelői képességeimet. A Ted nevű, nagyon határozott és szigorú oktató felügyelete alatt megtanultam a kapcsolótábla kezelésének technikáját. Aztán a központ

segítségével egy nottinghami nagy ruhaüzletben kaptam állást. Ebben az időben még láttam annyit, hogy megkülönböztessem a fényjelzéseket a gépen, de minden percet utáltam, amit ott töltöttem, bár elég könnyen kitapogattam, hogy a különböző kapcsolókat hová kell bedugni, megtanultam a hívások fogadását, az üzenetfelvételt, a mellékállomások számát; a légkör itt rémes volt. Mégis ott ragadtam egy évig, amíg némileg kellemesebb céghez kerültem, ahol az emberek barátságosabbak voltak.

Egy este alig csuktam be a bejárati ajtót, amikor anyám hangját hallottam.

– Te vagy az, Sheila? Újságom van a számodra.

– Mi az – kérdeztem, kitapogatva az akasztót, hogy rátegyem a kabátomat.

– Hallottam egy neked való állásról. – Azonnal be akart számolni minden részletről, és mivel tudtam, mennyire aggódik, hogy egyedül járok Nottinghamba, megértettem, miért örül annyira.

Telefonkezelői állásról volt szó a szivattyúüzemben. Méghozzá nem is a város közepén, így a közlekedés is egyszerűbbnek látszott. Másnap, amikor telefonáltam, Mr. Dicksonhoz kapcsolak. Eleinte nem nagyon biztatott, és reményeim halványodni kezdtek, mert azt felelte, nagyon sok a jelentkező, és nem hiszi, hogy érdemes velem beszélnie. De amikor megmondtam, hogy nyilvántartott vak vagyok, magatartása azonnal megváltozott.

Miért nem mondta előbb? Jöjjön el délután, majd beszélgetünk. Fél hat megfelel?

Meglepetésemre azonnal megkaptam az állást, és csak később tudtam meg, miért. Mr. Dicksonnak is testi hibája volt, fél lába rövidebb volt, és nehezen járt. Nagyon megértőnek bizonyult, és nem csak ekkor. Csodálatos ember volt: mindig meghallgatta mások problémáit.

Ahogy a hónapok múltak, majdnem észrevétlenül fokozatosan romlott a látásom, és amikor tizenkilenc éves lettem, nem tudtam azt sem, hogy hová megyek, nem láttam sem a házat, sem az utcát. Nem tudtam már olvasni sem, és meg kellett tanulnom a Braille-írást. Rájöttem, hogy a mindennapi szókincs mennyire csak a látóképesek világát tükrözi. A nyelv viszonylag szegény, nem látáson keresztül szerzett élmények pontos leírására, ezért a vakok nem képesek megfelelően közölni benyomásaikat. Nem csak a szavak váltak pontatlanokká, önkényesekké, hanem az idő-és helymeghatározások is, és nem mindig egyeztek egy látóképes ember megfogalmazásával. Azok számára, akik megszokták, egy törölköző, vagy csésze helyzetétele teljesen automatikus. De a vaknak arra kell gondolnia: „hat lépés az ajtótól, öt lépcső lefelé a hallból a fürdőszobába.” Minden távolságot előbb gondolatban kell kidolgoznia.

Ekkor, amikor lehetőségeim egyre korlátozottabbakká váltak, amikor jövőm egyetlen sötétlő úrnak látszott – Emma belépett az életembe, és teljesen megváltoztatta. Új világ tárult ki előttem.

BELÉP EMMA

Ha be kell vallani az igazat, igenis szégyelltem, hogy vak vagyok. Nem voltam hajlandó fehér bottal járni, és gyűlöltem segítséget kérni. Végül is fiatal lány voltam, és elviselhetetlennek tartottam, hogy rám néznek, és azt gondolják, nem olyan vagyok, mint ők. Most hogy visszaemlékszem, rettenetes veszélyt jelenthettem az utakon. Az autósok többször agyvérzést kaphattak; egyszerre csak eléjük kerültem, bizonytalanul tévelyegve a forgalomban, és hirtelen kellett a fékre lépniük. Ettől eltekintve munkába menetkor és hazatéréskor különböző rémségek történtek velem.

Azon az estén, amely annyira megváltoztatta az életemet, hazajövet félúton, - ahol másik autóbuszra kellett átszállnom, - leszálltam, és óvatosan haladtam a megálló felé. Majdnem rögtön beleütköztem valamibe. „Bocsánatot kérek” – szóltam, és oldalt léptem, hogy utána megint nekimenjek ugyanannak. Amikor már harmadszor történt, vettem észre, hogy egy lámpaoszlopnak mentegetőzők. Ez csak egyike volt azoknak a hülye dolgoknak, amelyek lépten-nyomon megestek velem, és már régóta megtanultam, hogy elviseljem, sőt, némileg mulatságosnak is találjam ezeket a furcsaságokat. A megállóban senki sem várakozott, árt kellett esnem a borzalmas bizonytalanságon: mikor érkezik a busz? Ilyen helyzetben rendszerint – mert utáltam kérdezősködéssel bevallani, hogy vak vagyok, – megpróbáltam hangokból következtetni. Néha egy tartálykocsinál, vagy teherautónál álltam meg, és amikor az továbbment, ottmaradtam. Ostobának éreztem magam, és végül rendszerint leküzdöttem büszkeségemet, és megkérdeztem valakit.

De ezen az estén senki sem jött a megállóhoz; mintha Nottinghamban mindenki elhatározta volna: aznap nem közlekedik autóbuszon. Persze hallottam – vagy legalábbis hallani véltem – egy csomó elhaladó autóbust, de félelmemben, hogy hülyét csináljak magamból, nem intettem, hagytam, hogy továbbmenjenek. Vagy félórát álltam ott anélkül, hogy egyet is megállítottam volna, aztán feladtam. Elhatároztam, a következő megállóhoz megyek, hátha ott lesznek emberek.

Amilyen ügyesen csak tudtam, mentem tovább – és ez egy másik olyan félelmetes tapasztalat, amelyet leírni sem lehet olyasvalakinek, aki nem vak, mert bár az embert hangok veszik körül, nincs összefüggő képe a körülötte zajló dolgokról, csak a hangok irányítják. A forgalom zajából, és az emberek lépteinek koppanásából néha meg tudtam állapítani, hogy épületek, vagy szabad tér mellett haladok-e el. De vizuális elképzelésem nem volt az úttestről, még kevésbé tudtam, hogy mi van a túlsó oldalon.

Házak? Üzletek? Emberek? Lehettek számomra a világ végén, vagy más égitesten. Voltak-e ott játszadozó gyerekek, kenyeret, vagy krumplit vásárló asszonyok, pletykázó emberek? Milyenek voltak? Kik voltak? Egyszerűen fogalmam sem volt róla. Kis, szürke világban mozogtam, hangokkal telt dobozban, amely alig négyzetméternyire terjedt körülöttem.

Valahogyan eljutottam a következő megállóig. De senki sem volt ott, s az autóbuszok nem álltak meg. Mentem a következőhöz, aztán az utána következőhöz, és így tovább. Ekkorra már teljesen eltévedtem, és azt sem tudtam, autóbuzsmegállónál állok-e, vagy lámpaoszlopnál. Végül körülbelül öt mérföldet mentem vissza a városi végállomásig, mert tudtam, ha ide egyszer eljutok, felszállhatok a megfelelő autóbuszra. Ez meg is történt, de két-vagy három órával később értem haza és ekkorra már rettenetesen szerencsétlennek éreztem magam.

Hiszek a végzetben. Legjobban ez befolyásolta életemet, és biztos vagyok abban, hogy aznap este a végzet vezérelte hozzám instruktorem, aki- mikor végül hazaértem- otthon várt. A vakokat instruktorként látogatják.

Rendszeresen eljárnak segíteni, megbeszélik a problémákat, és ellátják az embereket Braille-íráshoz való papírral, Braille-karórával, csengető tojásfőző órával, meg ilyesmivel. Mr. Brown, aki hozzánk járt (miután a családban mindenkit vakként tartottak nyilván), hozzá tartozott az életünkhöz. Nagyon kedves ember volt, inkább olyan nagybácsiféle. Anyám pamutfonalat rendelt tőle, mert így olcsóbb volt, mint az üzletben. Kicsi koromban apró ajándékokat hozott nekem, egyszer egy öltöztető babát, amely féltett kincsemmé vált.

Mr. Brown már egy órája várt rám. Elmondtam, hogy miért késtem, és részletesen beszámoltam lidércnyomásos utamról. Rögtön megkérdezte:

– Mi a csudáért nincs vakvezető kutyád?

Ezek voltak addigi életemben a legfontosabb szavak. A vakvezető kutya gondolata eddig egyszerűen soha nem merült fel bennem, ami – figyelembe véve korábbi vonzódásomat a kutyákhoz, és azt a reményemet, hogy egyszer velük fogok foglalkozni – talán furcsa is. De mert látásom nagyon fokozatosan romlott, állandóan elhittem magammal, hogy nem is romlik igazán, és ha erősen megpróbálom, még mindig látok – nem akartam beismerni, hogy teljesen megvakultam. Valójában nem nagyon hittem Mr. Brownnak, amikor azt javasolta, folyamodjak vakvezető kutyáért. Azt gondoltam, nagyon különleges ember méltó csak ilyen kutyára és csak egy-két kiválasztottnak van, ezért sohasem jutott eszembe. De Mr. Brown folytatta:

– Nyilvánvaló szükséged van vezető kutyára, és éppen a megfelelő korban vagy.

Nem is tudtam igazán felfogni. Hatása óriási volt: mintha valaki megragadta volna a világot, és ellenkező irányba fordította volna.

– Hogyan kell folyamodni?

Határozott és biztató választ kaptam.

– Elhozom a formanyomtatványt és együtt kitöltjük. Majd én megírom helyetted.

Amikor elment, leültem, és elgondolkodtam. Arra gondoltam, amit a vakvezető kutyákról olvastam. Ráeszméltem, ez azt jelentené, soha többet nem kell olyan borzalmakat átélnem, mint amilyenek aznap történtek velem: egyik autóbuzsmegállótól a másikig vándorolni az ismeretlen sötétségben, azt sem tudva, hol vagyok. És este is elmehetek hazulról. Független lehetek!

Pár nap múlva Mr. Borwn visszatért a nyomtatványokkal: egyik lap a másik után, tele kérdésekkel. Magasságom? Miből élek? Milyen házban lakom? Mik a hobbijaim? Még a testsúlyomra is kíváncsiak voltak. Elküldtük a kitöltött nyomtatványokat; a válasz a Leamington Spa-i Kiképző Központból érkezett. Vezetőkutya-oktatót küldtek hozzám, hogy megtudják, milyen kutya megfelelő számomra. Izgatott lettem, de ideges is: „Mi lesz, ha végül úgy találják, nem vagyok alkalmas?” A lehetőségtől elszorult a szívem. Megérkezett az oktató, velem jött megnézni, hogy hol dolgozom, és mit? Együtt mentünk sétálni, hogy megfigyelje járási sebességemet, és hogy nincs-e valami furcsa jellegzetességem, nem ugrálok-e, vagy csúszkálók járás közben. Szemügyre vette a házat, ahol gyakorlatilag nem volt hátsó kert, és a kerítés is hiányzott. Amikor közöltem, hogy rövidesen állami házba költözünk, azt mondta: „Jól bekerített kert kell a kutyájának.” Végül megmondta, hogy sokan várakoznak kutyára, és körülbelül 9-12 hónapba telik, míg kutyát kaphatok.

Ez 1965 novemberében történt. A várakozás ideje kétség és remény közt telt. Mindig, amikor levél érkezett, azonnal megragadtam, és próbáltam valakit találni, hogy a lehető legsürgősebben olvassa fel nekem. Ezekben a hónapokban volt időm, hogy mindent megtudjak a Vakvezetőkutya Egyesületről. 1934-ben alapították, de az ötlet, hogy kutyákat használjanak vakok vezetésére, 1914-18 között az első világháború idején született Németországban. Egy orvos, aki néhány megvakult embert kezelt, egyik nap farkaskutyáját hagyta ott, hogy betegeire vigyázzon, és meglepődött azon, ahogyan a kutya ezt a feladatot elvégezte. Az ötlet átkerült az óceánra, és vissza Angliába. Mégis – bármennyire is hihetetlen –, a kutyák felhasználása itt ellenkezésre talált, mert voltak akik természetellenesnek, sőt kegyetlennek tartották a kutyák ilyen módon való dolgoztatását. Szerencsére az egyesület egy csomó munka és önkéntes erőfeszítés árán átvészeltte ezt. Jelenleg négy központ van, ahol a vezető kutyákat és gazdáikat kiképzik: Boltonban, Forfarban, Leamington Spa-ban, valamint a főhadiszálláson a London melletti Easingben; Warwick közelében van a Tenyésztő és Kölyökkutya-nevelő Központ.

Azt is megtudtam, hogy néhány vak igénylőt különböző okok miatt vissza kell utasítani, és ez nagyon aggasztott. De a hűn óhajtott levél hamarabb megérkezett, mint elképzeltem. Május vége felé jött, és csak öt hetet kellett még várnom. Ott lehetnék-e július elsején Leamington Spa-ban a kiképzésen? Ott lehetnék-e? Kész lettem volna a kapujuk előtt táborozni, hogy el ne mulasszam a napot.

Végre érkezett a július 1. Amint el is vártam, csodálatos idő volt, tiszta, napfényes. Persze egyedül nem utazhattam Nottinghamból Leamington Spa-

ba, de szerencsére Geoff, annak a cégnek az egyik képviselője, ahol dolgoztam, felajánlotta, hogy elvisz kocsin. Kilencre jött értem, de már jóval előbb készen álltam csomagjaimmal. Az M1-en mentünk, és Geoff útközben mindent elkövetett, hogy leírja a tájat. Nem szerettem utazni, mert nem volt semmi, ami lekössön, kivéve azt, hogy A-ból B-be kell mennem; Geoff beszéde legalább visszatartott az unalomtól. Mégsem tudtam elképzelni azt, amiről beszélt: a mezőket, mert nem emlékszem, hogy akár egyszer is láttam volna, a teheneket éppoly kevésbé. Emlékszem, azt mondta:

- Mit gondol, én hogy nézek ki? Kell lennie valamilyen elképzelésének!
- Igen, alkotok magamnak képet amikor hallok az embereket, éppen úgy, mint maga, ha valakit a rádióban hall. – De – tettem hozzá – ha később fényképet lát róla, a két kép nem egyezik. Így van?
- Igaza van, nem egyezik – felelte.
- Hát, akkor ne hibáztasson, ha nem helyes az elképzelésem. Azt hiszem, sötét göndör haja van, azt meg tudom, hogy öt láb 7 hüvelyk magas, mert meg tudom állapítani, ha előttem áll és beszél.
- Hm – válaszolta nem éppen helyeslően, aztán folytatta:
- Megtapintja néha az emberek arcát, hogy képet alkosson magának róluk? Nemmel válaszoltam, de az okát nem mondtam meg: ez egyenlő lenne azzal, mintha azt mondanám, nem látok.

Körülbelül félúton Geoff megkérdezte, nem akarok-e valahol megállni egy kávéra? Nem nagyon akartam. Egyrészt a lehető leggyorsabban ott akartam lenni, másrészt utáltam idegen helyre lépni, mert tudtam egy csomó ember lesz ott, amitől zavarba jövök. De megálltunk, főleg mert úgy éreztem, Geoff megérdemli a kávé. Letértünk az útról, beálltunk egy nagy parkolóhelyre. Geoff nagyon segítőkész volt, megragadta a karomat – nem vette észre, mennyire idegesítő volt számomra, ha rángatnak. Ahogy vezetett, azt mondta: „Lépcső, Sheila!” Ez jó volt, de azt nem mondta, le – vagy föl vezetnek-e a lépcsők. Azt hittem, föl. Tévedtem. Persze nekem kellett volna megkérdeznem. Aztán valamilyen ajtó felé vezetett, vagy inkább vágatott velem. Az volt az érzésem, hogy hatalmas teremben vagyunk, tele nőekkel, akik mindnyájan egyszerre beszélnek. Éreztem parfümjük illatát, és a kávé szagát. Azt gondoltam, tizenegy körül lehet, és itt töltik a délelőtti kávéidőt.

Míg Geoff a kávéért ment, egyedül maradtam, és elfogott a pánik. Kétségbeesetten magányosnak éreztem magam, legszívesebben elrohantam volna. Ráadásul kínos helyzetbe kerültem. Ki kellett mennem. De nem akartam Geoff-ot megkérdezni. Bár a helyzet nem volt újdonság számomra, mindig megalázónak éreztem. Az elemi iskolára emlékeztetett, amikor kezemet felnyújtva kérdeztem: „Kimehetek, tanító néni?” Amikor végre összeszedtem a bátorságomat, hogy bevalljam, Geoff nagyon megértőnek mutatkozott, és azt felelte.

- Hát persze, rögtön keresek valakit, aki odakíséri.
- Vagy észre sem vette zavaromat, vagy ügyesen leplezte. Kiderült aztán, hogy kiválasztotta a legnagyobb és legerősebb nőt a teremben. Bizonyítékul még másnap is ott voltak karcolásának nyomai a karomon. Megragadott és

kiráncigált a székből.

– Jöjjön kedvesem – verte nagydobra – Odaviszem. Szegénykém, hogy maga nem lát!

A szó szoros értelemben áttolt a termen. Minden elképzelhetőnek nekiütököttem, ami az útban volt: asztaloknak, székeknek, néha egy -egy csészének, csészealjnak, amelyek azonnal lerepültek. Úgy éreztem magam, mint elefánt a porcelán boltban. Mikor már bent voltam a „Nők”-ben, akkor is ragaszkodott hozzá, hogy őrséget álljon az ajtó előtt, és időnként érdeklődött.

– Jól van, kedvesem? Biztos, hogy nem kell segíteni?

Nem tudtam, sírjak-e, vagy nevessek? Mikor végre megszabadultam az amazon karjaiból, alig vártam, hogy visszaüljek a kocsiba, és az utolsó útszakaszt megtegyük Leamingtonig.

A kiképző központ – Geoff szerint – jókora Tudor- stílusú ház, körülötte nagy kert, fákkal. Mialatt vártunk, hogy valaki jöjjön, megint elfogott a rossz érzés: „Mi lesz, ha elvégzem a tanfolyamot, és aztán mondják, hogy nem vagyok alkalmas a vezető kutyához? Akkor mi lesz? „ Különös, dermesztő érzés volt, és reszkettem egy kicsit, amikor a titkárnő kijött.

De ő azonnal eloszlatta félelmemet.

– Halló Sheila, erre az időre vártuk. Ha belém karol megmutatom a szobáját.

– Itt nincs tologatás, rángatás – gondoltam. Geoff elbúcsúzott, és a hölgy folyosókon és lépcsőkön át vezetett. Hatalmas háznak tűnt, amin keresztülmentünk, és ő elmagyarázta a központi épület beosztását, az ebédlőhöz vezető utat, a nappali, a fürdőszoba és a többi helyiség fekvését. Aztán az én szobámhoz értünk.

– Itt van a Tízes Szám – megállt és szólt, hogy érintsem meg az ajtót. Legnagyobb meglepetésemre Braille-számokkal a „Tízes Szám”- ot találtam rajta.

– Minden ajtón ilyen szám, vagy jel van – folytatta – nem lesz nehéz eligazodnia.

Megrendültem. Végre egy hely, ahol tudják, milyen az, ha valaki vak. Már attól is jobban éreztem magam, hogy megérinthettem az ajtómon a „Tízes Szám”- ot. Ahogyan kitapogattam ujjaimmal a körvonalakat, arra gondoltam: az embertől itt elvárják, hogy kitapintsa az útját.

Aztán a hölgy a szobámba vezetett és leírta a berendezést. Persze nekem tapintó érzékszerveimen keresztül és a távolságok felbecsülésével kellett „elképzelnem”. Rögtön az ajtó mellett karosszék állt, aztán egy beépített szekrény. Végigtapogattam a falat; megtaláltam az ágyamat, a rádiót és az asztalt. A sarokban hideg- meleg vízzel felszerelt mosdó állt, és ugyanennek a falnak a mentén öltözőasztal. Tükröt fedeztem fel az öltözőasztalon, és a titkárnő észrevette csodálkozó arcomat.

– Ó, igen – hallottam – , a tükör. Akarja tudni, mire jó? Ha nem lennének megszokott tárgyak a szobában, mint tükör meg lámpa, különös lenne azok számára, akik látnak, elsősorban pedig azoknak, akik itt dolgoznak. Azt várják magától, hogy beleilleszkedjék a látók világába és megszokja ezeket a dolgokat.

Csodálatos – gondoltam – alkalmazkodás.

Csak egy bútordarab volt még a szobában, ami vizsgáltra várt, és ez volt a legfontosabb. Az öltözőasztal közelében állt a kutyaágy. Masszívnak tűnt, rugós matracokat és takarót tapogattam ki benne. Olyan nyilvánvalóan kényelmes volt, hogy még nekem is kedvem támadt belefeküdni. Amikor befejeztem a tapogatózó ismerkedést, a hölgy megszólalt:

– Hát, ez az, Sheila. Itt hagyom, hogy kicsomagoljon. Fél óra múlva ebéd. Hallottam, hogy az ajtó becsukódik és hozzáláttam a kofferek kicsomagolásához. A szekrényhez menet el kellett haladnom a kutyaágy mellett. Minden alkalommal megálltam és megérintettem. Vágyakozó kíváncsiság fogott el: Vajon milyen kutya alszik itt rövidesen?

Gondolataimat kopogtatás szakította félbe. Amikor kinyitottam az ajtót, hangot hallottam.

– Brian Peel vagyok, a maga oktatója.

Nem csak a kutyákat oktatta, hanem az embereket is megtanította, hogy hogyan bánjanak velük. Kézfogása határozott, barátságos volt, biztos voltam abban, hogy jól kijövünk egymással.

– Ha velem jön, megmutatom pontosan, hol az ebédlő és a nappali.

Minden reggel itt gyülekezünk és megbeszéljük az aznapi oktatást. Székek állnak körben. Jobb oldalt a rádiót találja. Szemben vannak a Braille-könyvek és játékok. . . Vigyázzon, itt a dohányzóasztal. . . ha fejben tarja, hogy az asztal ott áll, ahol a szőnyegnek vége, nem ütközik majd bele.

Ahogy az ebédlő felé haladtunk, átfutott agyamon az ismerős megpróbáltatás kilátása: utáltam olyan emberekkel együtt enni, akik látnak. Mindig valami kellemetlenséghez vezetett. Rendszerint fel akarták vágni nekem a húst, és azt képzelték, jobb, ha kés-villa helyett kanállal eszem. Vagy azt mondták: „Ó drágám, ha tudom, hogy nem lát, nem csinálok szendvicseket.” Olyan csüggedt és ideges lettem ilyesmitől, hogy ha elém tették a tálat, alig tudtam enni. És miután nem tudtam mi van rajta, és azt sem, hogy hol, rendszerint rossz helyre nyúltam, és vagy a krumplit hagytam ott, vagy a húst, vagy valami egyebet, és fogaim az üres villa hegyén csattantak össze.

Itt másképpen volt. Brian ült mellettem, és elém tette a tányért.

– Itt van. Hal, hasáburgonya és borsó. A hasáburgonyát a tányérnak azon a részén találja, ahol az óramutató a tizenkettőt mutatná, a borsót a háromnál és a hat és kilenc között.

Így nem csak azt tudtam meg, hogy mit eszem, de azt is, hogy hol találom. Étkezés közben beszélgettünk.

– Mások is jönnek kiképzésre? – kérdeztem.

– Maga érkezett elsőnek- mondta Brian – délután még hárman jönnek.

Aztán – mielőtt még több hasáburgonya és borsó eltűnt volna – megkérdeztem azt, ami állandóan a fejemben járt:

– Mikor kapjuk meg a kutyáinkat?

– Egy- két napon belül, amint egy kicsit többet tudunk magáról, maga meg a kutyákról. Tudja, a kiképzésre jövőknek soha nem volt még kutyája,

kedvtelésből tartott sem, és nem tudnának egy vezető kutyával foglalkozni. Így először megtanítjuk magukat a kutyák ellátására. És persze nem dolgozhat a kutyával addig, amíg nem tudja, mire tanítottuk és milyen parancsoknak engedelmeskedik.

– Értem – mondtam. Hosszú szünet. Aztán megkérdeztem: – Választottak már nekem kutyát?

– Azt hiszem igen, de a következő két napban egészen biztosnak kellennem. Tudja, én a kutyákat ismerem, de a kiképzésre érkezőket nem eléggé, annak ellenére hogy kitöltötték a kérdőívet. Amennyire csak lehetséges, a jövőendő tulajdonoshoz illő kutyát választunk. Például ha a gazda fiatal, és gyorsan mozog, fürge kutyát szánunk neki. Ha a tulajdonos idősebb, lelassult kutyára van szüksége. Általában igyekszünk a tulajdonságokat egyeztetni. A maga kutyájával – vagyis amelyikről azt gondolom, hogy a magáé lesz – kiskorában olyan hölgy foglalkozott, akivel nem lakott férfi a házban. Nyilvánvalóan női kutya – sokkal jobban megvan nőkkel, mint férfiakkal. Meglehetősen érzékeny, és mivel maga már foglalkozott kutyákkal, gondolom, megfelelnek majd egymásnak. De még így is, mint mindenkinek a tanfolyamon – hozzá kell szoknia.

Ebéd után a nappaliban találkoztunk az időközben megérkezett többi növendékkel. Kettővel nagyon összebarátkoztam. Dotty (hivatalos nevén Dorothy) körülbelül harmincnégy éves volt, a második vezető kutyájáért jött, a negyvenkilenc éves Harry a háborúban vakult meg és a harmadik vezető kutyáját kapta.

Délután Brian kezdte elmondani, hogy mit vár tőlünk az elkövetkező hónapban. Elmondta, hogyan oktatta a kutyákat, és bennünket hogy fog megtanítani a bánásmódra. Két olyan ember mellett, akiknek már volt vezető kutyájuk, nagyon zöldfülűnek és némileg kényelmetlenül éreztem magam. Indokolatlanul. Brian szerint, még olyanoknak is, akiknek már volt kutyájuk, vissza kell jönniük a központba, és új kutyával újra gyakorolni. A bánásmódtechnika állandóan fejlődik, és a kutyának egy hónapot kell együtt töltenie új tulajdonosával, hogy oktatója iránti hűségét és ragaszkodását új gazdájára ruházza át.

Este Dotty és Harry előző kutyáikról beszéltek, és én izgatottan hallgattam. De amikor eljött a lefekvés ideje, és a szobámba mentem, nagyon magányosnak éreztem magam. Hallottam a másik szobából Dorothy rádióját és elhatároztam, hogy bekopogok.

– Sheila vagyok, bejöhetek?

– Gyere csak, a szék az ajtó mellett van. Ül le.

Leültem és beszélgetni próbáltam, de Dotty nem tűnt túl közlékenynek. Inkább szomorú volt.

– Jobb ha elmegyek?

– Ó, kérlek, ne!

Megpróbáltam felvidítani.

– Nem is örülsz az új kutyádnak? Én már alig várom, hogy megkapjam. Legnagyobb meglepetésemre könnyekben tört ki.

- Ó, valami rosszat mondtam?
- Rendszerben van – szipogta – rendszerben leszek. De más kutya nem kell.
- Nem akarsz másik kutyát? Miért?
- Hát igen, megértenéd, ha egy kutyát már elveszítettél volna. – Kiderült, hogy régi kutyájának Paddynak betegsége miatt vissza kellett vonulnia, és Dotty otthonának közelében, barátainál helyezték el.
- Olyan *borzasztó* – folytatta – , otthagytam Paddyt, és másik kutyáért jöttem. Úgy érzem hűtlen lettem hozzá.
- Vigasztalni próbáltam:
- De ha már Paddy nem dolgozhat tovább, biztosan örül majd, ha más kutyát lát a maga helyén.
- Nem tudom.
- De, *egészen biztosan* és a saját érdekedben át kell ruháznom az iránta érzett szeretetedet az új kutyára.
- Igen, tudom, hogy igazad van, de könnyebb ezt mondani, mint megtenni. Nem segíthettem. A lehető legkedvesebben jó éjszakát kívántam.

Másnap reggelre minden rosszkedvem elpárolgott. Fél hat körül ugató kutyák kórusa ébresztett. Évek óta ez volt a legkedvesebb zene, amit hallottam.

Félálomban találgattam: vajon melyik lesz az enyém? Melyik az ő hangja?

Siettem a reggelivel, korán ott akartam lenni az oktatáson. Amikor a nappaliban összegyűltünk, mindegyikünk kapott egy-egy fehér kantárt, hogy hozzászokjunk, és volt egy életnagyságú plasztik vezetőkutya-modell: Fred.

– A maguk kutyája – kezdte Brian – hozzászokott hogy gyakorlott oktatókkal dolgozzon. Nem örülnek majd, ha – mint a vakok általában – ott ügyetlenkednek körülöttük, hogy felrakják rájuk a kantárt. És ez Fred szerepe. Először rajta gyakorolhatnak.

Miután egymás után sorra megtaláltuk Fred megfelelő végződéseit, Brian elmagyarázta, hogyan kell elhelyezkednünk a kutya mellett. A kutya legyen mindig a bal oldalunkon.

– Ezek a gyakorlatok lényegtelennek látszanak, de maguk teljesen kiképzett kutyát kapnak, a legkevesebb amit megtehetnek: azt a benyomást keltik bennük, hogy maguk is kiképzett gazdák.

Amikor elhelyezkedtem Fred mellett, elmondta, hogyan kell utasításokat adni.

– Tegyük fel azt mondja a kutyának, hogy menjen előre. Mindig jelezze az irányt jobb karjával. Ez segít neki.

Első kísérleteim hihetetlenül gyengén sikerültek. Brian nevetett.

– Hát, ha abba az irányba indul, amelyet jelzett, keresztülesik a kutyája fején. Próbálja még egyszer. . . nem. . . ne mögé álljon, rálép a farkára.

És így tovább. Jó volt Fred gyakorlatnak. Plasztikfarka legalább nem volt érzékeny, ha ráléptem.

A következő leckéken meg kellett tanulnunk a kutya követését. Brian volt a

kutya, mert Fredre még nem szereltek kereket. Múkantárral és a pórázon Briannal a Kiképző Központ gyakorló területére mentünk. Nagyon nehéz volt követni: akkor megállni, akkor elindulni, mikor ő. Bizonyosságot szereztem arról, hogy két bal lábam van, és a kiképzés első napjának estéjén meg voltam győződve arról, hogy sohasem lesz belőlem vakvezető-kutya gazda.

Következő napon, reggeli után óriási volt a várakozás és az izgalom, mert mindnyájan tudtuk, először találkozunk kutyáinkkal. Brian megadta az utolsó, rövid utasításokat, és kért, hogy vonuljunk a szobáinkba.

– Ott zavarják magukat legkevésbé – mondta –,békességben és nyugalomban ismerhetik meg kutyáikat, és ők is magukat.

Felmentem a Tíz-es Számba – már segítség nélkül is odataláltam –, leültem az ágy szélére és vártam. A nyitott ajtónál még volt idő nyugtalanító gondolatfoszlányokra: mi lesz, ha a kutyám nem szeret? És ha morog rám? – Aztán hallottam Brian lépteit, és mellette egy kutya kocogását.

– Itt vagyunk, Sheila – mondta Brian a szobába lépve.

– Itt a kutyája. Emmának hívják, és csokoládészínű labrador.

Farok suhogott a levegőben, Brian elment, becsukta maga mögött az ajtót.

– Emma – szóltam. Azonnal jött, ugrált keresztül a szobán. Aztán majdnem feldőltem az ágyon. Aztán végignyalt.

– Halló, Emma – mondtam – ,halló. – Alig akartam elhinni. Tovább nyaldosott és hideg orrát a tenyerembe nyomta. Akkor már tudtam, hogy jól megleszünk egymással. – Szeret – gondoltam, és legszívesebben körbetáncoltam volna a szobát.

Megpróbáltam kitapogatnia fejformáját, de nem hagyta abba a föl-le ugrándozást; csavarodott, forgolódott körülöttem, és bele-beleszimult a tenyerembe. Időnként nedves orr is érintette az arcomat. De végül megállapodott, a lábamhoz ült, és megtapogathattam. Szőre nagyon vastag és érdes volt, a mackómra emlékeztetett. Labrador létére kicsi volt, nem kövér, de tömzsi. A farka nagyon vastag, a fülei pedig mint a bársony. És tele volt étellel.

Emma nem sokáig hagyta a tapogatást. Különböző dolgokat kezdett nekem odahozni. Az öltözőasztal alatt tartottam a cipőimet. Odarohant, és egyenként elém tette. Teljesen világos volt a mondanivalója: „Itt vagyok, Emma vagyok, én vagyok a te kutyád, és itt az ajándékom: egy cipő!” Nem emlékeztem, hogy valaha is ilyen boldog lettem volna életemben. És ettől a pillanattól kezdve Emma ragaszkodása sohasem csökkent. Soha többé nem tágitott mellőlem, és viszonzásul és vállaltam, hogy meglegyen mindene, amire szüksége van.

KIKÉPZÉS

Aznap délután voltam először sétálni Emmával, és rögtön kiderült, miért szükséges az egy hónapos kiképzés. Bár Emma kedvelt, és jól megvoltunk egymással, semmit sem volt hajlandó megtenni, amit mondtam. Csak Briannak engedelmeskedett. Hozzám való ragaszkodása és az engedelmesség csak idővel alakulhat ki.

Feltettem rá a kantárt és elindultunk egy nyugalmas úton a központ közelében. Brian mellettünk állt, parancsot adott az indulásra, de még ki sem mondta a „...re”-t, máris – legalábbis nekem úgy tűnt – mérföldeket tettünk meg, és én a kantáron lógva galoppoztam tova.

– Soha sem tudok majd lépést tartani vele – sikerült kinyögnöm.
– Ó, majd megszokja – mondta Brian – ,egyre frissebb lesz. Az a baj, hogy hozzászokott a lassú járáshoz.

A vakvezető kutyák járási sebessége átlag négy mérföld óránként, míg a látóképes emberek két-három mérföldet tesznek meg ez idő alatt. Fogalmam sem volt járási sebességemről, de nyilvánvalóan az emberiség csigalassúságú képviselőivel sem voltam versenyképes. Gyorsabb ritmusra próbáltam váltani, és már-már élveztem is, amikor Emma – minden előzetes figyelmeztetés nélkül – hirtelen megállt. Már leléptem a járdáról, ő meg leült a járda szélére, mielőtt elránthattam volna. Brian nevetését hallottam:

– Ne menjen a kutyája nélkül – ez az Első Számú lecke. Ha maga továbbvitorlázik, amikor ő megáll az út szélén: el fogják gázolni. Tehát: ha ő megáll, maga is megáll.

– De én nem tudtam, hogy meg fog állni! Maga nem mondta!
– Igaza van, nem mondtam. De magának kell megtanulnia a kutyáját követni. Brian ez időtájt huszonnyolc éves lehetett, nagyon kedves volt, tele humorral. Jóképűnek, szemüvegesnek képzeltem. És főleg azért szerettem, mert semmiféle engedményt nem tett vakságunknak. Elvárta, hogy önállóak legyünk. Ahelyett, hogy összeszedetetett volna bennünket ha lepotyogtunk az útszélén, tréfálkozott, és ez volt a legjobb orvosság. Legalábbis számomra. Kétségkívül azt eredményezte, hogy felálltam és azt gondoltam: „Rendben van, megmutatom én neked, hogy jó vezetőkutya-gazda leszek!”

Így hát visszatértem Emmához és kézbe vettem a kantárt.

– Most mi következik? – kérdeztem.

– Át kell mennie az úttesten. Először fülel, van-e forgalom. Ha csend van, parancsot ad Emmának, hogy menjen előre.

Amikor úgy hallottam, hogy elcsendesedett a forgalom, így is tettem. De semmi sem történt.

– Tudja, hogy maga van mögötte. Biztatnia kell, hogy átvezesse magát az úttesten.

– Emma jó kislány – könyörögtem –, okos kutya. – És némi meggyőzés és az „előre” ismételtetése után végül átvezetett az úttesten.

Vezető kutyával átkelni az úttesten: csapatmunka. Bármit csinálsz, együtt csináljátok. Látóképes embereknek egészen bizarr elképzeléseik vannak erről. Vagy azt gondolják, a kutya nem is okos, csak hordja a fehér kantárt – mint valami segélykiáltást –, vagy azt hiszik a kutya emberfeletti, a vakok meg hülyék, akiket úgy visznek magukkal sétálni, mint más a kutyáját. A társas kapcsolat jelentősége vagy egyáltalában létezése eszünkbe sem jut. Amikor átmentünk az úttesten, az én feladatomból volt: fülelni, Emmáé pedig: nézni. Csak akkor adhattam utasítást az indulásra, mikor nem hallottam semmit. De ha én rosszul ítélt meg a forgalmat és ő látott valamit közeledni, várt, míg a helyzet ki nem tisztult.

A vezető kutyákat arra tanítják, hogy minden járdaszélen, útkereszteződésnél megálljanak, és parancsra várva leüljenek. A négy alapparancs: „jobbra”, „balra”, „előre”, „hátra”. Az embernek úgy kell elhelyezkednie a kutyája mellett, hogy annak lehetősége legyen az engedelmessegre, ha a parancsot megkapja. Például: az „előre” parancsal velejár a karjelzés is. Az is fontos, hogy folyton beszéljünk a kutyánkhoz. Brian az első sétán felhívta erre a figyelmemet.

– Ne hagyja abba a beszédet, mert Emma azt hiszi, hogy elaludt.

– De mit mondjak neki? – kérdeztem bambán.

– Bármit, csak érdekes legyen. Ha akarja, elmondhatja, hogy mit reggelizett. Így hát végigügettem a Lamington Spa-i utcán, és szalonnás rántottáról beszéltem egy csokoládé színű labradorral.

Brian folytatta:

– Együtt dolgoznak, és ha maga abbahagyja a beszédet, ő abbahagyja a munkát. Ébren kell tartania az érdeklődését. Ő kutya, és rengeteg szép, érdekes szag terjeng körülötte, meg olyan dolgok, amiket maga nem lát. Így – ha csak nem beszélnek hozzá – elterelődik a figyelme, és szagolgatni kezdi a lámpaoszlopokat.

Első sétánk végére teljesen berekedtem.

Sokat köszönhetek Briannak, nemcsak azért, mert tanított, hanem mert összeszoktatott Emmával. Kettőnk tulajdonságainak felmérése avatott párrá válásunkat eredményezte, amit az időnek kellett igazolnia.

Egy nap érdeklődtem, hogyan jutottak Emmához? Kíváncsi voltam, hogyan talál a központ vakvezető kutyákat. Brian elmagyarázta, hogy kölyöknevelés után kerülnek Leamington Spa-ba vagy más központba. A Vakvezetőkutya Egyesületnek nagy tenyésztelepe és kölyöknevelő központja van Warwick közelében, Tollgate House-ban. Sok tenyészszukájuk és tenyészkanjuk van, amelyet kiadnak családokhoz, mert persze az állandó kennelélet nem jó a kutyának. De az egyesület ellenőrzi a fedezéseket. Amikor a kölykök világra jönnek, kiválasztják a kiképzésre alkalmasakat. Körülbelül nyolchetes korukban különböző teszteken mennek keresztül, hogy megállapítsák

melyikük természetűtől fogva bátor és barátságos; alkalmas arra, hogy vezető kutyává képezzék ki. Az így tenyésztett kutyák az összesnek körülbelül a hatvan százalékát teszik ki. Jelenleg körülbelül kétezer vezető kutya van az országban. A többi negyven százalékot magánemberek tenyészetéből vásárolják, vagy kapja ajándékba az egyesület. De sokat utasítanak vissza. A kutyákat három hétig figyelik, és ha nem alkalmasak, visszakerülnek tulajdonosaikhoz. Főleg nőstényeket választanak, mert a kankutyáknak más a természetük, többek között a területbirtoklási ösztönük, és nem olyan könnyen kezelhetők, mint a nőstények. Hogy vezető kutyává alkalmassá tegyék, a kanokat minden esetben kiherélik. A kutyák hetven százaléka labrador – mint Emma – bár én azt gondolom, hogy hozzá hasonló nincs. A többiek: német juhász, collie, vizsla és ezek keverékei.

Kiválasztás után a kiképző központ körül élő, úgynevezett „kölyöknevelők”-höz kerülnek, akik körülbelül egy évig adnak otthont a leendő vakvezető kutyáknak. Ezalatt kell megtanítaniuk őket az alapokra: jó modorra, szobatisztaságra, arra, hogy nem másszanak fel a bútorokra, kérjék az ennivalót, és engedelmeskedjenek az „ülj”, „maradj”, „feküdj”, „gyere” stb. utasításoknak. Megtanítják őket pórázon járni, de nem lábnál, mert persze azt kívánják majd tőlük, hogy egy vak férfi vagy nő *előtt* járjanak. Általában mindenüvé magukkal kell vinniük a kutyákat, hogy ne féljenek a forgalomtól, autóbuszoktól, vonatoktól, és ne ijedjenek meg hirtelen utcai zajoktól, mint például a kipukkadt autógumi dörrenésétől. Utasítják a nevelőket, hogy vásárolni járjanak a kutyákkal. Ezalatt a kölyökkutya felnő, hozzá szokik a városi élethez, de meg kell maradnia bátornak és barátságosnak.

– Ekkor – mondta Brian – jutnak a központba a vezető-kutya kiképzésre, amely körülbelül hat hónapig tart. A kölyöknevelők csodálatos munkát végeznek, én magam soha nem lennék rá képes: egy évig enyém a kutya, aztán elválunk, aztán másik jön, és így tovább. Igazán csodálatos azokat, akik ennyi áldozatra képesek azért, hogy a vak ember és a kutya közötti kapcsolatot kiépítsék.

Persze – amikor mindezeket megtudtam Briantól – kíváncsi voltam, hogy Emmát ki nevelte kölyökkorában, és ő megmondta: „Paddy Wansborough”. Csodálatos asszony. Kilenc vagy tíz kutyát adott már az egyesületnek, miután felnevelte őket. Emmát nem a központ tenyésztette, Paddy vásárolta, egy évig képezte, aztán az egyesületnek ajándékozta.

Elhatároztam, ha hazamegyek, az első dolgok egyike lesz, hogy felveszem a kapcsolatot Paddy Wasborough-ral

Másnap megint kint voltunk Emmával. Kiképzése előrehaladtával egyre jobban hozzászoktam. Minibuszon jártunk körbe Leamingtonban, amelynek fontos szerepe volt a kiképzésben, mert ezen tanultunk kutyával közlekedni járműveken. Amikor fent voltunk a buszon, és a kutyák az ülések alatt, felhangzott Brian ordítása.

– Két kilógó barna praclit látok!

– Barna pracli – gondoltam –, ez csak Emma lehet.

- Azt akarja, hogy rálépjen valaki?
- Nem dehogy akarom.
- Akkor csináljon vele valamit!

Már arra gondoltam, hogy túl kedvezően ítéltem meg Briant, de – bár sokat ordított velem – kitalálhatta mi jár a fejemben.

– Senki más nem fogja ezeket a dolgokat megmondani magának. Ha itt nem tanulja meg, akkor Emma fog szenvedni maga miatt.

Bizalmam Emmában napról napra nőtt, de hogy Brianról rám ruházta ragaszkodását, az körülbelül tíz nap múlva derült ki. Addig a kutyaágyban aludt reggelig, a szoba túlsó felén. De ezen a bizonyos estén nem volt hajlandó ágyba menni. Összegömbölyödött a földön, olyan közel a párnához, amilyen közel csak tudott. Akkor éreztem: megtörtént. Csapattá váltunk, szükségünk volt egymásra. Másnap reggel furcsa érzésre ébredtem. Mintha gőzhenger lenne a mellemen! – Emma ült rajtam, bökögetett az orrával, és tudtomra adta: „Kétségtelenül itt az idő a felkelésre!” Tele volt élettél, túlaradó érzésekkel, és alig várta, hogy elkezdjük a napot. Amikor felkeltem, hallottam, hogy sürgetve rázza magát, és csóválja a farkát az ajtó előtt.

A központ egyik zseniális módszereként kitapintható térképeket használtunk. Járdák, épületek szerepeltek a leamingtoni fatérképen, így előre kitapinthattuk az útvonalunkat egészen a zebráig és az autóbuzsmegállóig. Emma majd megtalálja ezeket, de nekem a jó úton kell haladnom, és a térkép óriási segítségemre volt, hogy ne tévesszem el. Sétáink egyre komplikáltabbak lettek; Brian igyekezett olyan helyeket találni, ahol útépités volt, vagy egyéb akadályokra találhattunk. De utak és vásárlások szintén szerepeltek a tantervben, és igazán élveztem Emmával a vásárlást. Senki sem buzgólkodott körülöttem, már mindenki Emmával törődött.

De nem minden ment simán. Nem voltam elragadtatva a gyakorló akadálypályától sem. Emma mindenre nagyon gyorsan reagált, és én rendszerint nem követtem elég frissen. Ő már meglátta az akadályt, felismerte, és el is határozta, hogy merre megy; mielőtt magamhoz tértem volna, átváltott egyik oldalamról a másikra, és én ott álltam zavartan. Brian – úgy tűnt – mindig ott volt, ha valami hibát követtem el, még akkor is, ha azt hittem, más növendék nyomában jár. Hirtelen ordítást hallottam.

- Ha a kutyája ugrik, maga is ugrik!

De könnyebb volt ezt mondani, mint megcsinálni! Ilyen alkalmakkor Emma elveszítette irántam a bizalmát, és leült. Majdnem azt mondta: „Nem elég, hogy én megteszem a magamét, ha te csak arra vagy képes, hogy hátramaradsz, és a dombon végezd!” Csak úgy tudtam visszatéríteni a munkához, ha bocsánatot kértem, és szó szerint megígértem, hogy legközelebb jobban csinálom.

Az akadálypályán tudtam meg egyikét azoknak a dolgoknak, amelyeket Emma utál. Rajtunk volt a sor, és egészen jól haladtunk már az akadályokon keresztül, amikor Emma egyszerre úgy pattant fel, mint egy rakéta, és éreztem, hogy meredek, füves parton tépünk fölfelé. Hallottam Brian hisztérikus nevetését. Amikor elakadó lélegzettel végre megálltunk,

megkérdeztem:

- Hát ez meg mi volt? Ezt miért tette?
- Ó, hát Napóleon miatt!
- Napóleon? Mit beszél maga Napóleonról? – Azt hittem Brian hirtelen megőrült.
- Tudja, a macska. Napóleon, a macska.
- Ahá – mondtam, de még mindig nem értettem miért viharzott fel Emma a dombon.

Brian – még mindig nevetve – elmagyarázta, hogy Emma ki nem állhatja a macskákat. Jobban tudja a kötelességét annál, semhogy üldözésére induljon, de ha meglát egyet, a másik irányba rohan, és ebben az esetben az irány, a meredek, füves part volt. Brian gratulált fürgeségemhez és a gyorsasághoz, amellyel követtem, és megígérte gondol rám, ha vakvezető-kutya expedíciót szerveznek a Mount Everestre. Ekkor jutott eszembe az egyetlen gyógymód Emma macskák iránti utálatára: beszerezni egyet, és ezt el is határoztam arra az időre ha majd otthon leszek.

Ezen az estén a nappaliban ismét nevtünk Briannal Emmán és a macskán. Megkérdeztem tőle azt, ami a tanfolyam előrehaladtával egyre jobban elbűvölt: hogyan oktatják a kutyákat azokra a csodálatos dolgokra, amelyeket nekünk megtesznek? Saját tapasztalataimból tudtam valamit a kutyaidomításról, de a kutyák egyes képességeit nem tudtam megfejteni. Végül is arra megtanítani egy kutyát, hogy járdaszegélyeknél üljön le – eléggé egyszerű dolog, de arra hogyan tanítják meg, hogy *ne* engedelmeskedjenek az embernek? Megkérdeztem Briant:

- Tegnap például – amikor nem hallottam semmit közeledni – szóltam Emmának, hogy induljon, de ő nem ment, mert meglátott egy autót. Hogy az ördögbe tanították meg erre?
- Ha egyszer a kutyát már megtanítottuk az alapokra – válaszolta Brian –, és várnak, hogy átmehessenek az úttesten, az oktató látja, hogy jön egy autó: utasítja a kutyát, hogy menjen előre. Természetesen a kutya azonnal engedelmeskedik, de az ember nem mozdul, az autó pedig – másik oktató vezeti – túlköl, nagy zajt csap, mire a kutya visszamegy a járdára. Ilyen gyakorlatok ismétlésével belenevelik, hogy a mozgó jármű veszélyes, és ezért – minden engedelmisségi ösztöne ellenére – még akkor is megtagadja az elindulást, ha erre parancsot kap. Persze csak értelmes kutyák reagálnak így, ezért kell kezdetben nagyon szigorúnak lennünk a jellem és a képesség megítélésében.

– És az akadályok?

Brian elmagyarázta: annak érdekében, hogy a kutyák ne sétáljanak neki az akadályoknak gazdáikkal, rászoktatják őket, hogy az akadályokat a veszéllyel asszociálják, és enyhén szólva szorongást érezzenek. Eleinte egyszerű dolgokkal tanulják, például oszloppal. Ha a kutya nekivezeti az oktatót az oszlopnak, rögtön megállítják, ráütnek az oszlopra, felhívják rá a figyelmét, és megmutatják a helyes útvonalat a kikerülésre. Következő alkalommal „nem”-et kiáltanak, amikor összeütköznek az oszloppal, és az akadályok fajtáját is

bővítik, amelyek közé tartozik a járdán leggyakrabban előforduló akadály: az ember.

Ez így nagyon egyszerűen hangzott, de tudtam, hogy rengeteg kemény munka és tehetséges emberek oktatói eredménye. Az oktatók, ha úgy vélik, hogy a kutya már némi profi szintre jutott – mondta el Brian –, körülbelül két hétig bekötött szemmel járnak, hogy valóságos munkafeltételeket teremtsenek és felkeltsék önbizalmukat az által, hogy olyasvalakivel dolgoznak, akit ismernek.

Érdekes volt hallgatni Brian magyarázatát, különösen a tanfolyam végén sorra kerülő „engedetlenségi” részről. Egy hónapos tartózkodásunk végéhez közeledtünk Leamingtonban, és egyre többet jártunk ki a minibusszal. Emma praclijai már mindig jó be voltak gyömöszölve az ülés alatt. Brian közölte, hogy utolsó próbaként kimegyünk a vasútállomásra.

Mindig utáltam a vasútállomásokat: a zajt, a százegy akadályt és az általános nyüzsgést, ami egy vak számára nagyon félelmetes. Annyira utáltam, hogy soha nem mentem ki, még kevésbé utaztam volna vonaton még látóképes ember kíséretében is. De Brian hajthatatlannak mutatkozott.

– Nagyon jól tudja, hogy meg kell szoknia. Lehet, hogy egy napon majd vonaton akar utazni, vagy valakit az állomásra kísérni, és most itt van Emma, hogy vezesse. Ő kiismeri magát Nincs benne semmi.

Nem győzött meg. Kiszálltam az autóbusból, és feltettem Emmára a kantárt.

– Rendben van, elviszem a kocsit parkolni, menjen csak be, Emma ismeri az utat. Perceken belül ott leszek.

Emma keresztül vitt az ajtókon, lépcsőkön, ki-be az emberek között és leült a peronon. Fogalmam sem volt arról, hogy hol vagyunk. Csak álltam és vártam Briant. Pár percen belül megérkezett.

– Emma a peron szélén ül – Körülbelül hat lábnyi mélység van maga előtt a sínekig. Mondja neki, hogy menjen előre.

Megdermedtem, hátamon végigfutott a hideg.

– Maga tréfál. . .

– Dehogy . . . csinálja. Mondja neki, hogy előre!

Ott álltam és nem tudtam, mit tegyek. Ez igazán borzalmas próba volt. Meg merem-e tenni? A félelemtől hányingerem támadt. Ebben a percben egyáltalán nem vágytam vezető kutyára. Mindaz, amit róluk hallottam, minden gyakorlat, amit elvégeztünk, minden amit Emma iránt éreztem, átvillant az agyamon. . . és nem jelentett számomra semmit. Csak azt az egyet akartam – akkor és ott –, hogy rátehessem a kantár végét Emma hátára, és elfussak, elszökjek, bárhová. De mint hangos suttogást hallottam a saját hangom:

– Előre!

Azonnal felkelt és a következő pillanatban odalökte magát a lábam elé. Aztán tolni kezdett engem: vissza, el, egyenesen a peron szélétől.

Soha életemben nem szégyelltem még magamat ennyire. Nagyon kicsi lettem. Hogyan kételkedhettem Emmában, hogyan lehettem ennyire méltatlan hozzá? Mélységesen megalázottnak éreztem magam. Brian megszólalt.

– Hát ez az. Mondtam én, hogy Emma vigyázni fog magára, bármit tesz. Mondhat neki bármit, ha ő veszélyt lát maga előtt, arrébb fogja magát lökni. Hát így történt. Megtettük. Szabadságom érzése hihetetlen volt. Túltettem magam a szégyenkezés borzasztó érzésén. Éreztem: Emma megértett, és megbocsátott. Ezen a délutánon kísértálm Emma-val leamingtoni korzóra, a forgalmas főutcába, ahol sok üzlet is volt. Széles mosollyal az arcomon jártam, mintha az embereknek integetnék, és úgy éreztem:
„Mit bánom én, ha ti látjátok, hogy vak vagyok. Én is látok, mert itt van Emma, és ő mindent tud, amire nekem szükségem van!”

ÚJRA OTTHON

Emmának meg nekem túl gyorsan érkezett el a hazatérés napja. Furcsa, de nagyon szomorú voltam. Esett az eső, zuhogott, és az időjárás hangulatomat tükrözte. Bús és deprimált voltam, mert el kellett hagynom a központot, és azokat a barátokat, akiket szereztem. Nem sok kedvem volt a hazatéréshez, mert – bár itt volt Emma és próbáltam meggyőzni magam, hogy Nottighamba visszatérve a dolgok okvetlenül másképp lesznek mint eddig – attól féltem, hogy ismét be leszek zárva, mint azelőtt. Még nem fogtam fel, hogy Emma milyen óriási mértékben változtatja meg az életemet. Még mindig nem tanultam meg, hogy bizalmamat belé fektethetem.

Tele gyanakvással hagytam el Leamingtont a felkantározott Emma társaságában. Nottighamban már vártak ránk, és hazavittek. Otthon Emma – mikor elengedtem a pórázról és levettem a kantárját – megvadult. Összevissza ugrált át a szobákon, körbe-körbe; hallottam ,hogy tépked, levegőbe repíti a szőnyegeket, minden egyes szék- és asztallábat megszimatol. Lengő farka suhogott a lebegőben, horkantása, fújása visszhangzott. Nyilvánvalóan tudta, hogy ő ezentúl itt fog élni. Annyira különbözött a józan, felelősségteljes Emmától! Először vettem észre és örültem annak, hogy jellemének két különböző oldala van: egyik a munkában és az én szolgálatomban, a másik, amikor kiszabadul a kantárból. Ilyenkor teljesen boldog, bolondos, tele energiával, és éppen annyira mentes mindenfajta felelősségérzettől, mint egy bohóc.

Ezen az első éjszakán Emma az ágyam végében aludt; úgy találta ezen kívül nincs számára méltó hely, és reggel a szokott erőszakosságával ébresztett. Eszembe jutott, hogy ezen a reggelen kezdjük el új, közös életünket. Egyedül indulunk el Nottinghamba! Kiszálltam az ágyból és öltözni kezdtem.

Rendszerint nagyon lassan készülődtem, de ezen a napon alig vártam, hogy megtudjam: Emma meg én hogyan dolgozunk együtt, ha kell.

Reggelinél elhatároztam, hogy meglátogatjuk régi barátaimat, Normant és Yvonne-t, akiket már régen nem láttam, és akik nem laktak messze tőlünk. A tervben a szabadság kilátása csillant meg: Emmával én Nottinghamban akárhová eltalálok!

Némi telefoni értekezés után gondolatban kidolgoztam az útirányt. Nem volt nehéz: kimegyünk az első kapun, szólok Emmának, hogy forduljon jobbra, vezessen az utca végéig, a főutcán ismét jobbra fordulunk, végigmegyünk, balra fordulunk, és csak megkérem Emmát, hogy keresse a legelső kaput. Így hát elindultunk.

Húsz perccel később ott álltunk Norman és Yvonne házának kapujában, kitapogathattam a csengőt. – Megtettük! Senkinek – aki aznap

Nottinghamnak ezen a fákkal szegélyezett utcáján sétált – nem tűnhetett rendkívülinek az a lány meg az a kutya, akik az egyik kapunál állnak és várják, hogy a csengetésre kinyissák az ajtót. De engem diadalézés töltött el: mérföldkő volt ez az életemben.

– Jó kislány vagy Emma – mondogattam, és rettenetesen büszke voltam rá. Persze Norman és Yvonne boldogok voltak, hogy láthatnak, de még boldogabbak, hogy Emmával találkozhatnak. Nagy cirkuszt csináltak velem. Órákkal később felkerekedtünk és megtaláltuk az utunkat a főutcán visszafelé. Aztán rémes dologra jöttem rá: izgalmamban, hogy minden olyan jól megy Emmával, elfelejtettem megszámolni a sarkokat, amelyeken áthaladtunk! Idefelé nem kellett számolnom, mert a T elágazásig mentünk, ameddig az út tartott. De visszafelé számolnom kellett volna! És nem tettem. Így hát fogalmam sem volt róla, hol kellene Emmának „balrá”-t mondanom. Teljes havi gyakorlás után azonnal elfelejtettem a legfontosabb szabályok egyikét: „ha mész, számold az utcákat!”

Most mit tegyek? Itt állok, és sehol egy oktató, hogy megmentsen. Emma persze – mit sem tudva erről – szokott félelmetes sebességével vitt előre. Olyan volt, mint valami versenyfutás a semmibe. Nem csak ez, de úgy éreztem, cserbenhagytam Emmát, saját önzésem és gondatlanságom miatt. Abban biztos voltam: ő soha nem követne el olyan hibát, amely veszélybe sodorna bennünket. Emma a legkisebb félelmet sem mutatta, és figyelmen kívül hagyva utasításaimat, lefelé vezetett egy mellékutcán. Próbáltam megállítani:

– Nem, Emma, nem! Menj vissza, vissza!

De oda se hallgatott. Nem mertem elhagyni, követnem kellett. Végül ismét balra fordult, és leült. Ösztönösen kinyújtottam a kezem. . . Lámpákat és festett léceket éreztem, amelyek közül egy-kettőn felhólyagosodott a festék. Házunk hátsó kapujánál voltunk. Ha én el is felejtettem megszámolni az utcákat, Emma bizonyára nem. . .

Röviddel hazaérkezésünk után írtam Paddy Wansboroughnak, annak a csodálatos asszornynak, aki a kölyök Emmát gondozta. „Írás” alatt technikai értelemben azt értem, hogy magnetofonszalagot küldtem, és elmondtam rajta, milyen sokat jelent nekem Emma, és megköszöntem neki, hogy – miután nevelte – nekem adta. Ez a magnetofon-szalag levelezés volt annak a barátságunknak a kezdete, amely a mai napig is tart.

Sok apróságot tudtam meg Emmáról. Nyolchetes korától volt Paddynál; küldött is nekem fényképet ebből az időből. Bár csak az emberek leírását hallhattam még, csodálatos volt; fénykép Emmáról amikor először választották ki vezető kutyának. Amikor mi találkoztunk, már tizennyolc hónapos volt, és persze elmulasztottam a kölyökkorát, de Paddy leírása a szalagon ezt némileg pótolta. Megtudtam, hogy Emma mindig buzgó kutya volt, konstruktívan dolgozott, és úgy tűnt, mindig forgat valamit a fejében. Ez megerősítette azt, amit én tudtam róla.

Az egyik szalagon Paddy elmesélt egy történetet, amelyet én valószínűleg sokkal mulatságosabbnak tartottam, mint ő akkor. Vagy százötven hagymát ültetett el a kertjében Paddy, aztán bement, a fűvön játszó Emma pedig kint maradt. Körülbelül félóra múlva Emma bement, és láthatóan rettenetesen meg volt magával elégedve! Pár perc múlva Paddynak az ablakból, nagy halom virághagyma ötlött a szemébe, szép rendesen összehordva a hátsó ajtó előtt. Emma féltő gonddal és óriási energiával minden egyest kiásott, és el volt ragadtatva önmagától, hogy ekkora segítséget nyújtott gazdájának a rendcsináláshoz.

Nem sokkal később Paddy meghívott yorshire-i otthonába. Kis gyűlést rendeztek, hogy az ünnepség alkalmából pénzt gyűjtsenek vakvezető kutyákra, és úgy gondolta – helyesen – hogy szívesen elmegyünk Emmával.

Magnószalag levelezésünkből úgy éreztem, megismertem Paddyt, de kíváncsi voltam, Emma emlékszik-e még rá? Ahogy kiszálltunk az autóbusból, meghallottam Paddy üdvözlését:

– Halló Sheila, hogy utaztál?

Ez volt a jel Emmának a megvadulásra. Összevissza ugrált Paddyra, de – bár rettenetesen örült, hogy láthatja – visszajött hozzám, mintha mondaná: „Hát igen, boldog vagyok, hogy itt lehetek, de nem felejtettem el, hogy a te kutyád vagyok!”

Amikor Emma meg én újra otthon voltunk, dolgozni kezdetem. Ebben az időben Carltonban, Nottingham egyik felén laktunk, munkahelyen pedig éppen a város másik felén, Bullwelben volt. Két autóbuszra kellett szállnom, átszállásnál pedig keresztülmentem Nottingham központján, a Piac téren. Az első busz végállomása a mi utcánk végében volt, ez a szakasz tehát egyszerű volt. Emma menet közben magasra tartott farokkal – éreztem a kezemen, mikor hozzáért – ügetett lefelé az utcán. Ekkoriban vettem észre, hogy mennyire érzékenyé válhat az ember a kantáron keresztül sok apró mozdulatára. Így állapíthattam meg, hogy fülei lekonyulnak-e, vagy fölfelé állnak, hogy jobbra vagy balra fordítja-e a fejét?

Megtaláltuk az autóbuzsmegállót, és ettől kezdve Emma imádott autóbuzson utazni. Bár ennek nem csak maga az autóbusz volt az oka. Fontos tényező volt az emberek csodálata is, amelyben ezen a reggelen – és utána mindig – részesültünk, amikor autóbuzsra szálltunk.

„Milyen aranyos kutya! És a színe gyönyörű!”

Meg így tovább. Éreztem, hogy Emma fürdik a dicsőségben. Kiválasztotta számomra jobbra a második ülést. Valamilyen okból ezen az autóbuzson mindig ugyanezt a helyet választotta. Leültem, és Emma az ülés alá vonult. Fura, de ez volt az egyetlen autóbusz, ahol ezt a bizonyos ülést részesítette előnyben: mindig ide kellett ülnünk. Egyik reggel – mikor már vagy három hete jártunk munkába, és az autóbuzsához közeledtünk – felzúdulás hangjait hallottam. Fülemhez jutott egy nő fojtott hangja:

– Fel kellene állnia, tudja? Itt nem ülhet. Mondom, hogy ez Emma helye. Mozogjon már, rögtön itt lesznek!

Más autóbuzsokon Emma egyszerűen odament, ahol üres helyet látott;

lehetőleg – legalábbis télen – a fűtőtest közelében. Miután azonban rendszerint csúcsforgalomban közlekedtünk – az első autóbustól eltekintve – gyakran volt tele, és neki különböző technikával kellett dolgoznia. Mindenkit félretolva az útból, keresztül vonszolt a közepén, eldöntötte, hogy hová akarunk ülni, aztán rábámult arra aki ott ült, és mindaddig nézte, míg az át nem adta a helyét. Hogy igazságos legyek, meg kell mondanom, hogy ez rendszerint hamar megtörtént, mielőtt az autóbusz utasai felzúdultak volna. Ez persze nagyon is megfelelt az exhibicionista Emmának. Amikor biztos volt sikerében, felém fordult, fejét a térdemre fektette, és – gondolom – különleges odaadással és talán némileg patetikusan is nézett. Ekkora már az egész autóbust meghódította.

De visszatérve az első reggelre, a hivatalban fogadóbizottság várt. Mialatt mindenki üdvözölt, nyilvánvalóan Emmára voltak kíváncsiak. Emma nagy élvezettel reagált, és amikor levettem a kantáriját – körülvezettem, hogy mindenkinek bemutassam –, a farkát csóválta.

Azonnali siker volt, és amikor a kollégák elmentek, megvizsgálta kosarát, játszott kicsit a gumijátékkal, amit szórakoztatásául elhoztam, aztán letelepedett. A telefon már szólt is, és rövidesen minden olyan lett, mint régen, azzal az óriási különbséggel, amit az íróasztalom alatt alvó lény jelentett. Később arra gondoltam, hogy ez az Emma micsoda jó, csendes kutya, és lenyújtottam a kezemet, hogy megsimogassam. De ahol a fejének kellett volna lennie – nem volt semmi. Emma eltűnt. Azonnal felkeltem, és megnéztem, hogy nyitva van-e a szoba ajtaja. Persze nyitva volt. Hívtam. Semmi. Aggodalom fogott el. Kijutott? Mi lesz, ha kiment az utcára? És ha elvész? . . . Mi lesz . . . és ekkor meghallottam lépteinek kopogását a folyosón. Hála istennek, Emma visszajött.

– Emma, hol voltál? – kérdeztem.

Válaszul az ölembe lökött valamit. Nem akartam hinni az ujjaimnak. Egy pénztárca volt! Megrémültem.

– Emma, ezt meg honnan hoztad?

A felelet ez alkalommal katonai parádé volt: fel-alá sétált, és fürgén csapkodott engem a farkával. Mintha azt mondaná: „Hát, ehhez mit szólsz? Elhoztam neked valakinek a pénztárcáját!” Futólag felmerült bennem a Négy lábú Zsebmetsző képe. Elvettem a pénztárcát, és reméltem, hogy majd csak jön érte valaki, akinek mentegezőzhetek.

A tulajdonos megtudta, és el is jött. De úgy éreztem, senki nem hitte el, hogy nem én tanítottam erre a trükkre. Megkönnyebbülés volt, mikor kivihettem a közeli parkba. Miután olyan keményen dolgozott, igazán járt neki naponta egy kis futkározás, amikor csak lehetséges.

Leültem egy padra szendvicseimmal – elengedtem a pórázról, és ő a fűbe szaladt. Hamarosan távolról hallottam ugatást, és felismertem Emma hangját. De vissza-visszajött hozzám, orrával megbökte a kezemet, aztán továbbiramodott. Olyasmi volt ez, amit – ha ezután a parkba mentünk – soha sem mulasztott volna el.

De ezután soha nem hozott nekem ajándékot, legalábbis nem a hivatalba.

Talán így akarta viszonzni a szíves fogadtatást. Bármi is volt, örültem, hogy túl vagyok rajta.

Munka közben

Az első hét nagyon boldogan telt. A munkába járás napról napra könnyebbé vált. Már nem kellett a téren „jobbra”-kat és „balra”-kat mondanom, mert rövid idő múlva egyenesen a 43-as autóbushoz vezetett. Emmának csak egyszer kellett az úton végigmennie, máris ismerte. De azt is felfedeztem, hogy ilyen kutyával az ember visszafejlődik.

A második hét közepe felé – szokás szerint – munkába indultunk. Már csak annyit mondtam Emmának, hogy dolgozni megyünk, és ekkorra minden korrekció és biztatás nélkül tudta az utat. Felszálltunk az első autóbuszra és a Piac térig mentünk. De amikor a téren az első utcához értünk, amelyen át kellett volna kelniünk, Emma – ahelyett, hogy továbbment volna – leült. Hallgattam, hogy jön-e jármű, és mikor úgy gondoltam, hogy minden rendben van, szóltam, hogy menjen előre. Nem mozdult, egyszerűen tovább ült. Nem tudtam mi történt. Talán rosszul ítéltem meg a forgalmat? Így hát, mikor ismét csend volt, ismét szóltam. Megint nem ment előre. De aztán felkelt, jobbra fordult és a járdán vezetett tovább.

Emma – mondtam kétségbeesetten –, hová viszel? Hol az autóbushoz megálló? Figyelj: az autó-busz-meg-álló!

De nem, nem volt hajlandó meghallgatni, vagy lehet, hogy meg sem hallotta, de az biztos, hogy figyelembe nem vette. Továbbmentünk az úttesten, hirtelen befordultunk balra, átmentünk egy úton, aztán megint leült. Fogalmam sem volt arról, hogy hol vagyunk. Teljesen elvesztettem a tájékozódó képességemet, és egészen összezavarodott a fejemben az autóbushoz megállóhoz vezető út képe. Olyan volt ez, mint amit a látóképes emberek – valószínűleg öntudatlanul – megjegyeznek, ha valahová mennek: jobbra a Mária-templom, tovább Smith üzlete, balra a Királytölgy vendéglő stb. . .

Nem csak csalódtam Emmában, de kicsit haragudtam is rá, és bosszankodtam miatta.

– Emma – szóltam dühösen –, elkésünk.

Hogyan magyarázza meg az ember a főnökének, hogy a kutya volt az oka a késésnek? Visszagondolva, azt hiszem eléggé komikus látványt nyújthattunk a járókelőknek.

– Bocsánat – kérdeztem a legközelebbi léptektől –, meg tudná kérem mondani, hogy hol van a 43-as autóbushoz megállója?

Pár pillanatnyi csend, mialatt azt gondoltam: na ez sem tudja, jól nézünk ki, mi aztán igazán eltévedtünk. Majd csodálkozó férfihang:

– A 43-as megállója? De hiszen a 43-as megállójában áll! A kutyája a jelzőtábla alatt ül.

Megkönnyebbültem, elcsodálkoztam, és teljesen megzavarodtam. De miután felszálltunk az autóbuszra, kitöröltem fejből az esetet. A következő reggelig.

Ekkor Emma – ahelyett, hogy jobbra ment volna – balra fordult, át egy másik

utcán, végigment, és leült. Ismét a 43-as megállójánál voltunk. Elcsüggedtem, de már hozzászóktam. A munkahelyemen megkérdeztem Carolt, egyik barátnőmet, aki szintén a Piac téren át jött munkába, hogy folyik-e valamilyen útépités azon az útvonalon, amit eredetileg feltérképeztem. Azt mondta, nem, és új házat sem építenek, semmilyen változás nincs.

Sokáig törtem a fejemet, aztán eszembe jutott az egyetlen lehetséges megoldás: miután Emma megtanulta az útvonalat, unni kezdte, hogy mindennap ugyanarra járjon. Így változatokat talált ki a témára. Ettől kezdve egy csomó, különböző útvonalat talált a Piac tér körül, tőlem teljesen függetlenül, és naponta választott másikat. Rövidesen beletörődtem sorsomba, és tíz perccel előbb keltem fel reggelente, hogy Emmának lehetőséget adjak, ha esetleg mégis eltéved. De persze sohasem tévedt el.

ANITA

Egy idő múlva megtanultam, hogy Emma nemcsak abban biztosít számomra bizonyos szabadságot, hogy oda mentem, ahová akartam, hanem abban is, hogy azt csináltam, ami nekem tetszett. Ennek határai nem is voltak annyira korlátozottak, mint ahogyan sokan képzelnék. Sok dolog érdekelt, és elhatároztam, hogy részt veszek, az „Írói mesterség” elnevezésű esti tanfolyamon. Itt találkoztam Anitával.

Az egyik teaszünetben az osztályban meleg, barátságos hangot hallottam: – Halló, milyen szép kutya vagy te – és hozzám: – Nem haragszik, ha kicsit beszélgetek a kutyájával? Még soha nem láttam vezető kutyát. Igazán gyönyörű színe van! – A hang tulajdonosa bemutatkozott: Anitának hívták. Igazi barátság kezdődött el így.

Nagyjából egykorúak voltunk, körülbelül tizenkilenc éves volt ő is, és Hullból jött Nottinghamba dolgozni. Később megtudtam, hogy vonzó, jó alakú lány, és rövid fekete haja van. Különösen megragadott zamatos yorkshire-i kiejtése. Miután szerette a kutyákat, látható érdeklődéssel figyelte, ahogyan Emma meg én az esti tanfolyamra érkezünk, és nemsokára beszélgetni kezdtünk.

Röviddel megismerkedésünk után, amikor összebarátkoztunk, Anita elmondta, hogy el akarja hagyni albérletét, és valami nagyobbat keres – lehetőleg egy lakást, attól függően, hogy talál-e valakit, aki megosztja vele. Mi a véleményem arról, hogy összeköltözzünk? – Hát mi volt? Nem is tudtam rögtön. Más volt házon kívül többé-kevésbé szabadon járkálni Emmával aki vezetett, abban a tudatban, hogy otthon némileg felmentenek a házimunka alól. És megint más teljes értékű társként osztozni egy háztartás munkájában és gondjaiban. Nagy elhatározás, amit meg kellett gondolni. És más komplikáció is volt: Tiss. Tiss a sárga macskám.

Amikor Emmával hazajöttünk Lamingtonból, rövidesen vásároltam egy kis macskát abban a reményben, hogy Emma lassan-lassan túlteszi magát ellenszenvén. A helyi állatkereskedésben, miután a kereskedő pontos személyleírást adott az üzletben található összes kismacskáról, az egyik sárga macska hangzott a legszebbnek. A kis szőröcsomó kikerült a ketrecéből és a kezembe tették: meleg volt és pici, a szíve erősen dobogott. Emma aggódva nézte, és éreztem, amint az orrát felemeli hozzá. De nem rohant el, a macska pedig nem köpte le. Így hát ő volt az igazi. Nagyon szeretetre méltó, de furcsa, enyhén skizofrén macska lett belőle.

– Tiss – ez a becenév ragadt meg rajta – jó természetű, barátságos, puha gombolyagként került otthonunkba. Ragaszkodott Emmához és viszont, bár

az első napokban Emma szőrös, élő játéknak tartotta. Mondták, hogy a szájába veszi, és ellökdösi. De a macska megpucolta Emma fülét érdes kis nyelvvel, és együtt üldögéltek a tűz mellett. Úgy képzeltem, hogy ők az áldott házi boldogság megtestesítői.

Aztán Tiss kezdte megmutatni természetének másik oldalát is: a szék karfáján várakozott, és amikor Emma elment mellette, ráugrott, és a fülén hintázott. De Emma soha sem ellenkezett, vagy vágyott más incselkedésre, mint amit Tiss kitalált.

Annyira csendes volt, hogy soha nem hallottam, hol van; már attól félttem, hogy egyszer rálépek, míg aztán vettem neki egy nyakörvet csengővel. De rövidesen megtanult úgy járkálni, hogy a csengő meg sem szólalt. Apró trükkjeitől eltekintve imádta Emmát, és ő – a macskák iránti utálatát leküzdve – Tiss-szel kivételt tett. Tiss viszonzásul soha nem ment Emma nélkül aludni, és a kutyaágyban összegömbölyödött rajta.

Ezért hát Tiss is figyelembe veendő szempont volt, amikor el kellett határoznom, hogy összeköltözöm-e Anitával. Végül azt gondoltam: „Miért ne?” Anita nem bánta, hogy meg kell osztania a lakást egy labradorral és egy sárga macskával is, így hát elindultunk lakást keresni ügynökökhöz, végig Nottingham utcáin.

Először meg kellett mondanom anyámnak. Ő amúgy is aggódott miattam, ezért túl nagy lelkesedésre nem számíthattam. Mégis, azt gondoltam, beleegyeznek, mert egyik legfőbb elve volt, hogy a vak ember annyira vegye ki a részét a látóképesek életéből, amennyire csak tudja. Éppen mosogatott, amikor elmondtam a terveimet, és, – részben mert nagyothallott, részben az edények csörömpölése miatt – először azt hittem, meg sem hallotta, amit mondtam. Aztán megkérdezte:

- Biztos, hogy ezt akarod?
- Igen, mama, biztos.
- Úgy értem, biztos, hogy meg is tudod csinálni? Nagy vállalkozás ez!
- Igen, meg tudom csinálni. És igazán egyedülálló esély, hogy független lehessenek.

Ismét hallgatott, és éreztem a természetes anyai aggodás és a között ingadozik, hogy kívánja: gyakorlatban valósítsam meg tanításait. Végül azt mondta:

- Hát igen, te tudod legjobban mire vagy képes, Sheila, és ha bármilyen segítségre van szükséged, vagy ha nem úgy mennek a dolgok, ahogy elképzelted, a hátsó szobában mindig ott az ágy számodra.

Nem volt könnyű lakást találni. A nehézségek nem a lakáshiányból adódtak, hanem abból, hogy én vak voltam.

Sokszor elmentünk megbeszélésekre, és – ahogy Anita később elmesélte – a leendő háziúr vagy háziasszony visszalépett, amikor észrevette, hogy nem látok. Vajon miféle kórokozónak képzeltek engem? Mindenbe beleütközöm, összetöröm a bútorokat, elárasztom vízzel a fürdőszobát, leverem a vakolatot,

vagy csak egyszerűen felgyújtom a házat? Azok, akik engem nem kifogásoltak, kifogásolták Emmát vagy Tisst, vagy mind a kettőt. Már-már reménytelennek tűnt az ügy. Ekkor – majdnem három hónap és megszámlálhatatlan csalódás után – végül találtunk egy lakást egy kis különálló házban. A Pell Streeten tizenkilencedik századi vidékies házak voltak, eléggé lerobbant állapotban, közel a régi nottinghami pályaudvarhoz, amelyet most már leromboltak, hogy helyet csináljanak egy új vásárlóközpontnak. Háromszobás lakás volt, meglehetősen dohos szag uralkodott benne, és minimálisan kevés recsegő székkel, és roskadozó asztallal volt bebútorozva. Kis konyhát is kialakítottak egy jobb napokat látott cipős szekrényből, és mi örültünk, hogy van mosogató és tűzhely, amelyeket Anita Noé bárkájabeli relikviának írt le.

Anita volt háztartásunk praktikus tagja. Beköltözés után azt mondta:

– Legyünk teljesen őszinték és korrektek a kiadások elosztásával. Kell egy persely, különösen az élelmiszer beszerzésekre. Itt egy doboz, te beteszél három fontot, és én is ugyanannyit.

Több lakás volt a házban, és rövidesen beszélő viszonyba kerültünk szomszédainkkal, de az alattunk lévő alagsori lakásban élő tűzoltót valahogy nem sikerült meghódítanunk. Ez részben az én hibám volt. Anita sokszor ment haza hétvégeken a szüleihez, vagy meglátogatta fiúismerősét Hallban, és engem hagyott otthon. Eleinte ideges voltam, de rövidesen mindent el tudtam végezni Emmával. Óriási lépés volt ez, a függetlenné válás felé. Az egyik ilyen hétvégén – mielőtt még teljesen megszokhattam volna a lakást – elhatároztam, hogy kiürítem a konyhai szemetesedényt, a nagy kerti szeméttartóba. Kis kert ösvényen lehetett ehhez eljutni. Emma velem jött, de nem volt rajta kantár – ha rajta lett volna, talán megmenthetett volna – de nem látszott szükségesnek, hiszen nem mentünk ki az utcára. Valaki egy téglát hagyhatott az ösvényen – a felkantározott Emma rögtön kikerüli velem. De most csak megállt és figyelt. Belebotlottam a téglába, és a szemetet ráöntöttem a lakásából kilépő tűzoltóra, akit elborítottak a cigaretta csikkek, banánhéjak és egyéb válogatott hulladékok.

Kapcsolatunk a következő szombaton sem mélyült el, amikor Anita ismét elment. Elhatároztam, hogy a konyhát alaposan kitakarítom, különösen a szemetesedényt, ami már oly fontos szerepet játszott az előző heti eseményeknél. Két fazék forró vízzel és fertőtlenítővel töltöttem tele, és egy órát állni hagytam a mosogató alatt. Amikor ki akartam önteni, furcsán könnyűnek találtam. Belenyúltam. Üres volt. Honnan tudhattam volna, hogy lyukas az edény? Vagy azt, hogy a víz átszivárog a konyha kövezetén a tűzoltó konyhájába? Ezután már soha nem lettünk jóba.

A legkülönösebb tévedésem pár hónappal a lakásban élésünk után történt, amikor már egészen belejöttem a háztartási munkába. Állatállományunk ez időtájt szaporodott meg Anita jóvoltából egy fehér egérpárral: Ilke-ke és Moke-ke. Feltételezem, hogy szelíd egéreként adták el őket, bár nyugodtam feljelenthettem volna a kereskedőt. Lehetetlen volt a ketrecükbe nyúlni anélkül, hogy az ember ne összekarmolva húzta volna ki a kezét. Tiss gyűlölte őket. Ha Anita elment, én ettettem ezeket az apró, éles körmű fenevadakat.

Egyik hétvégén ketrecük a konyhaasztalon állt, és én még könyveket is raktam a tetejére, nehogy Tiss felugorjon, rájuk bámuljon és sziszegjen. Szombat reggel felkeltem, kimentünk Emmával a konyhába teát inni. Tudtam, hogy a gyufásdobozt az asztalon hagytam, és ezután tapogatóztam. Ekkor a kezem mellett valami mozgást hallottam. Majdnem szívrohamot kaptam. Megint a doboz után nyúltam, és ismét a zaj: apró körmök kaparása. Megrémültem. Biztos, hogy egér.

Hol a hideg futott rajtam végig, hol melegem lett. Az egyik kiszabadulhatott, mikor előző nap enni adtam nekik. Mit gondol majd Anita, ha nincs meg? Bizonyára azt hiszi, hogy Tiss kapta el. Hogyan tudom visszatenni a ketrecbe? Ott álltam pongyolában, remegve, és akkor isteni szikra gyulladt ki az agyamban. Bármennyire is undorodtam a gondolattól, meg kell fognom. Tudtam, hogy kéznél van egy üres konzervdoboz, elővettem, és az asztal széléhez tartottam. Percekig álltam mozdulatlanul: fura látvány lehettem volna valakinek. Hirtelen mozgást hallottam. És azután megéreztem az egeret. Ilke volt-e, vagy Moke? Nem érdekelt! Mindenféleképpen benne volt a konzerv dobozban. Hirtelen megfogtam, letakartam a tetejét, és kinyitottam a ketrec ajtaját. Mielőtt karmolhatott vagy haraphatott volna, benn volt a ketrecben, és az ajtót rácsaptam.

Több csésze teába került, míg magamhoz tértem. De legalább Anita elé állhattam, ha megjön. Amikor késő este megérkezett, az egyik legelső dolog volt, hogy szemügyre vegye az egeret.

– Sheila – szólt –, az egér.

– Igen – mondtam csüggedten, és a szívem összeszorult. Mind a kettőt kiengedtem volna, amikor kinyitottam a ketrecet?

– Sheila, mi történt? Itt három van!

– Három?

– Igen, két fehér és egy szürke.

Szürke? Rögtön tudtam, hogy mi történt. Zavartan elmagyaráztam. Majdnem összeestünk a nevetéstől.

Általában minden rendben ment, főleg, amikor Anita otthon volt. Mulatságos volt vele élni annak tudatában, hogy saját lakásom van, ami több, mint amit sok látóképes ember elmondhat magáról. Rengeteget neveltünk, és sokat szórakoztam zamatos yorkshire-i kifejezésein. Egy novemberi napon könnyű ruhát akartam felvenni.

– Ezt nem veheted fel – mondta Anita.

– Miért nem?

– Ha ebben kimész, megkapod a Király Köhögését.

– A Király Köhögése? Hát az meg mi?

– Soha nem mondta a mamád? Nem tudom. De sokkal rémesebb mint más meghűlés, és bele is lehet halni.

Az ötlettől és a Király Köhögésétől megilletődve melegebb ruhát vettem fel.

Azt hiszem, hogy amikor Anita először kérdezte meg, hogy megosztanám-e vele a lakását, eszébe jutott, hogy sok szempontból hátrányt jelent velem élni. Nekem is nehéz volt beismernem, hogy sok mindent nem tudok megcsinálni amit egy látóképes ember, mégis eltökéltem, hogy megmutatom, nem is olyan nagy hátrány ez. Gondolom, valóban meglephettem Anitát, hogy vak létemre mennyi mindent el tudok végezni: egy sor komoly és koncentrációt igénylő munkát. Mégis megosztottunk: én porszívóztam, ő törölgetett. Néha a porszívó zúgásán át meghallottam a nevetését.

– Most min nevelsz?

Tovább kuncogott.

– A szőnyegnek azon a részén már hatodszor mész végig, és pár centivel odébb még egy csomó por van!

Folytattam hát; vártam a következő figyelmeztetése, míg végül azért az egész szőnyeg tiszta lett.

Az élelmiszerszekrény vásárlások után szintén multság forrása volt. Ha én mentem vásárolni, csak azt vettem meg, amit a következő huszonnégy órában meg akartunk enni, mert a túl sok doboz és csomag összezavart. Megvettem a vacsorára valót, a reggelit és a teát, megpróbáltam a különböző élelmiszer féleségeket a szekrényben elkülöníteni: egyik polcra a zöldségek, a másikkra a konzervek és a gyümölcsök, azután a kutyakonzervek és így tovább. Néha nem sikerült az elképzelésem. Emma – azt hiszem – nagyon élvezte, mikor egyik este a legkitűnőbb konzervhúst kapta, és fogalmam sincs mi lett az ő kutyaétel konzervjével. A csomagolt és üveges élelmiszerek felismerésének egyik módszer persze a szaglás volt. Ha narancs dzsemet akartam, minden egyes üveget le kellett vennem a szekrényből, lecsavartam a tetejüket és megszagoltam. A dzsemekkel, a savanyúsággal meg a hasonlókkal meglehetősen könnyű volt a helyze, bár munkába került: de a szaglásomat fejlesztette. De a sót, vagy a cukrot meg kellett nyalnom az ujjamon, és néha meglepetések értek.

De Anita a legjobban azon csodálkozott, hogy tudok főzni.

– Egyszerűen nem értem – mondogatta –, hogyan vagy képes egyáltalában főzni?

Valójában nem is volt olyan nehéz. Megpróbáltam elmagyarázni, hogy akár lát valaki, akár nem: a főzésnél egy csomó dolog érintés útján történik. Ha krumplit főznek, villával nézik meg, hogy megfőtt-e? Ha húst sütnék, időről időre szintén beleszúrnak. El kellett ismernem, hogy a látóképes emberek nem csak erre támaszkodnak, de azért érthetővé tette, miért nem volt számomra a főzés lehetetlen. A tűzhelyt tapogatva tudtam használni, de még egy Braille-szabályozója is volt számomra. Az egyetlen, amit igazán utáltam, az a tojás sütés volt, mert a zsiradék ki-kifröcskölt, és persze nem szúrhattam villát bele, hogy meg sült-e. Másik használható érzékszervem a szaglás volt, ami valószínűleg értékesebb a túlsütés és leégetés elkerülésében, mint magában a főzésben. Egy idő után azt hiszem, meggyőztem Anitát, hogy hátrányos helyzetem leküzdésére képes vagyok.

Az öltözködésemnél nagymértékben Anitára kellett hagyatkoznom. Hasonló alakunk és méretünk volt, és néha kölcsönkértem a ruháit. Sokat segített nekem. Nagyon nehéz a megfelelő ruhát kiválasztani, ha az ember nem látja a színét, és csak tapogatással tudja elképzelni az anyagot és a szabást. Ha – mielőtt Anitával összeköltöztem – bementünk egy üzletbe, nagyon sokszor azt gondoltam: „Nem érdekes a szabás, csak a bőség legyen megfelelő.” De az ő tanácsára csodálatos érzés volt olyan ruhákat viselni, amelyekről tudtam, hogy divatosak. Velem jött vásárolni, vagy Emmával mentem, és azzal a feltétellel vittem el, hogy otthon próbálom fel, és kikérem Anita őszinte véleményét.

– Nem, ez nem te vagy – mondta. Vagy – nem hiszem, hogy jó. Körülbelül kilencven évesnek látszol benne.

Így a ruha visszakerült az üzletbe. Azt hiszem, valójában olyan ruhákat viseltem, amelyek Anitának tetszettek, és nem olyanokat, amelyek nekem, ha láttam volna, mégis felszabadító érzés volt. Anita végül is annyi idős volt, mint én, látta a divatlapokat, és én először éreztem, hogy meglehetősen dekoratív része vagyok a divatvilágnak.

Éppen úgy, mint a ruháimról, Anita a hajamról is meg tudta mondani, hogy rendben van-e. Ő volt a tüköröm. De mindezekén túl és mindenek fölött a legjobb az volt benne: úgy éreztem az emberi fajhoz tartozó lény lettem. Nagyon őszinte volt, és soha nem tett valami zavarba hozó engedményt azért, mert nem láttam.

Csak akkor nem bízhattam magam rá, amikor együtt mentünk vásárolni. Emmának kellemes volt, hogy Anita átvette a vezetésem, ha a városba mentünk. Úgy értem, nem volt rajta a kantárja, és munkaidőn kívül úgy sétált pórázán, mint a többi kutya. De én néha megbotlottam, vagy lámpaoszlopnak ütköztem. Anita mentegetőzött.

– Ó, Sheila, sajnálom, éppen egy kirakatot néztem. Nem vettem észre.

A végén visszatértem Emma vezetéséhez, még akkor is, ha együtt mentünk.

Mikor a lakásban raktunk, realizáltam, hogy Emma és köztem milyen szorossá vált a kapcsolat nemcsak az én részemről. Kezdetben is tökéletes volt munkájának ellátásában, annak ellenére, hogy az útvonalak kiválasztásában függetlennek mutatkozott. De az volt a benyomásom, hogy bár nekem szükségem volt rá, neki nem volt szüksége rám. Törődött velem, ha kimentünk az utcára, de benn a házban, ahol először éltünk, soha nem ugatott, ha valaki kopogott az ajtón.

Nem volt velem kapcsolatban védelmező ösztöne. Amikor a költözés után letelepedtünk a lakásban – a környezetváltozás ellenére is –, jól tudta, hogy együtt vagyunk, és magatartása fokozatosan megváltozott. Sokat voltunk egyedül, és persze Emma a nap huszonnégy óráját velem töltötte. Állandóan utánam jött – amit azelőtt nem tett –, és soha nem engedett el a szeme elől, még a fürdőszobában sem. Hovatovább nemcsak ugyanolyan sebességgel és egyforma léptekkel jártunk, hanem valami ösztön is kifejlődött bennünk

egymás gondolatainak megérzésére: valamiféle telepátia. Talán hihetetlenül hangzik, de így volt.

A szivattyúüzem átköltözött Colwickba, és én a hétvégi bevásárlásaimat pénteken ebédidő alatt a kis Netherfield városrészben végeztem. Emma mindig tudta, mikor van péntek, semmit sem kellett mondanom, elvezetett Netherfieldbe, míg más napokon csak a szokott sétánkra mentünk. Egy hétfői napon az órát akartam megjavíttatni. De még soha nem voltam az órásnál, azt sem tudtam, hol van, de Carol pontosan elmagyarázta. Feltételeztem, hogy Emma azt gondolja, a szokásos sétánkra megyünk, és – nem is tudom miért – nem mondtam, hogy a terv megváltozott. Mint rendesen, kiléptünk az irodából a főutcára. De a szokásos hétfői útvonal helyett habozás nélkül átvezetett a hídon Netherfieldbe, két háztömb mellett elhaladt, bement egy üzletbe, és leült. Megdöbbsentem. Az órásnál voltunk. Honnan tudhatta, hogy hétfőn a pénteki utunkra megyünk? És még meglepőbb: éppen ebbe az üzletbe? Az biztos, hogy én egyetlen szóval nem mondtam neki!

– Honnan tudad, Emma? – kérdeztem. És hallottam farkcsóválását a padlón. – Ó, hát rendben van – folytattam –, belátom hibámat, és igyekszem, hogy a jövőben semmit se titkolja el előled. – És nem is tettem soha.

DON

Mikor már a lakásban laktunk, kezdte meg adását a helyi rádióállomás: a Rádió Nottingham. A programok egyike, a Szerdai Klub, a vakok számára sugárzott műsort. George Miller riporter újságíró vezette, aki maga is vak volt. Mindig elcsodálkoztam, hogy olyasvalaki, aki nem lát, ilyen munkát is el tud végezni. De George az újságírással nemcsak megkereste a kenyerét, hanem csodálatosan is végezte munkáját. Egy nap kapcsolatba lépett velem, és megkérdezte: nem mennék-e el a Szerdai Klubba a vezető kutyákról beszélni? Igent mondtam, de nem voltam elragadtatva attól az ötlettől, hogy a mikrofon elé üljek, tényeket és adatokat soroljak fel vezető kutyákról. Nem hittem, hogy a hallgatók érdeklődését így fel lehet kelteni. Annak demonstrálására, amit a vakvezető kutyák tudnak, jobbnak láttam valamilyen gyakorlati bemutatót Emmával. Ezért fogadást ajánlottam: Nottingham egyik pontjától a másikig mi gyorsabban érünk el, mint egy látóképes ember.

George nevetett, és azt mondta, gondolkodik a dolgon. Pár nap múlva felhívott: beleegyezett az ötletbe, és közölte, hogy Tony Church, az adás rendezője lesz az, akivel fogadhatok. De világosan tudtomra adta, a Rádió Nottinghamban mindenkinek az a véleménye, hogy nem vagyok észnél, és Emmának meg nekem ugyanannyi esélyünk van a fogadás megnyerésére, mint egy háromlábú lónak a Derbyn.

Tony Church feltérképezte az utat, és megmondta, hogy a felvételt aznap közvetítik a rádióban. Megjelentünk a Rádió Nottingham stúdiója előtt; Tony elénk jött a magnójával és a mikrofonnal.

- Ez tehát a híres Emma, az a kutya, aki le fog engem győzni?
- Igen ő, – mondtam, közben elképzeltem Emmát, amint szűrős pillantással erősíti meg, hogy ez igen is, így történik majd.
- Rendben van – mondta Tony. – Ismerik a Szentháromság teret? Szentháromság tér? Nagyszerű volt.
- Igen – feleltem –, nagyon jól.
- Tehát a Szentháromság tér melyik pontja legyen a cél?
- Legyen a 49-es autóbuzsmegálló!
- Rendben van – felelte Tony, és mi elindultunk. Sok forgalmas utat kellett keresztezünk, amíg elértünk a térhez. Kezdetben még hallottam magam mögött Tony hangját, amint magnetofonjának segítségével kommentálja a történeteket, de hangját rövidesen elnyerte a forgalom zaja.

Emma meg én rávertünk. Emma fűrgébbnek és ügybuzgóbbnak tűnt, mint bármikor; végül elértük az autóbuzsmegállót, a célt. Tony csak pár perccel később érkezett. Némileg kifulladásra, meglepetten mondta:

- Gratulálok és bocsánatot kérek. Magának volt igaza, mi tévedtünk. Csak amikor lejátszották nekem a szalagot, vált világossá előttem, hogy mi is

történt. Kétségkívül szórakoztató lehetett a hallgatók számára, de én is megismerkedtem Emma munkamódszerével. Először elcsodálkoztam, hogy mennyi olyan akadály mellett vitt el engem, amiről fogalmam sem volt. Zebrán mentünk keresztül. Megálltam, Emma leült, és vártunk, míg a forgalom elcsitul. Emlékszem, hogy Emma felállt, mielőtt szóltam volna, és átment az úton. Amit nem tudtam: a kereszteződésnél egy autóbusz megállt, a vezető kihajolt a fülkéből, és intett *Emmának*, hogy mehet. Amikor mi már a túlsó oldalon voltunk, érkezett zihálva Tony, de ekkor már az autóbusz elindult, és ő ottmaradt az átkelőhely túlsó oldalán. Azon az oldalon ment tovább, megpróbált velünk lépést tartani. Amikor végre át tudott jönni az útesten, és utolért bennünket, véletlenül rálépett Emma farkára, ami nem volt számára szerencsés. És amikor a következő kereszteződéshez értünk, ismét hasonló eset történt: a forgalom *ránk* várt, de Tonyra nem. Mire elértünk a Szentháromság térig, jókora előnyre tettünk szert, és Emma – a magnószalag szerint – talált még arra is időt, hogy megálljon és megnézzem egy őt érdeklő kirakatot. Nagy betűkkel állt ott: KIÁRUSÍTÁS.

A Rádió Nottinghamnak ez az adása jelentette barátságom kezdetét George Millerrel. Rendkívül szeretetre méltó ember volt, csupa élénkség és életöröm. Gyakran hívott fel, megbeszélte velem a Szerdai Klub műsorát. Nagyon fontosnak tartotta, hogy más vakokon segítsen, és helyesen értékelte vállalkozásának komoly részvételét ebben a munkában. Vakokkal kapcsolatos híreket mesélt a telefonba, vagy megbeszélte velem, a vezető kutyák munkáját.

Egy este Goerge felhívott, és elmondta, vele van egyik barátja, akit Don Hockennak hívnak. Beszelnék-e vele? Don az ő szobájában tartózkodott, és azon a kagylón keresztül hallhattam, ami George telefonjához csatlakozott, hogy keze a Braille-gépéhez mindig szabad legyen. Don a telefonhoz jött, beszélgettünk, és ha lehetséges valakibe telefonon keresztül azonnal beleszeretni, velem valószínűleg ez történt. Amikor elmondta, hogy mit dolgozik (pedikűrös volt), attól félek, kinevettem: arra gondoltam, milyen rémes lehet, ha valakit a sorsa arra ítél, hogy végeláthatatlan sorban vagdossa más emberek lábkörmeit. De ő azonnal helyreigazított azzal, hogy ennél a dolog lényegesen komplikáltabb. De – ami fontosabb volt – úgy tűnt, egyáltalában nem bánta, hogy nevetek, bár később megtanultam, hogy milyen sokat jelent számára a munkája, és mennyire érdeklik őt a páciensei.

Don nagyon szerette a kutyákat, és George-tól nagyon sokat hallott Emmáról, így egy ideig róla beszélgettünk, és szegény George alig jutott szóhoz. Amikor letettem a kagylót, nem tudtam szabadulni Don lágy, mély hangjától, és a beszélgetés újra meg újra felhangzott gondolataimban. Később megtudtam, hogy George-dzsál először páciensként találkozott. Első alkalommal nem vette észre, hogy George vak, és bizonytalan tapogatózását a szalon ajtajánál túlzott alkohol fogyasztás következményének tulajdonította. Barátság szövődött köztük, és George is sokat segített Donnak.

Pár nappal később George ismét telefonált, és Don is ott volt. Izgatott lettem. Kíváncsi voltam, hogy milyen lehet? Furcsa módon úgy éreztem,

egyenrangúak vagyunk, ami lehetetlen lett, volna, ha szemtől szemben találkozunk. De mert telefonon „találkoztunk”, ő éppoly kevésbé tudta, hogy én hogy nézek ki. Aztán elmondta, hogy meghívták a következő szombatra a Rádió Nottingham fogadónapjára, és erre hirtelen ideges lettem. Engem is meghívtak, és amikor lettem a kagylót, nem voltam biztos, hogy el merek menni. Egyszerűen nem bírtam elviselni azt a gondolatot, hogy rólam táplált esetleges illúziója elszáll, ha meglát. Továbbá azt sem tudtam elképzelni, hogy látóképes ember vak nőhöz vonzódhasson. De végül is átgondoltam, és kíváncsiságom győzött. Elhatároztam, hogy elmegyek.

Nagyon jól emlékszem erre az augusztusi napra 1968-ban. Átvizsgáltam a ruhatáramat, és töprengtem, hogy mit vegyek fel? Végül a legjobb zöld ruhámat és a legújabb cipőmet választottam. Magas sarkú cipőben soha nem jártam, mert a járdaszéleknél és aknatetőknél balesethez vezetett volna, de akkor éppen alacsonyabb sarkú cipő volt a divat, és az én cipőmet nagyon csinosnak tartották. Elmentem a fodrászhoz, és állandóan nyaggattam Anitát: „Rendes vagyok? Jó a hajam? Igazán jól nézek ki? Őszintén: Mi a véleményed?” „Anita megnyugtatóan: „Igazán nagyon csinos vagy, ne légy hülye!”

De mivel nem tudtam magamat összehasonlítani más nővel, azt sem tudtam megítélni, hogy én milyen vagyok. Ennek eredményeképpen mindig azt éreztem: én nem lehetek olyan jól öltözött mint más, a frizurám sem lehet olyan csinos, mint másoké. Ha az emberek csinosnak mondtak – ami elég gyakran előfordult –, soha nem voltam biztos abban, hogy nem azért mondják-e, mert vak vagyok.

Végül hosszas készülődés után Emma meg én elindultunk. Emma tudta, hogy izgatott vagyok, mert ő is előretolta magát a kantárban, és csóválta a farkát menet közben. Beszéltem neki Donról. – „Tudod Emma, olyan kedves a hangja – mondtam –, de nem tudom mit kezd majd velünk, igazán nem tudom.” Emma tovább csóválta a farkát, mennél közelebb jutottunk, én annál idegesebb lettem. Hülyeség, de így volt. Akkor nem tudtam magamnak megmagyarázni, de ez a találkozás nagyon fontosnak és különlegesnek tűnt számomra.

Megérkeztünk a Rádió Nottinghamhoz, és amikor bent voltunk, nagy tömeg zúgását hallottam. Sikerült valakit megkérnem, hogy megkeresse Georg-ot. Elment, azután egy kis idő múlva meghallottam Georg hangját. Leültünk egy sarokba, és beszélgettünk. Közben sok ember jött oda, vele kezdtek beszélgetni, és végül is Emmával társalogtak. Egyszerre csak megütötte a fületem, az összetéveszthetetlen hang. „Kíváncsi vagyok, meglátott-e minket – gondoltam. És mi lehet a véleménye? Talán meglátott és egyáltalán nem is akar idejönni, hogy találkozzunk? Azután meghallottam, hogy mit beszél. Fiatal, csengő hangú lányhoz szólt: „Amikor utoljára láttam magát, ágyban volt.” – Meglepődtem, és azt gondoltam: „Hihetetlen. Hát ő is egyike azoknak, akik leveszik a lányokat a lábukról, és azonnal ágyba akarnak menni velük?” – Nagyon elcsüggedtem. De aztán többet is hallottam a beszélgetésből, és kiderült, hogy amikor az édesanyját látogatta meg a kórházban, a lány a

szomszéd ágyban feküdt.

Végre hallottam, hogy elbúcsúznak, aztán lépések közeledtek, és ugyanez a hang – sokkal közelebből – megszólalt: „Halló Sheila!” Ebben a pillanatban tudtam, hogy mosolyog. Emma felkelt, és lelkesen üdvözölte. Ő meg megsimogatta, becézgette kicsit, aztán érdeklődése felém fordult. Leültünk, beszélgettünk, és olyan volt, mintha évek óta ismertük volna egymást. Részletesen leírta nekem a stúdiót, az ellenőrző paneleket, a kettős szigetelést és a környezetet, a körülöttünk lévő embereket. De nem a leírás maga volt csodálatos – mert az is csodálatos volt –, hanem az, hogy Don tudta, én mindentől el vagyok zárva, és azonnal elkövetett mindent amit tudott, mindannak elmondásával, ami ott történt.

– Akar körbejárni velem a stúdióban? – kérdezte később, és én igent mondtam. Örültem, hogy nem ragadja meg azonnal a karom, és nem vonzol körbe. Ehelyett a karját nyújtotta, hogy átfűzzem rajta a kezemet, ami a legjobb módszer a vakok vezetésére. Egyáltalában nem volt zavarban, és amikor az ellenőrző panelekhez értünk, biztatott, hogy tapogassam meg a tárcsákat és a gombokat.

– Ez a kontrollpanel, Sheila. Tapogassa meg a kontrollt; itt az ablak, amelyen át belátni a stúdióba. – Donnak ösztönös érzéke volt ahhoz, hogyan kell a dolgokat étellel megtölteni valaki számára, aki vak. Teljesen felszabadult, és boldog voltam vele.

Később javasolta Georg-nak, hogy menjünk együtt teázni. (És tea alatt azt a nagyobbfajta étkezést értette, amit mi Nottingmamban szoktunk fogyasztani esténként, és ami nemcsak uborkás szendvicsekből áll.) Először nem voltam elragadtatva az ötlettől, mert nem akartam Don előtt lejártni magam, mikor már minden olyan csodálatos volt. Megpróbáltam kifogásokat kitalálni: hogy most már aztán igazán haza kell mennünk. De oda se figyeltek.

Jöjjön – mondta – tudok egy igazán kedves helyet az utca végén.

Végül meggyőzött, és Emma meg én elindultunk George előtt, akit Don vezetett. Pontosan megmondta, hogy hol a vendéglő, és mi kicsit előbb értünk oda mint ők. Ez kellemes volt, mert meg akartam mutatni, hogy Emma vezetésével mire vagyok képes.

Amikor engedélyt kaptunk, hogy Emma is bejöhessen (mindig probléma volt a vendéglőkben és a „vezető kutya” varázsszó sem okvetlenül oldotta meg), Emma összegömbölyödött az asztal alatt, és Don gondosan leírta a környezetet, a berendezést, a szőnyeget és a függönyöket, élővé varázsolva számomra a helyet. Bifszteket rendeltünk. Don felajánlotta, hogy felvágja. Most is – mint hasonló esetben máskor – visszautasítottam, és később megfizettem az önállóságom ilyen módon való fitogtatásáért. Két alkalommal is úgy vettem számba a villát, hogy nem volt rajta semmi. Hallottam Don nevetését:

– Megint elhibázta.

Zavaromban fülig pirultam. Azt akartam, hogy normális emberi lénynek tekintsen. De a nevetésében nem volt semmi bántó, és valahogyan végül is ez a nevetés könnyítette meg számomra a dolgot.

Étkezés után Don Emmát meg engem hazavitt kocsin a Peel Streetre. Amikor elbúcsúztunk a lakás előtt, mielőtt visszaszállt a kocsijába, átnyújtott valamit. Egy rózsaszál volt; azt hiszem, a gomblyukából vette ki. Otthon vázába tettem és örültem neki. Még akkor is tovább őriztem, amikor elhervadt.

Legszívesebben soha nem dobtam volna ki.

A következő napokban néha megérintettem a rózsát, amelyet a hálósobámban tartottam, és felidéztem a szombati nap epizódjait.

Ugyanakkor nyugtalanító érzésem támadt: soha többé nem hallok Donról, volt egy szép napom, és kész, ez minden. – Képzeteemben magas volt, szőke, kis bajusszal. Azt tudtam, hogy magas, mert a hangja magasabbról jött, és azt is, hogy széles vállú, mert éreztem a karját, amikor körülvezetett a stúdióban. Örültem, hogy Anita nem volt ott, mert mindig jobban szerettem képzeletem embereit, mint azokat, akiket mások írtak le nekem.

Eltelt pár nap, és már úgy éreztem, félelmeim – hogy soha többé nem találkozunk – beigazolódhatnak, amikor a telefonközpontban megszólalt az a hang, amelyet azonnal megismertem. Tudtam, hogy Don nem azért hív, hogy a legújabb típusú szennyvíz szivattyúból rendeljen. Találkozni akart velem este! Aznap este! Olyan izgatott lettem, hogy a délután további részében megemelkedett a hivatalban a téves kapcsolások száma.

Hazafelé menet elmondtam Emmának. Ekkorra már úgy ismerte Don nevét, hogy valahányszor megemlítettem, farkcsóválással válaszolt. Azt hiszem, nagyon örült a találkozásnak. Anita még dolgozott mikor hazaértünk, így hát Emma volt az egyetlen, aki osztozhatott izgalmamban. Öltözködés közben éreztem a hálósobámban a nap melegét, és arra gondoltam: milyen meleg és csodálatos lett egyszerre a világ!

Csak arra tudok visszaemlékezni, hogy amikor ezen a nyári estén – amely illatosabb volt minden más esténél – elindultunk, azt gondoltam: valaki látni akar engem, *igazán* látni akar. Cipőm alig érintette a járdát, mikor Emma a találkozóra vezetett, és akkor eszembe jutott, hogy Emma nélkül ez sem lenne lehetséges.

Don azt mondta, hogy a Mansfield Road egyik pontjára jön értünk. Erre az estére, és további kapcsolatunkra az egyetlen árnyékot az vetette, hogy Don még nős volt, és nehezen talált időt és helyet a találkozásra. A barátaim már említették, hogy a házassága nem jó, és – barátok szokása szerint – azt a tanácsot adták, hogy ne bonyolódjak bele valamibe egy nős emberrel. De azt is mondták, nem olyan, aki könnyű kalandokba kezd, ezért tudtam, ahhoz, hogy velem randevúzzon, komolyan kellett gondolnia a jelentőségére, és (dédelgetett reményem és következtetésem volt, amelyre gondolni is alig mertem) sokszor kellett eszébe jutnom. Nekem egyáltalában nem állt szándékomban valakit arra biztatni, hogy hagyja ott a feleségét. Ezt komolyan így éreztem, és csak azok után, amit Donnal és házasságával kapcsolatban barátaimtól megtudtam, volt tiszta a lelkiismeretem.

Ezen az első estén a „Három Búzakéve” nevű kiskocsmába, Nottingham külvárosába vitt, amely az egyetem közelében volt. A kocsmában kellemes illat terjengett, és barátságos, otthonos atmoszféra uralkodott. Emma

összegömbölyödött az asztal alatt, mi beszélgettünk, és aztán Don tétovázva megfogta a kezemet. Tizenöt évvel volt idősebb nálam, és megvolt az az óriási tehetsége, hogy bennem – huszonegy évesen – azt az érést keltette, én vagyok a legfontosabb a világmindenségben. Úgy tűnt, mintha még csak perceket töltöttünk volna a kocsmában (bár már legalább három órája lehettünk ott), amikor meghallottuk a tulajdonos hangját: „Záróra!” Rendkívül mély, vidám hangja volt. Ezek után valahányszor ebbe a vendéglőbe mentünk, mindig azt mondtuk: „Megyünk a Goromba Ember hangjába”, ez lett a mi külön elnevezésünk arról a helyről, ahol első esténket töltöttük.

Az ezután következő napokban jöttem rá, hogy szerelmes vagyok Donba. De vajon szeretett-e ő engem? Valahogyan azt gondoltam: nem becsületes ezt elvárnom. De Don soha nem célzott arra, hogy vakságomnak bármi jelentősége lett volna. Az, hogy ő egyenrangú félnek fogadott el, volt számomra a legnagyobb bátorítás: folytassam és legyőzzem a vakság reménytelen érzését. Ezért, ha valaki azt mondta: „Kellemes lehet neked Donnal járni, bizonyára sokat segít rajtad” – meglehetősen ingerült lettem. Gyűlöltem azt a gondolatot, hogy egy látóképes ember valamiféle tartalék végtag lehet számomra, hogy elvégezzen helyettem dolgokat. Bármi is történjék, függetlenségemet meg akartam őrizni.

De kétségeim meg maradtak. Az, hogy egy látóképes – ráadásul jóképű – férfi szerelmes lehet belém, annyira távol volt attól, amit valaha is elvártam, hogy úgy éreztem, a világ megfordul körülöttem. A következtetés elkerülhetetlen volt: Don lát, én vak vagyok. Tehát: nem lehet szerelmes belém. Ugyanakkor biztos voltam – bár némileg kétkedő – saját iránta érzett szerelmemben. A szerelem eddig olyasmi volt, amiről olcsó Braille-könyvekben olvastam ugyan, de kizárólag látóképes emberekre vonatkozott. Hogyan történhetett ez *velem*?

Egy este Don felhívott és közölte: kocsija elromlott, aznap nem találkozhatunk. Alig hallottam, amikor még hozzátette: „felhívtam a szerelőt, kijönnek, ha meg tudják javítani, felhívom”. Azt gondoltam csak: ez az, nem kíván többé látni. Ez csak kifogás, nem akar egy vak nővel kapcsolatot tartani.

– Igen – mondtam –, rendben van. – Letettem a kagylót, föl-alá járkáltam a lakásban, visszafojtottam a sírást. Emma odajött, amikor végre kávéfőztem magamnak, és leültem. Az orrát térdemhez dugta. Órákig ültünk így. – Ő megért – gondoltam.

Megszólalt a telefon, és a szívem megdobbant. Ismét Don volt.

– Sajnálom Sheila, megnézték a kocsit, a generátor ment tönkre, holnapig nem tudnak újat adni. Igazán sajnálom. . .

Anita nem volt otthon. De nem is akartam senkivel sem beszélni. Le sem feküdtem, csak ültem, valamilyen félálomban.

Következő nap úgy mentem munkába, és úgy dolgoztam, mint egy gép. Egészen tíz óráig, amikor egy beérkező hívásnál ismerős hangot hallottam meg. Don. Mintha mi sem történt volna, elmondta, hogy a kocsit megjavították, és mi lenne, ha tegnap helyett aznap találkoznánk? Hogyan is tudhatta volna, min mentem keresztül! Vagy a gátlásaimról, amelyek vakságomban gyökereztek, abból táplálkoztak, és még nem volt idejük

elmúlni! De ettől kezdve sohasem kételkedtem szerelmemben.

Körülbelül egy héttel később Don kocsjában ültünk, az eső zuhogott, és ez még közelebb hozott bennünket egymáshoz. Don egyszerre csak hozzám fordult, és megszólalt:

– Tudod, ez nem lesz mindig így!

Nem tudtam mit válaszoljak. Azt hittem, valami közömbös megjegyzést tettem, de a helyzet mégis megváltozott, valahogyan más lett.

– Vársz rám, míg szabad leszek? – kérdezte Don.

Ekkor szerettem volna kinyitni a kocsi ajtaját, kiszállni, és Emmával táncba kezdeni az úttesten a zuhogó, fagyos decemberi eső ellenére.

Hogy várok-e? Persze, hogy várok.

FÜGGETLENSÉG

Don vált tehát életem középpontjává. Rövid találkozások amikor lehetséges volt, és borzasztó üresség, ha nem voltunk együtt. Ez idő tájt éreztem, hogy munkámban változtatásra van szükség. A szivattyúüzemet másik cég vette át, és – bár ott is kifogástalanul el tudtam látni a munkát – a hosszú oda-vissza utazás kezdett unalmassá válni. Emmának meg nekem jó esetben is egy órába telt. Így hát, amikor az új vezetőség beköltözött, elhatároztam, hogy más munkahelyet keresek. Ha tudtam volna, milyen rettenetes és nyomorúságos lesz, dehogyis szántam volna rá magam! Hónapokba telt, míg másik munkát találtam.

Ezelőtt sohasem éreztem igazán, hogy milyen hátrányos egy vak nő vagy férfi helyzete a világban, és a legnagyobb nehézség – amely számomra gyötrelmévé változott –, hogy az emberek nem akartak befogadni. Don kétségkívül elismert, Anita szintén, de felvilágosult magatartásuk valószínűleg el is puhított az emberi faj oly sok képviselőjének közömbösségével és visszautasító állásfoglalásával szemben.

Majdnem nyolcéves gyakorlat állt mögöttem egy forgalmas telefonközpont vezetésében, és voltam olyan ügyes, mint már telefonos. Ennek ellenére a legtöbb munkáltatónak nyilvánvalóan nem feleltem meg. Minden este megvettem a Nottingham Evening Postot, és amikor Anita hazajött, felolvasta az „Állást kínál” rovatot, és pedig Braille-írással feljegyeztem a telefon számokat. Amikor aztán felhívtam a cégeket, általában ehhez hasonló beszélgetés zajlott le.

– Érdeklődöm a meghirdetett telefonkezelői állás iránt.
– Ó, igen, tudna valami közelebbit mondani arról, hogy milyen gyakorlattal rendelkezik?

Beszámoltam eddigi munkámról, és hogy a PABX – 2-es típusú kapcsolótáblán dolgoztam.

– Jó, ez jónak látszik.

Aztán bedobtam a bombát:

– Még valamit meg kell mondanom. Vak vagyok, de ez nem befolyásol a munkámban, és van egy vezető kutyám.

Nem nagyon kellett figyelni: majdnem hallható volt az érdeklődés eltűnése, mint mikor a kipukkadt ballonból elszáll a levegő.

– Ó, köszönjük, hogy felhívott. Nyilvántartásba vesszük, de máris olyan sok a jelentkező.

De ez legalább valami kísérletféle volt a tapintatos elutasításra. Időnként azonban az, aki a hívást fogadta, durván tapintatlan volt:

– Nagyon sajnálom, de eszünkben sincs olyasvalakit felvenni, aki vak. A munkahely az emeleten van.

– De a kutyám meg én, egész életünkben emeleteken jártunk!
– Sajnálom, de nem jöhet számításba. Attól félek, túl kockázatos lenne.
És amikor a cég főnökével próbáltam vitatkozni – egyszerűen letette a kagylót.

Talán a legrémesebb az, volt, hogy amint megemlítettem vakságomat, kiderült: az állásokat már be is töltötték. Az aljasságnak és kétszínűségnek ez a megnyilvánulása majdnem sikoltozásra készítetett. Egyszer aztán elhatároztam, hogy megkerülöm a problémát: ha nem jöhetek számításba, mert vak vagyok, nem mondom meg. Felsorolom a képesítéseimet, és ha személyes megbeszélésre kerül sor, majd találkozom leendő alkalmazómmal. Kétségbeesés sugallta, de vesztenivalóm nem volt.

Így is tettem. Eredményeképpen azonnal két cég érdeklődött, és mindkettő ugyanazon a napon akart látni. Az első, ahová mentünk, egy csipkegyár volt – több ilyen van Nottinghamban még azokból az időkből, amikor a hugenották letelepedtek. Éreztem, hogy meglepődnek, amikor egy vezető kutyával állítok be. De Emma azonnal leült, összegömbölyödött mellettem, mikor leültem szemben azzal, aki kérdéseket tett fel. Minden simán ment, hívták az irodavezetőt, és a telefonközpontozóhoz vezettek. Megtapogattam, hogy ugyanaz a típus-e, mint amilyenén dolgoztam: az volt.

– De – kérdezte – hogyan kezeli? Nincs átalakítva vakok számára.
Elmagyaráztam, hogy a postahivatal ingyen átalakítja, erre azonnal felajánlották az állást.

Csodálatos érzés volt úgy menni a második helyre, hogy bármi történjék is – lesz új állásom. A következő lehetőség Whytecliffben volt, egy nagy garázsban, nem messze Nottingham központjától. Ismét meglepődtek Emma láttán, de mivel már ott voltam, és egyáltalán felmerült egy vak alkalmazott felvétele, nem tiltakoztak az ellen, hogy a szokásos próbákon átessenem Emma megint nyugodtan feküdt, ez alkalommal a székem alá. De – noha csak éppen ott feküdt – fontos szerepet játszott a beszélgetésben. A személyzeti vezető, aki kérdezett – mint kiderült, springer spániel tenyésztő volt. Majdnem annyira érdeklődött Emma iránt, mint az én telefonkezelői képességeim iránt, és rövidesen azt a benyomást keltette, hogy első látásra beleszeretett abba a csokoládészínű teremtménybe, amely a székem alatt kuksolt. A döntő tényező – biztos vagyok benne – az a sok hihetetlen dolog volt, amit Emma velem kapcsolatos ténykedéseiről elmondtam. Felajánlották az állást, és én ezt részesítettem előnyben, mert többet is fizettek, és mert Whytecliff csak tizenöt perc járásra volt a lakásomtól.

Mihelyt letöltöttem a felmondási időmet a szivattyúüzemnél – mialatt a postahivatal szerelői a Whytecliff garázsban átalakították a kapcsolótáblát, felbecsülhetetlen szolgálatot téve –, azonnal elkezdtem a munkát. A többi lány az irodában nagyon meglepődött, amikor az első reggelen egy nagy labradorral állítottam be. A legtöbbször észrevette, hogy vakvezető kutya, de az egyik lány odajött, és azt mondta:

– Hogy lehet, hogy *te* behozhatod a kutyádat a munkahelyre? Ez nem igazság. Én is be akarom hozni az én kutyámat.

Megrökönyödött amikor elmondtam, hogy Emma miért van itt.

Egyik-másik lány kételkedni kezdett abban, hogy igazán vak vagyok. Kinéztek az ablakon, figyelték Emmát meg engem, amint végigjövünk az utcán, átkelünk a zebrán és egyenesen a kapuhoz sietünk. Nem tudták elhinni, hogy ezért Emma a felelős. Hozzájárult ehhez, hogy Emma olyan ügyesen vezetett el engem az irodában mindenhová, hogy rövidesen magam is eltaláltam. Annak ellenére hogy látták: tapogatva kezelem a kapcsolótáblát, és Braille-írással veszem fel az üzeneteket, tapogatom a számokat a jegyzetfüzetemben, azt gondolták; csalás van a dologban. Valahogyan megtanítottak ezekre – hogy szerintük miért tettem volna sohasem tudtam rájönni –, és óriási beugratásra készültek.

Elhatározták, hogy kiderítik az igazságot. Nagy irodahelyiség egyik végében dolgoztam, aminek mindkét oldalán íróasztalok voltak, közöttük keskeny átjáróval. A túlsó végén volt a büfé. Miután engem Emma az első pár napon idevezetett teaidő alatt, nem vacakoltam kantárja feladásával erre a rövid útra: tudtam az irányt, és eléggé éreztem az utat magam is. Egyenesen végig az íróasztalok között, aztán jobbra, túl az ajtón van a büfé. Emma is jött, de mindig előttem nyargalt, mert tudta, egy tányér tej vár rá a büfében.

Ami ezen a délelőttön történt, talán aljasságnak sőt kegyetlenségnek is látszik, de mindenképpen végiggondolatlan. Biztos vagyok abban, hogy gyanújuk őszinte – bár ostoba – bizalmatlanságból eredt. Székeket és egyéb tárgyakat tettek az utamba. Így amikor eljött a délelőtti tea ideje, Emma előttem ment, én pedig akadályról akadályra zuhantam, végül elbotlottam, és néhány lépcsőn ütöttem meg magamat. Szabad folyást engedtem érzelmeimnek, és az a csend ami ezt követte, a mélységes zavar csendje volt. Később az egyik lány odajött hozzám, és közölte, nagyon sajnálják, de igazán azt gondolták, hogy látok. Mikor már túltettem magam az egészen, még büszkébb voltam Emmára. Hogy elhitette velük, nem is vagyok vak.

A Pell Streeten laktunk, és Whytecliffben dolgoztam, Emma pedig nagyon jól ismerte Nottingham belvárosát. Megtanulta az üzletek nevét és azoknak az autóbuszoknak a megállóit, amelyeken jártunk. Gyakran vásároltunk a Parlament Street-i nagy szövetkezeti üzletben. Csak feltettem rá a kantárt, és annyit mondtam: „Keresd a szövetkezetet Emma”, és élénk farkcsóválással már indult is. Imádott vásárolni. Ennek egyik oka volt, hogy a szabályokat ő állapította meg. Az Első Szabály: „Bárhol lehet vásárolni, de először a háziállatboltba kell menni!” Úgy kellett tehát az útvonalakat megtervezni, hogy abba beleessen ezen életfontosságú üzletek egyike. Bementünk, vettünk csont alakú kekszet, kutya-rágógumit, csokoládébogyót, gumijátékot, azután már folytatódhatott a további tevékenység. A szövetkezeti bolthoz vezető úton volt ugyan még egy háziállatbolt, amely mellett el kellett haladnunk, bár az „elhaladás” kifejezés nem fedi pontosan a valóságot. Odaértünk. Emma megállt, és két első praclijával a bolt lépcsőjén, javasolta: „hát igen, itt egy másik háziállatbolt, csak éppen arra az esetre, ha valamit *esetleg* elfelejtettél volna a szokásos dolgok közül. . .” Én meg azt mondtam: „Nem Emma, gyere Emma, keresd a szövetkezeti üzletet.” Nagyon jó természete volt, még akkor is,

amikor az ember nem fogadta meg a tanácsát.

A vásárlás Második Szabálya: „Soha, bármi is történik, és tekintet nélkül arra, hogy ezek közül a lehetséges történések közül bármennyi is történik, nem mulasztható el a hentesüzlet”. Borzasztó gyengesége volt ez Emmának, ezért bennünket Nottingham belvárosában, öt mérföldes körzetben minden hentes ismert. Vásárolni megyünk Emmával, és én – Emmát figyelve – azon gondolkodom, hogy mit is vacsorázzunk Anitával, amikor minden előzetes figyelmeztetés nélkül, fűrészporral felszórt üzletben találom magam, ahol eltéveszthetetlen szag terjeng, amikor még öt deka darált húst sincs szándékomban vásárolni. Nagyon kínos. De a hentesek mindnyájan jóindulatúak voltak, és olyan jól ismerték Emmát, hogy kezdeményező készségéért, és nem utolsó sorban csinoságáért csontokat kapott tőlük.

De komolyan szólva a vásárlásról, Emma egészen döbbenetes volt. Feje mint az üzletek nevét tartalmazó lexikon. Csak ki kellett mondanom a nevet, és már ott is voltunk. Éppen annyira meglepő volt – ha nem több annál – olyan nagy üzletekben, mint a szövetkezeti áruház. Nemcsak azt tudta, hogy hogyan jutunk oda, de minden egyes osztályt, minden egyes pultot ismert. Annyit mondtam: „Emma, keresd az élelmiszerosztályt „ vagy „ az illatszerezosztályt” vagy a „cipőosztályt”, soha nem tévedett, soha nem habozott, egyenesen vitt oda a rengeteg vásárlón és különböző csábító szagokon keresztül.

A „lépcső” és a „lift” szavak jelentését is ismerte. Nagyon szeretett liften utazni a szövetkezeti áruházban, de a lépcsőket nem kedvelte. Ha kimondtam, hogy keresse a liftet, élénk vakkantással vonszolt, hogy mi legyünk az elsők, tekintet nélkül az ott várakozó tömegre. De ha csak az első emeletre akartam menni, azt mondtam: „Nem várunk a liftre, felmegyünk a lépcsőn. Keresd a lépcsőt!” Erre a parancsszóra Emma azonnal a lift felé indult.

1969 tavaszán Anita egy este nagyon leverten jött haza.

– Sheila, valamit, meg kell mondanom. A hivatalom Granthamba költözik.

– Igen? – kérdeztem – Mikor?

– Július előtt nem – mondta. – Rémesen érzem magam, mert tudom, hogy egyedül nem tudod fenntartani a lakást.

Ez igaz is volt. Ekkoriban 9 fontot kerestem hetenként, és a lakás bére – amit megosztottunk – heti 6 font volt. Megrázkódtatást jelentett, és szomorúságot, hogy boldog társas vállalkozásunk felbomlik.

Persze legjobban arra vágytam, hogy Don felesége legyek, de ő még várni akart, mert a kislányuk, Susan miatt felelősnek érezte magát. Nem akart addig elmenni otthonról, ameddig nem elég idős ahhoz, hogy megértse, mi történik. Úgy érezte, várunk kell tizennégy éves koráig, és ekkor még csak tíz volt. Kétségbeesetten félt attól, hogy Susan nem fogad el engem, és úgy nő fel, hogy őt hibáztatja családi életük felbomlásáért. Bár nem értettem vele egyet – tiszteletben tartottam indokait. De a várakozás nehéz volt mindkettőnknek. Örökkévalóságnak tűnt.

Sokat kellett Donra várnom, mert általában kilenc előtt nem végzett a

szalonjában, és gyakran még tovább is ott kellett maradnia. Néha – mikor eleredt az eső – Emma meg én teljesen átáztunk, mire megérkezett. Egyszer Don azt mondta, az a látvány, amint ott állunk, mint az árvák – én teljesen átázott gyapjúsapkában, Emma pedig víztől sötétlő bundával, lekonyult farkkal –, tette számára világossá, hogy mennyire szeretem. Azt mondta:

– Lelassítottam a járda szélén, de te nem hallottad a kocsit, mert esett az eső, és ti ketten olyan szívszorító látványt nyújtottatok – rettenetes volt –, és arra gondoltam: biztos, hogy ez a lány szeret engem.

Az egyedül élés kilátása kétségekkel töltött el. Persze ez lett volna a legutolsó lépés a teljes függetlenséghez, de azt is jelentette, hogy igazán nekem kell magamról gondoskodnom. Az egyedüllétől nem féltem: ott volt Emma, az ő segítségével képesnek éreztem magam a boldogulásra, de nem lesz senki, aki elolvassa a leveleket, vagy elmondja, mi van a levespor zacskójára, vagy a süteményporos-tasakra írva. Mit csinállok, ha például kicsapódik egy biztosíték? A világítás nem érdekelt, de a vasaló és a melegítő igen. A pozitív oldalon: megtervezhetem a lakást, hogy pontosan tudom, mi hol van, az asztal mellett hogyan áll a kanapé, hol van az asztal az ajtóhoz viszonyítva, és senki, még egy kicsit sem fog ezen változtatni.

Más nem volt hátra, fel kellett kerekednem, hogy valami lakást találjak, de legalább volt erre egy ki időm. Valaha szerepeltem a helyi tanács lakásigénylők listáján; elmentem a tisztviselőhöz, de nem volt szabad lakás. De kedvesek voltak, és feljegyezték a körülményeimet. Rohantak a hetek. A helyi újságokban és az ügynököknél nem volt olyasmi, amit megengedhettem volna magamnak, a sürgető időtől egyre kétségbeesettebben ismét elmentem a tanácshoz. Ez alkalommal megígérték, hogy minden tőlük telhető megtesznek, és olyan gyorsan, ahogyan csak tudnak. De azt hiszem, ez nem annyira saját rábeszélőképességemnek, hanem inkább Emmának köszönhettem, aki patetikusan ült az irodában. Az ember, akivel beszéltem, nagy felhajtást csinált belőle, és ő a legbarátságosabban viszonzta. Egy héten belül levelet kaptam, amelyben lakást ajánlottak fel, egy Ikeston Road-i bérházban, körülbelül négy mérföldre attól a helytől, ahol eddig laktunk.

Borzasztóan megkönnyebbültem: aztán jött a rossz hír. Nem engedtek állatokat tartani a lakásban, és – bár Emmával kivételt tettek, mert vezető kutya volt – meg kellett válnom Tisstól. Ettől eltekintve, kegyetlenség is lett volna őt bérházban tartani, de ez mit sem könnyített a szívemen. Emmával nagyon ragaszkodtak egymáshoz. Tiss esténként a Pell Street-i ház kapujában várt bennünket, és gyakran töltötte az éjszakát Emma hátán. Gondolkodtam, mi lenne a legjobb, aztán újsághirdetést adtam fel. Pár nappal később egy beestoni család telefonált. Részletesem kikérdeztem őket a körülményeikről, mert eltökélt szándékom volt, hogy Tissnek jó otthont biztosítok. Éppen megfelelő embereknek tűntek, és megbeszéltük, hogy eljönnek megnézni. Különös, de ezen a napon Tiss – úgy látszott, tudta mi készül – eltűnt. Végül is a padláson találtunk rá. Később hallottam a családtól, hogy Tiss otthonra talált, és egészen boldognak látszik, de meghívásukat nem bírtam elfogadni. Annyira hozzátartozott az életünkhöz, hogy idegen környezetben nem lettem

volna képes vele ismét találkozni.

Amikor eljött a költözködés ideje, a Peel Street-i lakás tele volt papírdobozokkal, és Emma tudta, mi történik. Távolról sem szomorkodott egy újabb költözés kilátása miatt, és eltökélte, hogy semmiből sem marad ki. Minden alkalommal, amikor egy dobozba kezdtem rakodni, odahozta sípoló gumijátékait, csontjait meg hasonlókát, és egyenként belepottyantotta a dobozba. Ez hasznos is volt. Sajnos azonban, amikor a doboz tele lett, és másikhöz kezdtem volna, az is tele volt sípoló gumijátékokkal, csontokkal meg hasonlókkkal. Így hát át kellett esni Emma ünnepélyes csomagolási szertartásán, kirakodni, és beletenni a következő dobozba. Időpocsékolás volt, de Emma nem bánta. Ott állt mellettem, és helyeslően csóválta a farkát.

Amikor végre a lakás kiürült, eljött anyám, hogy segítsen a takarításnál. Megérkeztünk a bérházba, és úgy tűnt, mindegyik lakás egyforma kicsi doboz, a liften, lépcsőkön vagy feljárókon megközelíthető, soha véget nem érő egyforma emeleteken.

Első találkozásunk új otthonunkkal nagyon lehangoló volt. Anyámnak rém sok időbe került, míg megtalálta a 103-as számot, és amikor végre bementünk, letettük a csomagjainkat és takarítószerszámainkat, anyám azt mondta:

– Sheila, ez rémes. Annyira aggódom. Soha nem találsz majd ide, vagy ki innen. Mi ütött a tanácsba, hogy valakinek, aki vak, az ötödik emeleten adnak lakást?

– De mama – mondtam –, itt van Emma. Azért mert nem látok, nincs különleges lakásra szükségem! Egyszerűen nem akarok mást.

Ő azonban erősködött.

– Nem, elmegyek holnap a tanácsba, és elintézem, hogy cseréljék át.

– Nem, mama, kérlek, ne – fogtam könnyörgőre –, igazán nem akarok különleges bánásmódot. Teljesen rendben van ez. Emma kitűnően ki-be tud vezetni.

Végül meggyőztem, és körbetakarítottuk a lakást, hogy a bútorok érkezésére készen álljunk. Az elkövetkező hetekben sikerült – különböző barátok jóvoltából – kiegészíteni a berendezést a Peel Street-i bútorozott lakás után.

Anyám kanapét és ágyat adott, barátok jelentek meg diadalmasan székeket és asztalokat cipelve. Dontól kis telefonasztalkát kaptam, amelyen a majdan bevezetendő telefon állhat, és nekem csak a gáztűzhelyet kellett megvennem. Amikor végre – anyám igényeinek többé-kevésbé megfelelően kitakarítottunk – leültünk volna teázni. De nem volt otthon élelmiszer, és valamelyiküknek le kellett mennie a fűszereshez. Anyám rögtön mondta, hogy ő megy.

– Nem, nem – feleltem –, én megyek Emmával. Legalább elkezdjük az ismerkedést az új környékkel.

Erre megrémült, és kiderült, hogy még mindig aggódik.

– Nem, Sheila – mondta – nem engedlek egyedül.

Vissza tehát a régi érvekhez!

– De mama, nem leszek *egyedül*. Itt van Emma. Egyszer csak el kell kezdenünk, és most itt az alkalmas pillanat.

Tudtam, hogy Emma valójában ügyesebb, mint anyám és én együttvéve, de persze nem mondhattam meg. Végül – további érvelések után – beleegyezett. Amikor lefelé mentünk, azzal búcsúztam:

– ha három napon belül nem térnénk vissza, értesítsd az Állatvédő Egyesületet.

Hogy igazságos legyek, anyám nem látta, hogy Emma milyen ügyes munka közben az új környéken is, mert ő kísért a lakásba, és Emma szabadságot kapott. De talán jobb lett volna, ha kezdettől Emmára bízom magam. Elindultunk hát a nyitott oldalú lépcsőházban. Emmának nem okozott nehézséget a lift megtalálása, és a földszintem szálltunk ki. De – miután egyáltalában nem ismertem a környéket – nem tudtam a szokásos módon megmondani Emmának, hogyan találjon meg egy bizonyos üzletet. Ehelyett kértem, hogy egy akármilyen boltot találjon, ahol aztán majd érdeklődhetek. Azt mondtam neki útközben:

– Emma, veszünk teát, cukrot, tejet. . . – Véletlen szerencse volt-e, vagy Emma kívülről megismerte – ezt sohasem fogom megtudni, de a legelső hely, ahová betértünk, a sarki élelmiszer üzlet volt. Miután megvettük a szükséges dolgokat, visszaindultunk. (A liftben meg kellett számolnom a gombokat 5-ig.)

Végimentünk a folyosón, habozás nélkül a helyes ajtóhoz. Anyám egészen elcsodálkozott. A tanúbizonyosság ellenére is nehezen tudta elismerni Emma képességeit.

Aztán elmentem, hogy felhívjam Dont. Anyám megmondta, hogy látott telefonfülkét: a főutca túlsó oldalán, a lakással szemben. Emma ismerte a „telefonfülke” szót, egyenesen odavitt. De amikor bementem, hogy kitapogassam a kagylót, nem volt. Végighúztam ujjamat a zsinóron, és rövidesen a kezemben ért véget. Nyilvánvalóan tönkretették. Nagyon csalódtam, és nem tudtam, mit tegyek. Annyira fel akartam hívni Dont, hogy elmondja a költözködést, és azt, hogy milyen az új lakás. Panaszkodtam Emmának.

– Nincs telefon. Emma, most mit csináljunk?

Végül elhatároztam, hogy körbejárunk, és reméljük, hogy valaki csak jön arra, és megmondja, merre van egy másik telefonállomás. Szóltam Emmának, hogy menjünk tovább. De ő – úgy látszott – oda se figyelt. Visszajött a főutcám, és azt hittem, úgy képzeli, telefonáltam már, és most hazamegyünk.

– Nem Emma, még nem telefonáltam. Másik fülkét kell találnunk. Gyere, menjünk itt tovább az utcán.

És így folytattam. De ő – tiltakozásom ellenére – sem volt hajlandó eltérni az iránytól, és tovább mentünk. Aztán ismeretlen mellékutcába vitt, ahol a járda tele volt téglákkal és törmelékekkel. (Később hallottam, hogy itt egyidejűleg rombolnak le régi és építenek fel új házakat.) Próbáltam megállítani Emmát, de ő fáradhatatlanul ment tovább, aztán egyszerre leült. Gondoltam, van ott valami. Kinyújtottam a kezem, és éreztem a telefonfülke fém bordáit és

üvegjét.

– Emma – mondtam –, hogyan is lehetsz te ennyire okos? Honnan tudtad?
Feleletül megütögette farkával a járdát, de hogy hogyan talált oda:
megoldhatatlan rejtély maradt. Soha életünkben nem járt egyikünk sem erre.

ESTI TANFOLYAMOK

Az az esti tanfolyam, amelyre Anitával jártunk, megfelelt az írással és olvasással kapcsolatos közös érdeklődésünknek. Főleg beszélőkönyvek segítségével olvastam. Csodálatos ez a vakoknak, akik számára igen sok szerző művéről magnetofonszalag-felvételt készítettek Thomas Hardytól Ian Felemingig.

Később új ötlet merült fel. Kath Hill, egy másik vezető-kutya tulajdonos hívott fel egyik este.

– Sheila, mi a véleményed arról, hogy esti tanfolyamokat rendezzenek kizárólag vakok részére?

– Csodálatos ötletnek hangzik – volt azonnal a véleményem –. de milyen tanfolyamokat?

– Arc kikészítés és kozmetika – válaszolta. – Felhívtak, hogy ilyen tanfolyamot tartanának vak nők részére, ha támogatást kapnak. Gondolod, hogy lesz elég érdeklődő?

– Persze – mondtam – engem nagyon érdekel, és az is biztos, hogy másokat is.

Beszélgettünk a lehetőségekről, és mennél többet beszéltünk, annál vonzóbb lett az ötlet. Mindig használtam kozmetikai szereket, de soha nem tudtam valami tisztességes dolgot összehozni. Alapozó krémet és szájrúzszt használtam – az alapozóval könnyű volt, mert mindenhová kellett kenni az arcomon, a rúzs is egyszerű volt, mert éreztem az ajkaimat, és nem is kentem el. De többféle szépítőszert használatának kilátása nagyon csábító volt.

Így hát a Derbyshire-i Tanulmányi bizottság megszervezte a tanfolyamot David Selby segítségével, aki ebben az időben a Felnőttnevelés igazgatója volt. Nagyon sokoldalú ember, aki továbblátott az esti tanfolyamokon szokásos tárgyak soránál, és különleges érdeklődést tanúsított a vakok iránt.

Persze a létszámot korlátozni kellett, hogy a tanár a feladatát el tudja látni. Felhívtam össze vak barátnőmet, és reagálásuk kedvező volt. A nagyobb probléma – hogyan jutunk, el Sandiacre-ba, körülbelül tíz mérföldre, túl Derbyshire határán – már előre megoldódott. Kértek a Nottinghami Vakok Intézetéből egy minibuszt, hogy bennünket odaszállítson.

Első este nagy volt az izgalom. Körülbelül tízen iratkoztunk be – köztünk hatnak volt vakvezető kutyája –, és amikor összegyűltünk, volt nagy üdvözlés meg farkcsóválás, különösen Emma és Kath kutyája, Rachel részéről.

Joan Dickson volt a tanárunk, és annak ellenére, hogy nem volt gyakorlata vak emberekkel, nagyon bátorított bennünket. Az első estén alapvető bőrápolással foglalkoztunk. Mindegyikünknek megmondta, hogy milyen jellegű a bőre, milyen a hajszíne; elmagyarázta, hogy milyen színű hajfesték

illik a hajhoz, milyen alapozó krémet használjunk. Például az én barna hajamhoz, és sötét szememhez barackszínű, közepes árnyalatú alapozó illik. Beszéltek nekünk az arcpakolásokról, aminek használatára, valaki, aki vak, soha nem gondolna. De a tanfolyam legjobb része később volt, amikor olyan különféle sminkelőszereket kellett használnunk, amelyeket azelőtt soha nem tartottunk lehetségesnek: szemfestéket, szempillafestéket és szemkihúzó ceruzát. Fogalmam sem volt arról, hogy mit kell ezekkel csinálni! Joan elkezdte:

– Először is a színeknek kell harmonizálniuk. Ha zöld ruhát vesztek fel: zöld szempillafesték kell.

Talán furcsának hangzik, de ez még soha nem jutott eszembe, és kisebb fajta kinyilatkoztatással ért fel.

Aztán – folytatta – a szájrúzsoknak kell a szemfesték és a ruha színéhez igazodnia. Tehát zöld ruha, zöld szemfesték, és rózsaszínű szájrúzs. – teljesen el voltam ragadtatva.

De a probléma, hogy hogyan használjuk a szemfestéket, megmaradt. Joan körbejárt, és mindegyikünknek külön-külön megmutatta, és kitapintással tanultuk meg. Felrakta rám a szemfestéket, és éreztem, hogy tapintással meg lehet csinálni: a szem feletti csont és a szem sarka jó irány, és a szempilla jelenti a festék határát. A szempillafestékekkel kicsit nehezebb volt, és nagyobb gyakorlattal is csak részben sikerült. Egyikünk sem tudta azonban az alsó szempillára felkenni a festéket. A szemkihúzó ceruza már könnyebb volt, mert a szempillákat lehet érezni és követni. De – bár azt mondom, hogy könnyebb – mégis sok gyakorlat és türelem kellett, míg megcsináltuk. Joan határtalanul kitartó volt, körbejárt, és mindenkinek megmondta, hogyan sikerült. Elég gyakran le kellett törölnünk mindent, amit felkentünk, és újra kezdenünk az egészet.

Joan a körömlakkal is foglalkozott. Eddig is használtam lakkot, de úgy, hogy a körmeimet, és a körülötte levő bőrt is belakkoztam. És amikor megszáradt, lekapartam a bőrről a lakkot. Egy lány látott a hivatalban körmöt lakkozni, és megállapította: „Mindig azt gondoltam, hogy olyan ügyesen csinálod.” „Hát most látod, hogyan” – válaszoltam. De Joan segített, hogy rendesen és ügyesen lakkozzuk a körmeinket: először a köröm külső részét tapintjuk ki a bőr fölött, és azután fölfelé húzzuk az ecsetet.

A tanfolyamnak óriási sikere volt, és ezután, ha elmentem valahová Donnal, csodálatosan éreztem magam, mert végre rendesen kikészíthettem az arcomat. Néha megkérdezték az emberek: Ki sminkelte ki magát?” És én azt mondhattam: „Ki? Hát én magam!” – és ez borzasztó jó érzés volt, azt jelentette, hogy egyenértékű vagyok bárkivel.

A sminkelési és kozmetikai tanfolyam olyan jól sikerült, és David Shelby annyira meg volt elégedve az eredménnyel, hogy elhatározták, további tanfolyamokat rendeznek kizárólag vakok részére. A következő tanfolyamon virágrendezéssel küzdöttünk meg. Persze a színek nyilvánvaló akadályt jelentettek. Mégis, oly sok virágot fel lehet ismerni leveleik és szirmaik alapján tapintással, és a színeket is meg lehet tanulni. A nárcisz eltéveszthetetlen az

ujjak számára, és az ember azonnal azt is tudja, hogy sárga. Éppen olyan könnyű felismerni a krizantémumokat, és így lehet a bronzsínű, sötétvörös és sárga a virágrendezés alapja.

Az, amit a sminkelési és kozmetikai tanfolyamon tanultunk az összeillő színekről, még itt is hasznosnak bizonyult. Az emberek mondták, hogy vannak összeillő, meg egymást ütő színek, de az esti tanfolyamig nem tudtam a különböző lehetséges vagy lehetetlen kombinációkat megjegyezni. Minden ez irányú tudásunk és a tűtartó segítségével sikerült egészen csinos kompozíciókat összehoznunk.

A következő – a varrótanfolyam – még nagyobb kaland volt. Az iskolámban is tanítottak varrni, de engem még a varrógép közelébe se engedtek, és ilyen irányú kísérleteim mindig kudarcba fulladtak. A tanárnak és az iskolának nem volt módszere, hogy vakokat tanítson meg olyasmire, ami a látóképesek számára nélkülözhetetlen. De ezek az esti tanfolyamok – a két tanárnő: Irene és Hazel vezetésével – egészen mások voltak.

Alapvető dolgokkal kezdtük. Kis anyagdarabokat kaptunk, és a láncöltést – finom cérna helyett – gyapjúszállal vagy erősebb fonállal mutatták meg, így ki tudtuk tapogatni, hogy mit csinálunk. Azután szoknyaszabásmintákat kaptunk. De az üzletben kapható – selyempapír szabásminták helyett – vastagabb, tapétapapírhoz hasonlóból csinálták. Hazel és Irene nagy körültekintéssel gondolták ki és döntötték el, hogy a vastagabb szabásmintákat mi magunk is ki tudjuk szabni. A minta szélétől kb. 3 cm-re mindenütt rádlival vonalat húztak, és amikor kivágtuk a szabásmintát, itt vissza lehetett hajtani, és kitapogathattuk ezeket a vonalakat a férceléshez. A bevarrásoknál bevágásokat csináltak. A szabásmintát az anyagon férceltük össze. Csodálatos találmány volt ez számunkra. Hazel és Irene úgy tervezte ki, hogy szemüket bekötötték, és próbálgatások, tévedések árán jöttek rá, mire képes valaki, vagy mire nem, ha vak.

Legközelebb a villanyvarrógépre került a sor. Mindenütt Braille-jelek voltak, és Hazel és Irene tűbiztosítót és sorvezetőt is csináltatott rá, hogy segítségével az anyagot egyenesen vezethessük.

De – bármennyire is csodáltam mindezt, és úgy éreztem tudom kezelni a gépet – elég vonakodva fogtam első kísérletem megvalósításához. Hallottam, hogy már mindenki varrt a gépen, és sietve félrehúzódtam. De Hazel odajött:

– Gyere Sheila, most te következel!

– Valóban? – Kérdeztem. – De biztos van még valaki előttem!

– Nincs – mondta Hazel –, már mindenki volt. Gyere csak, nem harap.

Odamentem a géphez, óvatosan megtapogattam, és megkérdeztem:

– Mi lesz, ha az ujjam a tű alá kerül és megszúr?

– Nem szúr – mondta Hazel –, ott a tűbiztosító.

El kellett hát kezdenem, és amikor már benn volt a szövetség a gépben, egészen jól ment. Vigyáznom kellett a sebességre, amelyet lábkapcsoló irányított. Kis sebességgel varrtam, hogy időben érezzem, ha valami hibát csinállok. Az anyag csúszott az ujjaim között, és először nem tudtam, mi történik vele. Egy kicsit görbén varrtam, de Hazel segített. Valahogy

javítottam is a technikámon, bár ez nem akadályozott meg olyan baklövések elkövetésében, amelyek miatt még egy rongyvarró üzemből is azonnal kirúgtak volna.

Varrtam például egy nadrágot, és az összegépelésnél magamra hagytak. De amikor fáradtságom eredményét megtapogattam, nem értettem, mi történt? Nadrág helyett földig érő szoknyát varrtam! Mindenütt a rossz oldalakat gépeltem össze. De – bár tudtam, hogy sohasem fogok előkelő divatszalonban dolgozni – remekül éreztem magam, mint mindenki az osztályban. Egyesek ügyesebbek voltak nálam, és igazán csinos ruhákat varrtak.

Azt hiszem, az volt az óriási az esti tanfolyamokban, hogy növelte önbizalmunkat képességeinket illetően. Annyira, hogy páran összejöttünk, és elhatároztuk, megszervezzük a Nottinghami Vakok Színjátszó Csoportját. Tudtuk, hogy vannak hasonlóak. Londonban például az Izraelita Vakok Intézetének is volt színjátszó csoportja. Elkezdtük hát. Engedélyt kaptunk a mi intézetünktől, hogy próbáikat az az ő helyiségükben tartsuk, és két tanár is vállalkozott, hogy segítségünkre lesz.

Az első összejöveteleken több probléma merült fel. Két rövid egyfelvonásost választottunk, de el kellett döntenünk, hogyan tanuljuk meg szerepeinket. Az egyik tanár javasolta, hogy vegyük fel magnetofonszalagra, erről mindnyájan megtanulhatjuk. Jó ötlet volt. A másik feladat: hogyan jutunk fel a színpadra. A kutyáinkat nem vihettük magunkkal! Végül elhatározták, hogy pontosan felméri számunkra a színpadot, a kellékek és bútorok közti távolságokat, és szőnyegcsíkot terítenek a reflektorok alá, nehogy a színpadról az első sorokba zuhanjunk. Ez be is vált, de szerepünkön kívül minden egyes mozdulatot is meg kellett tanulnunk: hét lépés előre, át jobbra, öt lépés előre; vagy: két lépés balra és jobbra ki a színpadról.

Nagyon jól szórakoztunk a próbákon, és végül elérkezett az első jelmezes próba. Az előadást megelőző estén volt.

A helyi amatőr színházat foglaltuk le, és az előadásra az összes jegy elkelt. Nekem – szerepem szerint – a színpadra kellett rohannom, mert ott valaki meg akarta gyilkolni a nagynénikémet: előresietni a szőnyeg széléig (innen tudhattam, hogy az ágy mellett állok, ahol a nénikém ült), melléülni, átkarolni, hogy megvigasztaljam, aztán a bal sarokban álló telefonhoz menni, és feltárcsázni a rendőrséget. A próbák alatt nem volt telefonunk, és csak úgy csináltam, mintha lenne. A jelmezes főpróbára a legtöbb kellék a helyén volt, de azt mondták: telefon csak az előadáson lesz.

Sajnos, nem ment minden olyan simán, mint ahogyan reméltük. Őszintén szólva az én részvételem elejétől végig tragikus volt. Kisurrantam a színpadra, kiabálva: „Nénikém, nénikém, itt vagyok, itt!” – és siettem felé. Éreztem a szőnyeget a lábam alatt; jobbra fordultam, hogy az ágyra üljek, de elhibáztam, és őt is magammal rántottam a földre. Egy rakáson ültünk mind a ketten, és majd megpukkadtunk a nevetéstől. Legnagyobb rémületemre előlről is nevetéseket hallottam – és csak akkor vettem észre, hogy hallgatóságot is hívtak meg. Rémes zavarba jöttem. Amikor magamhoz tértem és leporoltam a ruhámat, odasiettem, ahol a telefonnak lennie kellett, úgy csináltam, mintha

felvennem a kagylót, tárcsáznám a rendőrséget, azután kivonultam a színpadról, a nézőtérről hallható csodálkozó morajlás közepette.

Egyenesen a színpad mögött álló rendező karjaiba sétáltam, aki rám sziszegett:

– Mit szórakozik? Mi van a telefontal?

– De hát én megcsináltam azt a részét – mondtam.

– De a telefon ott állt, maga bolond! Két centire állt tőle, úgy csinált mintha felvennie, és egész idő alatt ott volt! A közönségnek fogalma sem volt róla, hogy mit akart.

Ezzel még nem volt vége a szerencsétlenségeknek. Mindnyájan a színpadra mentünk, hogy fogadjuk a tapsot, ha felmegy a függöny, és az a lány, aki a nagynénémet játszotta, elveszítette a papucsát. „Gyertek, segítsetek gyorsan megtalálni” – kérte. Mikor tehát a függöny felment, mindnyájan ott mászkáltunk négykézláb, összeviessza. Feltételezem, hogy ennél különösebb dolgok is előfordultak az angol színjátszás történetében, de igazán nem tudom elképzelni, hogy mik lehettek.

Ez időtájt történt, hogy az Avon-cég ügynöke lettem. Egy este Don és én anyagi helyzetemről beszélgettünk (soha nem volt valami rózsás), és azt kérdeztem, van-e valami, amivel kicsit hozzá tudnék keresni a garázsban kapott fizetésemhez? Tudatában voltam, hogy mivel nem látok, a lehetőségek területe is korlátozott, mégis úgy gondoltam, kell valaminek lenni, amit én is meg tudok csinálni. Dont ezen a délután hívta fel az egyik Avon-képviselő, és szerinte olyasvalami volt ez, amit én is meg tudok csinálni.

Először kételkedtem.

– De Don, nem lennék képes elmenni az emberek házába és lakásába, hogy megpróbáljak nekik valamit eladni, és egy csomó ívet is ki kell tölteni, amit én nem tudok megcsinálni!

– De igen, meg tudod, és ha íveket kell kitölteni, én megcsinálom. Miért nem hívod fel őket, és beszélsz a körzeti képviselőjükkal?

A végén meggyőződtem, különösen azzal, hogy magammal vihetem a kis magnetofont, és az eladási részleteket a mikrofonba mondhatom. Felhívtam a képviselőt, aki eljött, hogy ismertesse az eladás módját és a rendelések lebonyolítását. Elhatároztam, hogy – legalábbis eleinte – csak az én háztömböm háromszáz lakásával és az ehhez tartozó épületek lakóival foglalkozom. Itt már ismertem az utat. Elindultunk hát. Emma – gondolom – nem tudta, hogy mire vélje: minden ajtónál megállunk és kopogtatunk. De jól ment. Az ajtók számozása egyre növekedett, ki tudtam tapogatni, hogy hol vagyok, és ha nem voltak otthon, egyszerűen bementem a számot a magnetofonszalagra, hogy a következő nap újra eljőjsek.

A reakció sokkal jobb volt, mint ahogyan képzeltem. Sok ember érdeklődött az általam kínált kozmetikai cikkek iránt, és gyakran meghívtak teára. De sikeremet nem kis részben persze Emmának köszönhettem. A lakásokban élők legtöbbször látott minket együtt, és eltekintve az Avon-cikkek iránti

érdeklődéstől – megragadták az alkalmat, hogy Emmát üdvözölhessék. Könnyen lehetséges, hogy némán könnyörögve ült: „Kérlek, végy valamit, vagy ez nem tud nekem holnap enni adni!” kifejezéssel. Ezért, vagy másért – nem tudom, de sok rendelést kaptam. Körülbelül hetenként egyszer lejátszottam a szalagról a rendeléseket, és Don órákat töltött a papírok kitöltésével.

Eredményes mellékfoglalkozásnak bizonyult, és nemcsak anyagilag. Eladásnál sok olyan embert ismertem meg, akik – kivéve, ha vásárolni mentek – ritkán hagyták el a lakást, és hozzájuk úgyszólván senki sem járt. Sok magányos ember lakott itt, és azt hiszem, örültek, hogy láthatnak valakit, akihez szólhatnak. Az is meglepő volt, hogy más módon is milyen sokat tudtam segíteni. Miután elvégeztem a sminkelési és kozmetikai tanfolyamot, tanácsokat is adhattam! Sok nő nem tudta milyen színeket és árnyalatokat használjon, és tanácsra volt szükségük.

– Milyen színű a haja? És a szeme? Milyen tónusú az arcbőre? – kérdeztem, aztán megmondtam, hogy milyen árnyalatokat javasolok.

Csodálatos volt, és növelte önbizalmamat. Azt gondoltam: itt vagyok, vak vagyok, mégis tudok ezeknek az embereknek segíteni! Ennek eredményeképpen – remélem – ezek közül a nők közül nem sok szaladgál valamilyen rémes színű szájrúzzsal.

EMMA MEGMENTI AZ ÉLETEMET

Emma meg én körülbelül egy éve voltunk együtt, mikor elhatároztam: hivatalos szószólója leszek a vezetőkutya-ügynek. Ahol lehet, elmondom, hogyan dolgoznak, és segítek pénzt gyűjteni. Olyan sokat kaptam Emmától, szerettem volna én is segíteni. Alkalmat akartam, hogy elmondhassam, milyen csodálatos ő, meg mindent.

Az első előadás megtartására Anitán keresztül hívtak meg egy egyházi összejövetelre. Anita elmondta: annyit beszélt Emmáról, hogy teljesen odavoltak azért, hogy megismerhessék. Elindultunk tehát, és én a mennyországban éreztem magam: erre vágytam. A teremben Anita jött elénk, mi meg leültünk a hátsó sorok egyikébe. Éreztem, hogy sok ember van körülöttem. (Később megtudtam: százötvenen voltak.) Zsoltárok éneklésével és imádsággal kezdték, és a „Vezess Égi Úr, Vezess” közepén éreztem, hogy dermedt vagyok a félelemtől. „Mi az ördög vitt rá, hogy ilyesmire vállalkozzak – gondoltam. – Oda kell állnom ezek elé az emberek elé, és *beszélni!* Alighanem megőrültem!” Mikor a zsoltár befejeződött, rettenetes – várakozással teli – szünet következett. Valaki bejelentette az előadót. És még ami ennél is rémesebb volt, dobogó szívvel hallottam meg a nevemet.

Megkértek, hogy menjek előre. Rátettem Emmára a kantárt, megfogtam a póráz végét, és „előre” utasításomra felvezetett a pódiumra. Erkölcsi támogatást vártam tőle, de úgy látszott, nem kapok. Amint megfordult – nyilvánvalóan észrevette a hallgatóságot – mögém húzódott összegömbölyödött, mancsait átnyújtotta a lábaim között olyan magatartással, amely világosan jelezte: „*Te csinálj, amit akarsz, én mindenestre jól elrejtőztem.*”

Gondolom, körülbelül öt percig beszélhettem. Öt órának tűnt. Eldadogtam-hebegtem, hogy mi volt a kiképző központban, és próbáltam elmondani, hogy mit jelent számomra Emma. Egyetlen vigaszom volt, hogy – a látóképes emberekkel ellentétben – az előttem lévő arcok nem zavartak. Ugyanakkor semmiféle módomban nem volt, hogy kinyögött „hmm”-jeim és „izé”-im közepette felmérjem a reakciójukat. Mikor végre kifogytam a mondanivalóból – ami hamar bekövetkezett –, ott álltam remegve, és legnagyobb meglepetésemre tapsvihar tört ki.

Alig tudtam elhinni. Emma azonnal kijött mögülem, élénken csóválta a farkát (végül is a taps *neki* szólt). Aztán szájába vette a kantárját amely a lábaimnál feküdt, leszaladt a hallgatósághoz, és egyik sorból a másikba ment, hogy megmutassa mindenkinek, hogy ő mennyire okos. Persze mindenki el volt bűvölve. Ezek után Emma sohasem volt félénk, ha beszédet kellett tartanunk; amint megmondtam, hogy miről van szó, hét lóval sem lehetett volna

visszatartani, és megduplázta szokott sebességét.

Sok munkát jelentettek a feljegyzések, de Don ismét segítségemre sietett. Nagy jegyzetfüzetekben szerepeltek az időpontok, és hetenként átnéztük a következő heti terveket. Vasárnap délutánonként Don a jegyzetfüzetekből megmondta a szükséges információkat, és én a Braille-gépemmel felírtam és Braille-feljegyzéseket vittem az előadásokra.

Emmát csupán az eső tartotta vissza az előadások iránti lelkesedéstől. Ha esett, egyáltalában nem szeretett kimenni, és ez kicsit megnehezítette az életet. Ilyenkor ki kellett vonszolnom, és azt mondani: „gyere csak, nem lesz te vizes. A vastag, szőrös bundádban meg sem érzed az esőt.” De Emma kétségtelenül jól tudta, hogy ha bundája meg is védi őt, még mindig marad négy óriási praclija, amelyek csúszkálnak a sárban. Nagy teljesítmény volt esőben munkába indulni, pontosabban meggyőzni őt, hogy elvezessen. Megmakacsolta magát, és nem akart kimenni a lakásból. Kértem, könyörögtem, hízelegtem, és még meg is fenyegettem (persze a legudvariasabb formában). Végül habozva elindult, de gyakran elkéstem, és soha nem voltam képes az azt mondani: Emma volt a hibás.

Az előadások után először megleptek azok a furcsa kérdések, amelyeket az emberek feltettek. Például: „Hogyan találja meg reggel a ruháit?” – Zavarba jöttem, még soha nem gondoltam erre. Mi mást válaszolhattam volna, mint: „Rendszerint azon a széken, ahol hagytam.” Tudtam, hogy mire akarnak kilyukadni, de sok olyasmi, amit a látóképes emberek rettenetesen nehéznek vagy komplikálnak gondolnak egy vak számára – nem is olyan nehéz és komplikált. Az ember egyszerűen *tudja*, hol vannak a holmijai; ez az élete.

Az előadásokat gyakran követő vacsorákat nem szerettem. Emlékszem egy különösen rémes estére, amikor gyümölcskockákkal kellett megküzdennem, amelyben ananász karikák úsztak. Ha valaki beköti a szemét, és egy pohárban ananászszeletekre vadászik, el tudja képzelni a problémámat. Nagyon ravaszak. Miután nem hallottam magam körül az evés zajait, tudtam, hogy mindenki engem figyel, és feszültségem fokozódott. Meleg nyári este volt, és rajtam mélyen kivágott ruha. Végül elcsíptem kanallal egy karikát, és felemeltem, de – mint valami lánc – össze volt akadva több szelettel. Még rémesebb, hogy az idegességtől kicsúszott a kezemből a kanál, az ananászlánc pedig eltűnt a kivágásomban. . .

Jó szándékú „segítséget” gyakran ajánlottak fel, különösen érkezésemkor. Leültettek. „Most ne mozduljon” – mondták. Mindig különösnek találtam, hogy olyan sok ember hiszi a vakokat bizonytalan összetételű robbanó anyagoknak, akik – ha a legkisebb függetlenséget engednek nekik az életben és a mozgásban – valami kozmikus katasztrófát okoznak. Ettől eltekintve a vakokat gyakran süketeknek is tekintik. Ha nem gyengeelméjűeknek. A „Ne mozduljon” intés gyakran valamilyen katonai parancsnak:

„NE MOZDULJ”-nak hangzott. Ott ültem mereven és ijedten, míg valaki hirtelen elragadott, és erőszakkal elrángatott. Ha levettem Emma kantárját és kezdtem kibújni a kabátomból, mindig végzetes volt. Minden irányból rám vetették magukat: „Mit akar?” „Miért mozog?” kiáltásokkal.

Csak az segített át ezeken a kisebbfajta tortúrákon, hogy tudtam: amikor felállok és beszélek, *ők* nem mozoghatnak majd, és akkor bebizonyíthatom nekik, én is olyan vagyok, mint a többi emberei lény. Az elején mindig éreztem a hallgatóság fokozódó feszültségét arra a gondolatra, hogy egy vakot fognak hallani. A legkevésbé sem volt szándékukban nevetni. De valahogyan mindig sikerült rábírnom őket, bár ez néha időbe telt.

Előadásaimnak Emmával akkor volt eredménye, ha a szervezet, amelyet meglátogattunk, arra határozta el magát, hogy adományok gyűjtésén kívül a szövetség részére még vezető kutyára is áldoz. Egy vezető kutya teljes ára 500 font, beleértve a kölyöknevelés, a kutya és a vak személy központi kiképzésének költségeit. A kutya kiképzése a központban 250 font. Ha a vak személy kutyát kap, persze nem kell ennyit fizetnie. (Ha kellett volna, akkor nekem vagy bankot kellett volna rabolnom, vagy még mindig otthon ülhetnék és takarékoskodhatnék.) Kis összeget kérnek csupán, és ez lehetővé teszi a vak ember számára – tekintet nélkül anyagi helyzetére –, hogy kutyája legyen, még sincs az az érzése, hogy jótékonyságot gyakorolnak vele. De sok energiát fektetnek vezető kutyákra fordítandó pénz gyűjtésére. Sok ember önként áldoz időt és energiát erre. Így hát – amikor a hallgatóságom elhatározta, hogy részt vállal egy vezetőkutya beszerzéséből – mindig nagyon boldog voltam.

Egyszer magam is kiterveltem egy pénzgyűjtési módot. Elhatároztam, hogy húsz mérföldes, anyagilag támogatott sétára vállalkozom (persze Emmával a pórázon). Don és én sokáig terveztük, autóval mentünk, és lépésről lépésre szabtuk ki az utat. Aztán pontosan ki kellett dolgoznunk a végrehajtást. Szerencsére a Nottinghami Egyetem egyik osztálya vakoknak szánt felszerelések tervezésével foglalkozott. A néhai dr. Alfred Leonard elgondolása szerint nagyon kis magnetofonról is meg lehet adni az irányt egy úton lévő vak személynek a térkép alapján.

Don velem jött minden egyes yardon, és felvette, hány útkereszteződésen kell átmennünk, hol kell jobbra, vagy balra fordulnunk, milyen fajta út lesz a lábam alatt, milyen zajokat hallok, mikor megyek el üzletsorok mellett, mikor járok mezőkön. Don csodálatos volt a helyes információk megadásában. Nem annyit mondott: „Aztán a postánál balra fordulni” – hanem pontosabb, olyan utasításokat adott, amelyekre nekem szükségem volt. Fantasztikus ösztöne volt ehhez, de a túrával kapcsolatban tartózkodónak mutatkozott.

Nem tudom – mondta egy ilyen útinformációs megbeszélésünk után –, húsz mérföld, túl hosszú út neked.

- Ne aggódj – mondtam –, ott van Emma.
- Igen de nem örülök, hogy egyedül mentek. Mi történik, ha eltévedtek? Az út Nottinghamtól Wollatonon és Staplefordon át Nuthallba vezet, és vissza. Volt némi igaza, bár Emma velem jött.
- Kérdezősködni mindig tudok. Van szám – mondtam.
- Ezt tudom. De mégsem tetszik nekem az ötlet.

De én nem akartam, hogy velem jöjjön ezen a napon, mert az elvette volna az egész ötlet értékét. De kompromisszumot kötöttünk. Don azt mondta:

– Megbeszélünk találkozási pontokat, és én ott leszek az úton.
– Így rendben volt. Ez alkalommal volt társaságom, Wendy barátnőm, egy másik vezetőkutya-tulajdonos, kutyájával, Candyvel akart velem jönni. De Don is ott lesz a háttérben – biztonságot jelentő gondolat – arra az esetre ha valami nem stimmel. Egy vasárnapot választottunk az túrára, és csodálatosan szép nap volt. Kivettem zsebemből a magnót, és elindultunk négyen.

Nottinghamban különböző parkokon mentünk keresztül, hogy Emma és Candy kicsit futkározhassanak. Megegyeztünk abba, ha a kutyák elfáradnak, azonnal feladjuk. Ha mi kimerülünk, végtére is nem olyan nagy baj, de a kutyáinkat kímélnünk kellett, mert ők végezték igazán a nehéz munkát.

Wendy és én tarisznyát vittünk szendvicsekkel, csészekkel, elegendő ivóvízzel és étellel a kutyák számára. Minden jól ment. Hamarosan kijutottunk Nottingham külvárosából, ki a vidékre, a derbyshire-i oldalon. Don megjelent a kijelölt helyen, bizonyrágot szerzett arról, hogy rendben vagyunk, és megfelelő biztatással engedett tovább. Még délután is elég gyorsan haladtunk. Megnyomtam a magnó gombját, hogy tájékozódjam a legközelebbi útszakasz felől, és azt mondtam Wendynek:

Most egy híd alá kell jutnunk. Fülelj. Ha átértünk alatta, rögtön jobbra kell fordulnunk, és máris a Nottinghamba visszafelé vezető főúton vagyunk.

– O.K. – mondta Wendy, és továbbmentünk. Elég sok idő telet el, de még sehol semmi híd. Aztán mindkét kutya megállt.

– Hallottad, hogy elmentünk a híd alatt? – kérdeztem.

– Nem.

– Nincs értelme, hogy ketten tévedjünk el. Maradj itt, majd én megkérdezem valakitől.

Szóltam Emmának, hogy menjen. Habozott. De valahogy rávettem, hogy keresztülmenjen az úton amelyen jártunk, és a túlsó oldalon kavicsokat, laza köveket éreztem a talpam alatt a kövezet helyett, aminek ott lennie kellett volna.

– Emma ez furcsa. Vajon hová megyünk? – Ő ismét megállt. – Nem, gyere csak. Talán ez az út folytatása. Vidéken vagyunk, talán a főút itt van valahol – mondtam. Biztatásomra tovább is ment de nagyon óvatosan. Aztán füvet éreztem. Ebben a pillanatban Emma megállt, és az istennek sem volt hajlandó továbbmenni. – Valaki ekkor beleszuszogott a nyakamba. Megdermedtem a félelemtől, mozdulni sem tudtam. Ekkor dörgő MUUUU. . . hangzott a fülemben. Tehénlegelőn voltunk. – Vagy bika volt? . . . Ki tudja? Nem vártuk meg, hogy megtudjuk. Emma meg én valahogyan kijutottunk a legelőről, és tíz másodpercen belül visszatértünk Wendyhez és Candyhez.

Visszamentünk, amerről jöttünk – amit már előzőleg is kellett volna – , megtaláltuk a hidat, és máris a hazafelé vezető úton haladtunk.

A kutyák fáradtságnak semmi jelét nem mutatták. Mikor hazaértünk, még másik húsz mérföldet is képesek lettek volna járni. De Wendy meg én, kimerülten rogytunk össze. Mégis érdemes volt, a pártfogók fizettek, és majdnem 250 fontot gyűjtöttünk.

Röviddel ezután megkértek minket, hogy Newarkban, tizenhat mérföldre Nottinghamtól tartsunk előadást. Téli este volt. (Télen van a legtöbb előadás, mert nyáron a nagyobb szervezetek bezárnak, vagy pedig előadás helyett kirándulásokat szerveznek.)

Mikor Emma meg én kiszálltunk az autóbusból Newarkban, senki sem jött elénk. A hely, ahol beszélnem kellett volna, elég messze esett a megállótól, és vártam, hogy valaki odaszállít bennünket. Nagyon hideg volt. Fel és alá sétáltunk. Időnként megtapogattam a Braille-karórámat. Fél nyolc lett; még mindig senki. Aztán arra gondoltam, talán a nyolcórás autóbust mondták. De a nyolcórás busz is berobogott, de értünk még mindig senki sem jött. Nemcsak nagyon fáztam, de már rémesen éhes is voltam.

– Emma – mondtam – elmegyünk halért és sült krumpliért. Érzed a szagát? Elindultunk, bár soha életemben nem voltam Newarkban. Emma nagyon felélénkült a kilátástól. Sokáig jártunk, míg végre megéreztek a sült hal és krumpli eltéveszthetetlen és rendkívül izgató illatát. Hogy Emma vezetett-e ide, vagy véletlenül találtuk meg – nem tudom. Azután visszamentünk a megállóhoz, és egy fárasztó óra után visszerkezünk Nottinghamba.

Nem tudtam, mi történhetett. Teljesen elvesztegetett idő volt. És ráadásul még én javasoltam a gyűjtést!

Pár perce lehetünk odahaza, amikor megszólalt a telefon.

– Itt a Mansfield-i Fiatal Asszonyok Egyesülete.

– Igen?

– Hol volt ön?

– Hogyhogy hol voltam? Mikor?

– Ma este.

Megdöbbsentem. Mialatt Newark utcáit jártuk az autóbuzsmegálló körül, a mansfieldi teremben türelmetlen hölgyek gyülekezete toporgott. Istenem, azt hiszem, előbb-utóbb ennek kellett történnie, de nem tudtam eléggé mentegetőzni. Amikor Donnal leellenőriztük, kitűnt, hogy ő világosan Mansfieldet írt. De én tévedésből Newarkot jegyeztem fel.

Szerettem a Rotary Clubban és a Kerekasztalnál előadni, itt legalább Emma meg én voltunk az egyedüli hölgyek. Rettenetesen élveztem még a farkaskölykök és a cserkészek gyűléseit. Felnőttek után a gyerekeket olyan őszintének, természetesnek és üdítőnek találtam. Mindig fantáziadús kérdéseket tettek fel, és minden aggályoskodás és fenntartás nélkül fogadtak. Soha nem éreztem, hogy azt gondolnák: „Ez a szegény nem lát.”

Természetesnek vették, és mindig inkább Emmára és az ő képességeire voltak kíváncsiak, meg arra, hogy hogyan dolgozik velem. Bemutatót kívántak. De ez egy kis nehézséget okozott. Amikor a Vezetőkutya Egyesület hivatalos szószólója lettem, lelkemre kötötték, hogy ne rendezek ilyesfajta bemutatót. Könnyű megérteni az okát: a kutyákat sok ember veszi körül, különböző dolgok vonják el figyelmüket, mesterséges körülmények között kellene

dolgozniuk, és ez nem lett volna tisztességes velük szemben. De Emma ezt soha nem látta be, boldogan ragadott meg minden alkalmat a felvágásra. Igazából nálam erősebb jellemnek kellett volna lenni valakinek ahhoz, hogy ettől eltántoríthassa.

Úgy találtam: legjobb mód a gyerekek kíváncsiságának kielégítésére egy kis előadás. A terem egyik végéből azt mondtam: „Megkérem Emmát, hogy vezessen az ajtóhoz a közepén át. De tegyetek különböző akadályokat az utamba, és akkor majd láthatjátok, hogy hogyan végzi a munkáját és kikerüli velem ezeket.”

Emma mindig boldogan várta ezt a pillanatot. Úgy gondolta, ez a legcsodálatosabb alkalom intelligenciájának fitogtatására. A gyerekek telerakták a középső átjárót az ajtóig kabátokkal, székekkel meg hasonlókkal. Emmának gyönyörűséget okozott, hogy túljárhat az eszükön. Ha meg egyáltalán nem talált szabad utat a közepén, azonnal másfelé vezetett, megkerülte a közönséget óriási tapsvihár közepette.

A farkaskölykökkel egyik este a dolog kicsit másképp sikerült. Befejeztem az előadást, Emma a bemutatót, és megkérdeztem, van-e valakinek kérdése? Egy nagyon okos fiú – lehetett vagy hat éves – állt fel először, és megkérdezte:

- Ha hívom, idejön hozzám?
- Nem, attól félek, nem megy.
- Megpróbálhatom?
- Természetesen – feleltem öntudatosan –, próbáld csak meg.
- Emma, Emma – kiabálta. Emma ott maradt mellettem, és én azt hiszem, kicsit hülyén mosolyogtam.
- Azután a kisfiú teli tüdőből kiabálni kezdett.
- Emma, gyere, a hentes. . . – és Emma egy pillanat alatt lenn volt a hallgatóság között.

Bár szívesen beszéltem gyerekeknek, némi kétséggel fogadtam a Woods Iskolából érkezett meghívást. Ez a nyomorék gyermekek részére fenntartott intézmény volt Nottingham mellett. Amikor az igazgatónővel beszéltem, elmondta, hogy sok gyereket tolószékhez köt a szklerózis multiplex, teljes testi bénaság és gerincsérülés. Többé-kevésbé mindegyik gyerek nyomorék volt itt. Egyesek motor hajtotta székeken közlekedtek, mert nagyfokú bénaságuk következtében éppen csak egy gombot voltak képesek megnyomni, hogy a kerekeket mozgassák.

Az igazgatónő megkért, hogy menjek el, és beszéljek, mert a gyerekek rettenetesen szeretnék látni Emmát, és megtudni, hogyan boldogul az életben valaki, aki vak. Hasonló aggályaim voltak, mint – feltételezem – olyanoknak lehet, akik arra számítanak, hogy egy vakkal kerülnek szembe. De gondoltam: menni kell, és megállapodtunk az időpontban.

Mikor Emmával megérkeztünk, megkérdeztem az igazgatónőt:

- Nem lesz nehéz megmagyarázni nekik a vakságot? Ők annyival szerencsétlenebbek, mint én. Jelent az nekik valamit?

Meglepetésemre azt válaszolta:

– beszélünk az osztályban a gyerekekkel a vakságról. Nem értik, hogy egy vak, hogyan tud beilleszkedni a világba. Azt gondolják, sokkal rosszabb vaknak lenni, mint nyomoréknak.

Furcsán éreztem magam, nem értettem egyet velük. Az igazgatónő azt javasolta, hogy először a kisebb gyerekeknek beszéljek. Bementünk az osztályba, és hallottam, amint megérkeznek tolószékeiken, és hallottam az elektromos székek működésével járó zúgást. Nagy csend volt, amikor Emmáról beszéltem nekik. Ő – azt hiszem – nagyon csodálkozott a tolószékek láttán. Nem értette, miért van kerék a gyerekek alatt? Ennek eredményeképpen beszédem közben levertébb volt a szokottnál.

Meglepődtem a gyerekek kérdésein. Nagyon értelmesek voltak. Ahogyan már mondtam, a legtöbb gyerek, akinek eddig beszéltem, nem is gondol arra, hogy milyen, ha valaki nem lát. Egyszerűen elfogadják a tényt. De ezek a gyerekek – saját bajaikat viselve – sokkal megértőbbnek bizonyultak. Amikor az idősebbekhez értem, úgy találtam, hogy még fogékonyabbak és megértőbbek. Szívszorító volt a gondolat, hogy közülük egy-néhányan nem élnek már sokáig. Mégsem kerülhette el figyelmemet hihetetlen életkedvük és lelkesedésük, amikor közelebb jöttek, hogy szemügyre vegyék Emmát, és nagy felhajtást csináljanak belőle.

Ketten hozzá, jöttek, és azt mondták:

– Igazán meg kell néznie az uszodánkat.

Nem tudtam, hogy van uszodájuk, de a fiúk elmagyarázták, hogy gyógykezelésre használják. Sok gyerek, aki rendes körülmények között nem tudott mozogni, a vízben tudott.

Az egyik kisfiú tolószéken jött, a másik mankóval járt. Ahogyan az uszodához vezettek, hallottam mankóinak kopogását a folyosón. Aztán egyre gyorsabban kopogtak. Emmának, nekem és a tolószékben ülő gyerekeknek nehéz volt követniük. Hallottam, hogy a kopogás távolodik, a kerekesszék gyorsul. Hirtelen megértettem: versenyeznek. Versenyeznek! Ekkor rémülten hallottam meg, hogy a mankón járó kisfiú – Robinnak hívták – elesik; a fém csörrenése félelmetesen visszhangzott. Odasiettem, nem tudtam mit tegyek. És nem értettem, hogy a másik kisfiú, Philip min nevet annyira? Robin a földön feküdt, és furcsa hangok törtek ki belőle. Letérdeltem mellé és megkérdeztem:

– Rendben vagy?

Nem kaptam választ. És ekkor jöttem rá, hogy ő is remekül mulat. Nevetése ragadós volt, és amikor visszasegítettem mankóira, és továbbmentünk a folyosón, én sem bírtam abbahagyni a nevetést. Hogy Emma mit gondolt – nem tudom.

Amikor az úszómedencéhez értem, csodálatosnak találtam, hogy a gyerekek apró csónakokon hajtják magukat a vízen. Isteni hangulat volt, és mindnyájan nagyon jól éreztük magunkat. Még azt is meg bírtam kérdezni: milyen érzés tolószékben lenni? Ilyeneket válaszoltak: „hát, egészen egyszerű. . . nem is gondolunk rá . . . ezt is meg tudjuk csinálni . . . azt is meg tudjuk csinálni . . .

és látunk . . . látjuk a játékokat. . . „*Engem* sajnáltak, mert mert nem láttam. Megrendítő volt.

Másik hasonló helyen – Clifton Spineyben – is voltam a vakok rehabilitációs központjában Nottingham közelében. Ide azok mehettek egy-két hónapra, aki nemrég veszítették el a látásukat, hogy újraformálhassák az életüket. Kevés látóképességemet én fokról fokra veszítettem el, ezért – összehasonlítva azokkal, akik kifogástalanul láttak, és aztán egyszerre vakultak meg – szerencsésnek tartottam magam. Természetesen számomra is megrázkódtatás volt, hogy vak vagyok, de soha nem ültem le, és gondoltam: „Ezt nem lehet megszokni! Most mit csináljak?”

Mindig nehéz volt olyasvalakivel találkozni, aki a közelmúltban veszítette el látását.

Az ember annyira vizuális beállítottságú élőlény, a látás uralkodik minden más érzékszerve fölött. Ezt hirtelen elveszíteni – iszonyú csapás. Nem csupán fizikai vaksággal, hanem ugyanolyan mértékű szellemi megvakulással is jár. A tengeri anemónának azonnal becsukódnak, ha valami hozzájuk ér. Akik megvakulnak, hozzájuk hasonlítanak. De gyakran meg is maradnak ebben az elzártságban.

Kétségekkel mentem a nyomorék gyerekekhez beszélni, de kétszer olyan aggodalommal indultam Clifton Spineybe vakokhoz szólni. Hozzjárult ehhez, hogy beszédem fő szempontja az volt: bebizonyítani a látóképes embereknek, hogy a vakok is meg tudják állni a helyüket, és megküzdni a mindennapi élet nehézségeivel, és túl tudják tenni magukat vakságukon, mint ahogyan én is tettem, mert Emma segített. De ezt hogyan mondhattam meg ezeknek az embereknek?

A Spiney-otthont Mr. És Mrs. Spencer vezette. Mrs. Spencer látott, de a férje vak volt. Jó, hogy vak ember volt a központ vezetője, mert senki jobban nem tudja, mire van a vakoknak szükségük, mint olyasvalaki, aki maga sem lát. Mrs. Spencer nagyon kedves volt. Ő jött elé a kocsijával és elvitt az otthonba. Bevezetett az előadóterembe, ahol a vak hallgatóság várt rám. Otthagyott és közölte; rövidesen jön a férje, és bemutat engem. Becsukódott mögöttem az ajtó, én ott ültem Emmával a kis emelvényen, és akkor realizáltam: nemcsak én nem látom őket, de ők sem engem. A gondolat egyáltalában nem volt kellemes. Nem szoktam hozzá, hogy vakokkal legyek együtt. Társaságomat általában látóképes emberek közül választottam, és ha voltak vak barátaim, nem azért, mert őket részesítettem előnyben, hanem mert valamelyiküket személy szerint kedveltem.

Így hát egyre feszültebben, egyre szárazabb torokkal ültem ott, és Mr. Spencerre vártam. Hallottam az embereket beszélgetni, és – nem először – vettem észre, hogy a teljesen vakoknak, főleg a közelmúltban megvakultaknak, jellegzetes monoton a hangszínük, mintha látásuk elvesztésével minden reménynek és érdeklődésnek vége lett volna az életükben.

– Halló Sheila, én vagyok Charles Spencer.

Felálltam és kézfogásra nyújtott kézzel indultam a hangja felé.

Összeütköztünk. A kezem valahol a zakója zsebénél járt, az övé pedig a bal fülem mellett. Zavarba jöttem, és keserűen gondoltam: így van ez, ha vakok találkoznak.

A szokott módon kezdtem az előadást. De pár percen belül megértettem: változtatni kell a módszeren. A közönség részéről nem érkezett reakció, a szokott helyeken nem nevetett senki. Rémes volt, mintha légüres télben beszélnék. Valahogy hozzájuk kellett férkőznöm, és a végén sikerült is. De nagyon nehéz volt – azt hiszem, a legnehezebb előadás, amit valaha tartottam.

A vitaidő szintén kemény feladat elé állított: nem egymás után következtek a kérdések, mindenki egyszerre beszélt, néha három kérdés is úszott a levegőben, és én egyiket sem értettem. Nem mintha a nemrég megvakult emberek buták, vagy tapintatlanok lennének, de mert úgy el vannak vágva a világtól, hirtelen megrekedtek ezen a sötét szigeten, és mintha mindent elkövetnének, hogy innen szabaduljanak. Sokan szenvedtek a látás elvesztésével járó megrázkódtatástól, vagy attól, hogy teljesen új életet kellett kezdeniük, hiszen a legfontosabb érékszervüket veszítették el.

Rettenetesen velük éreztem. Az egyik nehézség az újonnan megvakultak számára: a látóképes emberek hajlamosak arra, hogy túl sokat sürgölődjenek körülöttük, és még jobban táplálják bennük a tehetetlenné válás érzését és azt, hogy ezzel együtt a többi képességeiket is elvesztették. Át akarnak vállalni, és megtenni olyan dolgokat a vakoknak, amelyeket ők maguk is meg tudnának csinálni, ha megtanítanák rá őket. Rengeteget buzgólkodnak azért, hogy a vak személy valóban meggyőződjék saját tehetetlenségéről. A Clifton Spiney egyik célja: szembeszállni ezzel a nagyon is reális veszéllyel.

Ahogy a kérdéseket ki tudtam szűrni, kiderült, hogy különösen a vezető kutyák iránt érdeklődnek; Emmának nagy szerepe volt abban, hogy meggyőzze őket, vakságuk ellenére is mozgásképesek és szabadok lehetnek.

Mégis örültem, hogy Clifton Spineyt elhagytam. Talán rémes bevallani, de így igaz. Milyen hálás voltam életem kezdeti szakaszáért és hogy ott volt nekem Emma! Sohasem tudtam volna itt dolgozni, mint ahogyan Mr. Spencer. Túl közel lettem volna otthonomhoz, nagyon is reális volt minden. A problémákkal Clifton Spineyben meg kellett küzdeni. De nincs olyan szeme világot elvesztett ember, aki szíve mélyén könnyen beismeri, az igazi probléma: nem látni.

Mennyi hála kötelezett néhány héttel ezután Emma, amikor egy napon a városban forgalmas útkereszteződés zebraján vezetett át! Hallottam, hogy autóbusz vagy teherautó áll meg, hogy átengedjen minket. Intettem Emmának, ő el is indult, de pár lépés után megállt; kantárját húzva hátrálni kezdett. Nem értettem mit akar, elfelejtettem bízni benne.

– Gyere Emma, rendben van, megálltak miattunk – sürgettem.

De csak nem mozdult, és – mert a jármű motorjának nyugodt zúgásából hallottam, hogy vár ránk – előreléptem. Erre Emma a legfurcsább dolgot művelte: felugrott, és majdnem belökött a kanálisba. Ebben a pillanatban

zúgást hallottam, autó robogott át előttem a zebrán. Ha öt centivel előrébb lépek, és Emma nem állít meg – a kerekek alá kerülök. Az egész incidens csak másodpercekig tartott, de amikor megtörtént, bémultan álltam a kereszteződésben. Hallottam, hogy autó áll meg mellettem, ajtaját kiosztják, és aggódó hang szólalt meg:

– Rendben van?

– Igen, köszönöm – feleltem.

– Soha életemben nem láttam még ehhez hasonlót. Nem tudtam megjegyezni a rendszámát, de legalább 80 kilométeres sebességgel robogott.

– Igen – mondtam még mindig túl izgatottan ahhoz, hogy valami egyebet is ki tudjak nyögni.

Aztán a sofőr hozzátette:

– De olyat sem láttam még, mint a maga kutyája. Szerencséje volt, hogy ezt csinálta. Rendes kutyája van.

Ezzel visszaült a kocsiba, és továbbhajtott. Emma már nagyon ment volna tovább, és ahogyan továbbügetett, a sofőr szavaira gondoltam. Igen, valóban rendel kutyám van! Megmentette az életemet.

EMMÁT MEGOPERÁLJÁK

A Nottinghami Egyetem Vakok Mozgását Kutató Intézete mindig okos ötletekkel jött elő, és ezek kipróbálásához a vakok segítségét kérte. Egyik zseniális munkájuk az új Victoria bevásárló központról készült Braille-térkép volt. A központ a régi Victoria pályaudvar helyén, óriási területen áll, a szökőkutak, virágágyak között kétemeletnyi légkondicionált üzletsorral. Csodálatos volt, de a vakoknak problémát okozott. Nem volt megszámlálható lépcső, járdaszél, hogy a vakok tájékozódni tudjanak. Az egyetemi intézet készített hát egy Braille-térképet és különböző Braille-jelzéseket helyezett el a bevásárlóközpont területén. A főtér nagy betonpilléreire Braille-számokat helyeztek, amelyek kitapogatóásával, és a térképen szereplő szám segítségével megtalálták a közeli üzleteket. A térkép – az egész vásárlóközpont kitapintható képe – csodálatos szerkezet volt, vonalak jelölték az üzletek körvonalait, vastag körök a pilléreket, vonalsorok a lépcsőket.

Elhatározták, hogy filmet készítenek, hogyan vált be a térkép, és megkértek, hogy Emmával szerepeljünk benne. Ian, az operatőr pontosan tájékoztatott, hogy mit várnak és mit akarnak tőlünk a filmben. Az ötlet: egy vak ember vásárolni megy.

Geoffrey, a rendező érdeklődött: van-e fogalmam arról, hogyan csinálják a filmeket, és mondtam, hogy olvastam valamit a felvételekről és vágásokról.

– Igen, ez az. Felvesszük az összes jelenetet, azután a filmet olyan sorrendbe vágjuk, amilyenbe akarjuk. Még egy dolog: előfordulhat, hogy a felvételt különböző szögekből kívánjuk, ezért lehet, hogy megkérjük, csinálja meg kétszer-háromszor ugyanazt. Remélem, hogy rendben lesz, de válhat kissé fárasztóvá is.

Megígértem, hogy megpróbálok lehetőleg hibátlanul dolgozni.

Emma meg én azt tettük amit mondtak; az operatőr elkezdte a felvételt. De még féltucat helyhez sem értünk, amikor valaki megfogta a karomat: „Halló, rég nem láttam. Hogy van Emma?” Egyike volt azoknak az autóbusz ellenőröknek, akik ismerték Emmát meg engem. Hallottam Geoffrey kiáltását: „Állj!” Azután az ellenőr kicsit csevegett. (Nem kockáztathattam, hogy megmondom: filmeznek, mert akkor valószínűleg ő is szerepelni akart volna.)

– Újra kezdtük. Ez alkalommal Emma meg én csak a központ bejáratáig jutottunk, amikor nagy felzúdulás hangjait hallottam. „Miért nem néz a lába elé? „ – mondta valaki. (Nyilván rám vonatkozott.) Aztán: „Nem látja, hogy vak?” Ian, az operatőr közelebb jött a felvételhez, néhány vásárló azt hitte, belém ütközik, és megfogták a karját. Így még pár méter film elromlott, és kezdhettük újra. Mondhatom, Emma ekkorra már meglehetősen unta, hogy mindig ugyanazt kell csinálnia, de ez alkalommal elég jól ment. Megtaláltam a Braille-számot az oszlopon, tanulmányoztam szerepem szerint a térképet,

amikor egészen közlelről női hangot hallottam: „Hová akar menni kedvesem? Elkísérem.” Rendkívül jó volt, de a háttérben ismét „Állj”-t hallottam. Amikor a nő elment, sikerült végre ezt a felvételt is rendesen megcsinálni.

A következő nehezebb volt. Le kellett mennünk a központ északi végébe, ott kávéházat találni, ahová bementünk teázni. Az volt a baj, hogy nem találtam meg a pillért, és Emmától nem kérhettem, hogy vezessen oda. Egész életét ehhez hasonló dolgok kikerülésével töltötte, nem tanulhat most újabb trükköket. Fülelnem kellett a pillérek után, aztán megálltam, kinyújtottam a kezem, és tapogatóztam. Furcsa lehettem. Végül, mikor úgy éreztem, megvan: megfogtam. De ez a pillér mintha nem betonból készült volna. . . Egy kabátot markoltam meg. Ebben a fura helyzetben valamilyen okból még a kabát tulajdonosa mentegetőzött. Nyilván azt hitte, bolond vagyok.

Legközelebbi kísérletre megtaláltuk a megfelelő pillért, és megittuk a teánkat. Elkészült a film, úgy hallottam, nagyon jól sikerült. De a forgatás alatti igazi drámáról szó sem volt benne.

Ekkoriban aggasztott, hogy Emmának nincs kertje, ahol szaladgálhat. Egy augusztusi napon ötlött igazán eszembe. A lakásban ültem, tudtam, hogy odakünn gyönyörű, napos idő van, és vágyódva gondoltam: milyen jó lenne egy kert!

Nem messze a lakástól voltak ugyan parkok, ahová el-elvittem Emmát egy kis szabad futkározásra. E ez nem ért fel azzal, mintha bármikor kinyithattam volna az ajtót, és kiengedhettem volna. És Emmának sem volt ugyanolyan, mintha saját föld darabja és saját kerítése lett volna. Amikor ezen elmélkedve üldögéltem, jutott eszembe: két hónap múlva, október 16-án lesz Emma születésnapja, ajándékkul kertet kap tőlem! A telefonhoz léptem, felhívtam a helyi lakáshivatalt. Azt képzeltem, elcserélem a lakásomat egy házra.

Nem voltak túl készségesek. Válaszuk végeredménye: aligha akad valaki, aki az én lakásoméért házat cserél, de ha tudom, megpróbálhatom. Megpróbáltam; nem tudtam. Aztán eszembe jutott Emma barátja a tanácsnál; Brenda Borrit. Nagyon kedves asszony volt, gyakran találkoztunk a parkban, és nagyon érdeklődött Emma iránt. Így legközelebbi találkozásunkkor elmondtam a problémát, és ő azt felelte, meglátja, mit tehet. Egy-két hét telt el, és már azt hittem, semmi sem lesz az egészből, amikor csöngött a telefon: Mrs. Borrit talált valakit, aki tanácsi házából lakásba akart költözni. Csak kicsi ház volt, előregyártott elemekből készült, elég régi is, de – KERTES!”

Így Emma az utolsó percben megkapta az ajándékát. A születésnapján költözködtünk. Emma rögtön elfoglalta a házat és még inkább a kertet. Nem volt túl nagy, de kimehetett, és volt fű, virágágyak és rózsák.

A költözködéssel járó felfordulás megint eszembe juttatta, hogy nem látok. Ez talán furcsának hangzik, de mivel ott volt Emma, ha kimentem az utcára, sohasem éreztem, hogy vak vagyok. Emmán keresztül láttam; természetesen nem vizuális értelemben, de abból, ahogyan ő reagált a környezetre, én is tudtam, mi folyik körülöttem. Tudtam, ha akadály van előttünk, a kantáron

keresztül minden érzése, hangulata eljutott hozzám. Azt is tudtam, mikor haladunk el másik kutya mellett, mert ilyenkor odafordult, és csóválta a farkát.

De a házban másként volt. A mozgást a szobában vagy a szobák között egy vaknak mindig előbb gondolatban meg kell terveznie. És ha elköltözik, kezdődik az egész újra.

Don segített a költözésnél. Mozgalmas napjaink voltak. Felszerelte a függönyrudakat, kicserélte a konnektorokat, míg én a csomagolás vég nélküli munkájával foglalatostkodtam.

Körülbelül hajnali kettőkor estünk ágyba Emmával. Úgy tűnt, röviddel ezután kopogtattak kint. (Don volt.) Gyorsan kimásztam az ágyból. Akkor jöttem rá; nem tudom pontosan hol az ajtó. Tapogatóztam az egyik fal mentén, aztán a másik fal mentén. Kinyitottam az ajtót. Faliszekrény volt. A harmadik szekrény után visszafelé folytattam, végül megtaláltam a megfelelő ajtót. Közben nekimentem a kanapénak, mert elfelejtettem, hogy a nappali közepére tettük, de végre a bejárati ajtóhoz értem. Nem volt ott senki. Aztán eszembe jutott, hogy van hátsó ajtó is. Ott várakozott Don türelmesen. – Sokáig tartott, míg megszoktam a különböző ajtókat, mivel a másik lakáshoz szoktam, ahol egyetlen bejárati ajtó és kevesebb helyiség volt.

És ez még nem volt minden. Egyszer – emlékszem – öt percre kerestem a vécét. Még a kertben is eltévedtem, bármilyen kicsi volt. Emmát a konyhában hagytam, és bezártam a hátsó ajtót, hogy néhány mosott ruhát terítsek ki. Aztán elvitettem az irányt, és nem emlékeztem, hogy merre van az ajtó. Végigtapogattam a sövényeket, a bejárati kertkaput, aztán vissza a házhoz, mielőtt megtaláltam. Emma szemrehányóan figyelhetett az ablakból.

Ő azonban hamar megszokta a kertjét. Alig várta, hogy kiengedjem, körbe-körbeügetett, nagyokat horkantgatott a sövények tövében valamilyen rég tovatúnt macska után.

Persze nemcsak a ház, az új környék is jelentett problémákat. A Beexdale negyedben, ahová költöztünk, nem egy útvonalat kellett megtanulnunk, beleértve a munkahelyemre vezető utat.

Nem sokkal beköltözésünk után a Boots gyógyszertárba kellett mennünk receptet kiváltani. Emma jól ismerte a gyógyszertárat a Parliament Streeten, Nottingham főutcájának bal oldalán. Amikor leszálltam az autóbusról, egyenesen oda vitt. Felvitt a lépcsőkön a bejáratig, de az ajtó zárva volt. Furcsálltam, mert Boots éjjel nappal nyitva tartott.

– Biztos – kérdeztem – hogy jó helyen vagyunk?

Visszamentünk a lépcsőkön, mialatt azon járt az eszem, hogy vajon miért zárhattak be? Emma továbbvezetett a járdán. Aztán kereszteződéshez ért. Mikor a forgalom elült, átvezetett be egy üzletbe. „Legalább itt majd érdeklődhetek” – gondoltam. De amikor beléptünk, ismerős hangot hallottam. A Boots eladója volt.

– Halló Sheila – üdvözölt. – Láttam magukat a túlsó oldalon, és már magukért akartam menni, de aztán észrevettem, hogy Emma átvezeti, hát nem mentem. Bizonyára jól megnézte ő azt a táblát, amelyre ráírtuk, hogy ide

átköltöztünk.

A környékbeli postahivatal kisasszonya hamar megismerkedett velünk, és nagyon megszerette Emmát. Gyakran jártunk ide, mert a beszélő könyveimet kellett feladnom. A beszélőkönyvek nagy kazetták, és közönséges magnetofonba bele sem férnek, különleges készüléken kell lejátszani őket. A kazettákon klasszikus művektől kezdve könnyű regényekig minden található, elsőrendű – gyakran BBC-előadók felolvasásában. A beszélő Könyvtár katalógust küld, amely nyomtatásban vagy Braille-ben is kapható, és évi előfizetési díja 3 font. Egyszerre körülbelül harminc könyvet lehet választani. Ezeket aztán kettesével hármasával elküldik, így ha „elolvastuk” az egyiket, a következő szállítmányig el vagyunk látva. Így ismerkedtem meg Jane Austintól James Bondig sok regényíróval és hőssel.

A könyvekkel összehasonlítva egy előnyük van: bekapcsolom a „könyvet”, és közben megetetem Emmát, felmosom a konyhát, és vasalok. Mire befejezem a munkát, három fejezettel odébb vagyok.

A postahivatal ingyen bonyolítja a beszélő könyvek szállítását. A kazetta plasztikdobozban érkezik, elöl négyszögletes, átlátszó ablak van. E mögött kartonlapon szerepel a cím. Visszaküldésnél az ember csak megfordítja a kártyát, a könyvtár címe a túloldalon van.

Időnként megkérdezték tőlem, honnan tudom, ha Emma beteg? Azt persze, hogy a bundája kevésbé fényes, és nem a szokott ruganyossággal lépked – nem láttam. De nem is kellett látnom. Az emberek nem érthették azt a különleges kapcsolatot, amely bennünket összefűzött. Ha reggel felkeltünk, és ő először rázta meg magát, már tudtam, hogy van, és azt is, milyen a hangulata. Néha a szokottnál kevesebb lelkesedéssel indult munkába, és ha nem is láttam az orrát, mindig éreztem, ha meleg. Volt, hogy többször is kikéredzkedett a kertbe. Mindig tudtam, mikor nincs jó színben.

Ehhez járult, hogy – miután vezető kutya volt – (nyakában: „Vezető Kutya Vagyok” táblával) minden félévben ingyenes orvosi ellenőrzésen ment keresztül, ami nagyon jó, a betegségek megelőzésénél. A féléves szertartásokkal csak egy nehézség volt, ami Emmát illette: egyáltalán nem rajongott érte.

Saját érdekében kissé be kellett őt csapnom. Ha az állatorvoshoz mentünk, soha nem szóltam neki előre. Emma ismerte az utat a rendelőhöz. Járási sebessége az állatorvos ajtajához közeledve állandóan csökkent, míg végül alig tette egyik lábát a másik elé. Ha észrevette, hogy éppen nem oda megyünk, a legnagyobb sebességre kapcsol, és úgy húztunk el, mintha valamilyen nagyon sürgős találkára mennénk.

Ha vizsgálatra mentünk, megvártam, míg Emma a bejárat elé érve teljesen lelassít, felmentem, becsöngettem, és gyengéd erőszakkal átsegítettem a küszöbön.

Utálta az egészséget. De egy napon – a féléves vizsgálatok között – daganatot tapintottam a mellén. Figyeltem, és úgy tűnt, egyre nő. Elhatároztam, hogy elviszem az állatorvoshoz. Túlestünk az elkerülhetetlen drámai produkción a lépcsőn és a várakozás alatti szokásos csaholásokon és ugatásokon. Az ügyeletben Mr. Davidsont találtuk, nagyon kedves ember, aki nagyon szerette a labradorokat és különösen Emmát.

Megvizsgálta a daganatot, és közölte: biztonság kedvéért legjobb kioperálni. Másnap kora reggel kellett Emmát elvinnem a műtétre. Az operált kutyákat rendszerint egy napig ott tartják, de ezt én nem akartam. Megállapodtunk, ha találunk kocsit, csak pár órát kell ott maradnia. Egyszerűen nem akartam, hogy nélkülem legyen.

Persze rettenetesen félttem, hogy a daganat rosszindulatú. A hivatalban elmondtam a lányoknak, akik nagyon aggódtak, és megértőnek bizonyultak. Mindnyájan megegyeztek abban, hogy a cég kocsijának kell Emmát a sebészetre vinni, és operáció után elhozni. A hét további részében pedig otthon kell maradnom, és Emmát ápolnom. Nem egészen így lett, de kedves volt tőlük.

Másnap reggel Emmát a szokásos ellenkezések után elvittem a sebészetre, és Mr. Davidson elaltatta. Vele voltam, míg el nem aludt. A garázs egyik gépkocsivezetője rettenetesen kedves és megértő volt; elvitt a munkahelyemre, és ott vártam két órát. Gondolataim összezavarodtak: a borzasztó aggodalom Emmáért azzal a kilátással, hogy milyen lesz az ő vezetése nélkül közlekedni. A daganat éppen a kantár alatt volt, így jó ideig nem lehet majd rátenni. Furcsa két óra volt. Nemcsak az Emma iránti aggodalom, aki a műtőben aludt, de az az érzés, hogy ott az asztalom alatt az ágya, s hiába várom, hogy meg -megböki orrával a térdemet. Elkésérítő, üres érzés volt. Mintha valamelyik testrészemet hagytam volna el. Elviselhetetlen volt a gondolat, hogy Emmának valami baja történik.

Végül elérkezett a tizenkét óra, a munkahelyi sofőr elvitt az állatorvoshoz, és várta, hogy elhozzam Emmát. A korlát mellett kitapogattam az utat a lépcsőkön, csöngettem, és a várószobába vezettek. Aztán Mr. Davidson behozta Emmát! Nemrég nyerte vissza eszméletét, és a járásán hallottam, hogy alig áll a lábán. De az üdvözlése! Annyira csóválta a farkát, hogy majdnem felbukott, amikor meglátott. Még ebben az állapotban is annyira örült nekem a drága.

Megköszöntem Mr. Davidsonnak. Kantár helyett nyakörvére csatoltam a pórázt, és elindultunk. Saját magam és Emma biztonsága érdekében nagyon lassan mentem, de amikor kinyitották nekünk az ajtót, Emma visszafordult, körülbelül a felénél szájába vette a pórázt, és megindult előttem. Először nem tudtam, miért? Aztán észrevettem, hogy a lépcső tetején vagyunk, és ő közölni akarta: kantár nélkül nem tud a szokásos módon vezetni, szájába veszi tehát a pórázt, hogy segítsen nekem.

Otthon Emma a nap túlnyomó részében békésen aludt a tűz mellett, míg az altató hatott. De rémesen aggasztott a daganat! A várakozás végtelennek tűnt. Lidércnyomásos álmaim voltak: ott álltam Nottingham közepén Emma és

Don nélkül, körülöttem emberek, zaj, kavargás. A félelemtől mozdulni sem tudtam. . . – Két nap múlva jó hírt hozott a postás. A laboratóriumi eredmény negatív volt: zsírdaganatot állapítottak meg, nem rosszindulatút.

Megkönnyebbülésem határtalan volt.

Emmán csak egy körülbelül négy öltéssel összevarrt seb volt. De hogy ne kaparja, ráadtam egy nadrágot. Nagyon furcsán nézhetett ki benne. Levágtam a nadrág szarait, még egy lyukat csináltam rajta, ahol a fejének kellett keresztül bújni, hogy a nadrág többi része elfedje bordáit, és ne jusson piszok a sebbe. Naponta új nadrágot szántam neki, és amikor fel kellett próbálnia, Emma teljesen el volt ragadtatva. Azt hiszem, rettenetesen büszke volt eleganciájára.

Míg Emma nem tudott dolgozni, teljesen tanácstalan voltam. Talán egyedül is el tudtam volna menni az üzletekbe, de még az ajtón kilépni sem volt merszem nélküle. Olyan régóta volt velem, hogy még a gondolat is elképzelhetetlen volt számomra.

Szerencsére hamar visszakerült rá a kantár, mert a seb gyorsan gyógyult. Amikor megint együtt vonultunk az utcán, ismét fantasztikusan szabadnak éreztem magam. És mivel tudtam milyen volt nélküle; az érzés még csodálatosabb lett.

A MACSKÁK

Röviddel azután, hogy beköltöztünk a házba, eszembe jutott: megint lehet macskám! Tiss óta nem volt macska az életünkben, de most teljesülhet kívánságom: lehet sziámi macskám. Mióta egyszer az állatorvosnál valaki sziámi macskával várakozott mellettünk, szerettem volna ilyen. Kezembe adták, és elbűvölt finom formája, eleganciája, eltekintve attól a kellemetlen, emberihez hasonló hangtól, amelyet hallatott.

Egy este megkértem Dont, nézze meg, hirdetnek-e eladó sziámi macskát? Többször is megnézte, míg olyanra akadt, amelyet szerettünk volna.

– Piros foltos sziámi macska – mondta. – Hát ez meg milyen lehet?

– Fogalmam sincs, de nagyon jól hangzik. Mi a telefonszám?

Felhívtam a tenyésztőt, és ő leírta a macskát: aranyvörös a füle, a mancsai és a pofája, zafírkék a szeme, a bundája meg majdnem fehér. Istenien hangzott. Így hát megállapodtunk az időpontban, amikor elmegyünk. Természetesen Emma is jött, mert attól eltekintve, hogy oda kellett engem vezetnie, az ő beleegyezésére is szükség volt. Kandúrkölyköt választottunk, négy hónapost és Ophasnak neveztük el, ami sziámiul napfényt jelent. Nemrég volt nálunk, amikor kiderült, hogy tele van bolhával, és egy csomó más baja is van. Az állatorvos számlája nagyon megemelkedett, míg teljesen rendbe jött. De ezt azon a délutánon, amikor elhoztuk, még nem tudtuk.

Hazatérve kiengedtem a dobozából. Nagyon ideges volt, mindentől félt, ami mozgott, aztán elbújt egy karosszék mögé, és az istennek sem mozdult. Semmivel sem tudtam kicsalogatni. Pár órával később vacsorához ültem, és hozzákezdttem egy szaftos húshoz, amikor éreztem, hogy valami mászik a térdemen. Persze Ophas volt. Ezért bátorításul (nagy hiba olt, később beláttam), levágtam neki egy pici húst, és odaadtam. Erre meglehetősen öntudatos lökést éreztem a térdemen. Ez meg Emma volt. Emma sohasem kapott falatokat az asztalról. De mit tehettem? Hogy igazságos legyen, neki is kellett vágnom a húsból. Pillanatokon belül mindkét térdem ellen támadás indult. Ophas és Emma egymás között osztottak meg azon a húson, amelyre én vártam. De hát nekem a sült paradicsom is megfelelt, őket pedig nem érdekelte.

A legcsodálatosabb volt Ophasban, hogy imádta Emmát. A kanapén üldögélt, és feladatának tekintette Emma pofájának és fülének tisztán tartását. Tiszhez hasonlóan úgy tűnt, ő is tudta, Emma valami különleges lény a kutyák között, és ugyanez volt később minden macskámmal. Az állatoknak különleges kommunikációs képessége van: az emberekkel való kapcsolatuk világosan meghatározott, és pontosan érzékelték Emma szerepét és fontosságát.

Ophas jellemének szórakozott professzorvonása megmutatkozott a táplálkozásában. A sziámi macskák mindig ott esznek, ahol nekik tetszik, nem

feltétlenül abból a tálból, amelyben az ételt kapják. Ophas sem volt kivétel, és szívesen evett a nappaliban a tűz előtt ülve, kényelmesen. E szokásán sohasem változtatott. Don megint pontosan leírta, hogy mi is történik: Ophas kiveszi az ételt a tálkából, leteszi a kandalló előtti szőnyegre, azután gondosan megmosakszik, mielőtt leül élvezkedni. Sajnálatos módon Emma néha kikémeleli, hogy mi is történik, és miután az ételekkel kapcsolatban a kísértésen kívül mindennek ellen tudott állni, a húsdarab hirtelen elrepül, és a levegő tele lesz valami furcsa, szemtelen, kérdő nyávogással: „Biztosan tudom, hogy volt egy darab húsom. Hová lett?” Aztán a térdemet bökik meg, és folytatódnak a nyávogó kérdések: „Igazán nem tudod mi lett a hússal?” Az egyszerűbb megoldás persze másik húsdarab volt. De ilyenkor Emma figyelt, és várt a szőnyegen, mint krokodil az árnyékban. És ez újra meg újra megtörtént.

Amikor másik sziámi macskát is vettem, hogy Ophasnak társasága legyen, az is azonnal vonzódott Emmához. A legokosabb, legméltóságtelesebb állat volt, amit csak el lehet képzelni. Mingnek hívtuk. Emma viszonzásul felismerte szeretetre méltó, kedves intelligenciáját, és majdnem azonnal beszervezte büntársául. Emma megrögzött nyalánkságának a házban csak egyetlen komolyabb akadálya volt: nem ért el a szárítóállványig és ezen túl. Ennek megfelelően Minget kitanította, hogy segítségére legyen. Fogalmam sincs róla hogyan – de rávette, hogy felmásszon a szárítóállványra (a sziámi macskák hangtalan lopakodó mozgásával), és kisebb nagyobb ételdarabokat dobáljon le neki. Sokszor figyelte meg Don ezt a különleges előadást, mikor nem vették észre, és ő mondta el, hogy Ming főleg Emma élelemellátásával foglalatoskodik, és egy morzsát is alig hagy meg magának.

Külön-külön adtam oda nekik az ételt; Emma kegyes volt, amennyiben nem akkor lopta ki az ételt, amikor a macskák ettek. De Ming mindig hagyott ott egy keveset, és távozása volt Emma számára a jel, hogy – mint a kiéhezett vandálok Róma húsosfazékjaira – rávesse magát nemcsak arra, amit Ming hagyott ott, de minden maradékra, amelyet Ophas ostoba módon ott felejtett.

Miután volt egy kandúr: Ophas, és egy nőténymacska: Ming a háztartásban, a következmények elkerülhetetlenek voltak: sziámi macskakölykök. Nem okozott meglepetést. Este kezdett Ming elleni. Don nem volt ott, és az a rémes érzésem támadt, hogy ha valami nagyon nem megy rendjén, én képtelen vagyok segíteni. De minden simán ment. Meghallottam a kismacska érkezését jelentő nagyon-nagyon vékony vinnyogást, aztán éreztem: Ming odajön, és valamit a lábamra tesz. Óvatosan nyúltam le, pici nedves szőrcomót éreztem.

Meglepődtem, mert úgy tudtam, hogy a macskák nagyon vigyáznak újszülötteikre; ezért mindenestre papír zsebkendővel emeltem fel, hogy Ming ne érezze rajta a szagomat, és visszaadtam neki. Nemsokára azután még egy, pillanatig tartó nyivákolás, és Ming odahozta a másik macskáját. . . aztán a harmadikat . . . És ez ötször ismétlődött meg.

Itt álltam öt ivadékkal. Három hét után el kellett őket választanom, ami nekem elég nehéz volt. Utasítás szerint olyan tejet kellett nekik venni, mint amelyet a csecsemők kapnak, megfelelően elkészíteni, majd beledugni az

ujjamat, és hagyni, hogy a kismacskák lenyalják róla. De néha nehezen találtam meg a szájukat, és a fülükbe ment a tej. De valahogy megcsináltuk.

Nemsokára ezután elhatároztam, hogy a sziámi macskákat kiállításra viszem, ami a hülyeség végső határának tűnhet. Mégis meg akartam próbálni.

Barátaim segítettek, és annak ellenére, hogy nem láttam, megtanultam a macskák ápolását, és ki tudtam tapintani, hogy teljesen tiszták-e? Ophas fehér volt, és gyakran bepiszkította magát, de akkor Don megmondta, hol vannak a piszokfoltok, és meg letisztítottam. A füleit Don felügyelete alatt vattával pucoltam meg. Úti kalandjaim a macskákkal külön könyvet töltenének meg, de elegendő annyit mondanom, hogy most a hall tele van az ország különböző helyeiről származó éremmel és oklevéllel.

Mégis kevesebb baj volt Ophas kiállításával, mint a felnövekvő új generációval, Ming öt kölykével. Ahogy nőttek, úgy vettem észre, mit szabadítottam magamra. A sziámi macskáknak nemcsak harcos indulataik vannak, hanem rettenetesen haszontalanok is. A függönyön fel-alá, a nappaliban körbe-körbezúgtak száz mérföldes sebességgel, át asztalokon, székeken, kandallópárkányokon, de soha nem a padlón. Olyanok voltak, mint a pokol elszabadult ördögeinek miniatúr, de vég nélkül körbeforgó masinái.

Állandóan különböző mentségeket kellett kitalálnom. Egyik este eljött Don, és meglepetten mondta. „Nem is tudtam, hogy hozzákezdél a tapéta leszedéséhez?” Miután félttem, hogy igazán dühös lesz, közöltem, hogy persze, újra akarom tapétáztatni a fürdőszobát. Mondanom sem kell, hogy Ming egyik szörnyűséges ivadéka volt a tettes.

Ezeknél a játékoknál – amelyeket nem láttam, de tudtam, hogy körülöttem folynak – az volt a baj, hogy fogalmam sem volt róla, hogy az adott pillanatban melyik macska hol van, és ez aggasztott. Időnként névsorolvasást kellett tartanom. Megtanultam, hogy tapintással ismerjem fel a kismacskákat, és ez külön öröm volt, mert szemre nehéz volt őket megkülönböztetni. De én súlyuk csekély eltérése, fejük formája, vagy testük és farkuk hossza alapján ismertem meg őket.

Ekkoriban új aggodalmam támadt Emmával kapcsolatban. Évente kellett vizsgáznia a Vezetőkutya Egyesület megbízottja előtt. 1975 januárjában volt esedékes ez, és – mivel tízéves elmúlt – kicsit félttem, hogy kora miatt abba kell hagynia a munkát. Sok, hasonló korú vezetőkutya-tulajdonos barátomnak ajánlották, hogy nyugdíjazzák a kutyájukat, és menjenek újért. Én nem tudtam elviselni a gondolatot. Gyakran beszéltünk erről Donnal, és ő megnyugtatóan: „Ne aggódj, még ha vissza is kell vonulnia a munkától, elvihetem minden nap a szalonba. Rendben lesz, boldog lesz.” „Lehetséges” – gondoltam –, de rémesen elkésztő kilátás volt.

Tudtam, hogy nem kell teljesen elveszítenem Emmát, de az, hogy másik kutya vegye át a munkáját, másik kutya legyen a kantár végén, becstelenségnek tűnt részemről. Visszaemlékeztem, hogy sok évvel ezelőtt az első estén a kiképző központban Dotty mennyire sírt. Most értettem meg igazán mennyire szomorú lehetett, hogy új kutyáért kellett mennie az előző pótlására.

Elviselhetetlen gondolat volt, hogy társas viszonyunk felbomolhat. Emma a részemmé vált. De a vezető kutya Egyesület levelében azt közölték, hogy a megbízott csütörtökön érkezik, és én aggódtam, bár ésszerűen végig gondolva tudtam, hogy Emma éppen olyan jól dolgozik, mint azelőtt.

A megbízott nemcsak azt ellenőrzi, hogy a kutya munkaképes-e, hanem arról is meg akar győződni, hogy a tulajdonos segít a csapatmunkában, és nem lettek-e hanyag szokásai előző látogatása óta. Így azért is aggódtam, hogy nekem fog-e sikerülni, bár korántsem annyira, mint Emmáért.

Pontosan érkezett, és Emma a legjobb formájában volt. Amikor rátettem a kantárt, és felcsatoltam a pórázt a feladathoz, reméltem, a megbízott nem talál olyasmit, amit én nem veszek észre a munkájában.

– Ha maga is úgy gondolja, átmegyünk a városon – mondtam –, a szokott útvonalunkon az autóbuszig.

Kellemes ember volt, Mr. Soamesnek hívták és azt mondta: „Nagyon jó.” Nem a legjobb időt fogtuk ki, erősen fújt a szél, és rövidesen hópelyheket fújt az arcunkba. De továbbmentünk az autóbuzsmegálló irányába, és Emma szokása szerint nyugodtan trappolt a járdán. – A forgalmas útkereszteződésnél két egymásra morgó, ugató kutyát hallottam. Megijedtem, de Emma teljesen figyelmen kívül hagyva őket, mellettük kelt át az úttesten.

Menet közben vettem észre, hogy mennyire szeret a városban dolgozni. Ki-be sétált az emberek között a forgalmas járdán, a lámpával ellátott keresztezéseknél pillanatnyi habozás nélkül ment át, és úgy tűnt, a szokásosnál nagyobb sebességgel halad. Amikor az autóbuzsmegállóig, a vizsga végére értünk, teljesen kimerültem.

A döntésre várva elhatároztam, bármit mond, én nem nyugdíjazom Emmát!

– Láttam Emmát négy-öt évvel ezelőtt – mondta Mr. Soames.

– Ó, igen, jegyeztem meg, és nem tudtam, mire akar kilyukadni.

– Nem kente be az orrát barna cipőpasztával?

– Cipőpasztával? Dehogy kentem! (Mit beszél ez?)

– Különös. Tudja, nem őszül.

– Mindenki mondja, hogy egyáltalában nem őszül, és nagyon fiatalnak látszik.

– Igen – mondta Mr. Soames –, nagyon fiatalnak látszik. Hirtelen arra gondoltam, most talán az következik: igen, fiatalnak *látszik*, de az évek elszálltak . . . amikor azt mondta:

– Nem, semmit sem változott. Egy nappal sem látszik idősebbnek, mint mikor utoljára láttam.

Nem mondott többet, és én megértettem.

– Úgy érti, ne hagyja abba a munkát?

– Abbahagyni? Ó? – szólt meglepetten. – Emma vonuljon vissza? Dehogy!

Az isten szerelmére – nevetett. – Azt hiszem, ma megmutatta, hogy még tizenhét éves korában is tud majd dolgozni.

Mintha hirtelen arcomra sütött volna a nap: csodálatos volt. Elköszöntem Mr. Soamestól, és Emma meg én hazaindultunk. Útközben megálltam, vettem neki egy új gumicsontot. Este elmentünk Donnal ünnepelni.

Nem sokkal ezután még több okunk volt az ünneplésre. A várakozás hosszú évei után a bizonytalanságnak és a magányos éjjeleknek vége lett. Nehezen tudtam elhinni. Azon a regelen, amikor Emma meg én taxiba ültünk, hogy az anyakönyvvezetőhöz menjünk, hideg volt, mégis éreztem azt a napsütést, ami a szívemben ragyogott. Kis gyülekezet gyűlt csak össze, a szűk család és barátok. Donnal együtt úgy éreztük, hogy házasságunk magánügy, csak ránk tartozik. Nem akartuk a világgal megosztani.

Emma felvezetett a lépcsőkön (persze külön engedély kellett, hogy ő is ott lehessen, de én igazán nem mehettem nélküle férjhez). Éreztem, hogy reszketek, amikor kinyitottam a nehéz ajtót. El sem hittem, hogy ez megtörténik: Don az enyém lesz örökre! Aztán meghallottam a hangját:

– Halló drágám – megfogta a kezemet. – Milyen szép vagy! – mondta.

Zöld ruhát választottam erre a napra, mert a zöldet magamban mindig a tavasszal és a szép új dolgokkal asszociáltam. És a ruhára szegfűt tűztem.

Ahogy Don megfogta a kezemet, éreztem, hogy ő is reszket. Alig tudtam kimondani az anyakönyvvezető előtt az egyszerű „Igen”-t. Emma megérezhette a különleges feszültséget, mert a szertartás alatt – erkölcsi támogatásaként – éreztem nedves orrát a bal tenyeremben.

Aztán mindenem túl voltunk, és mikor Donnal kéz a kézben kísértünk, éreztem a konfettit, hallottam a gratulációkat, de azt hiszem, egyikünk sem tudta mi történik körülöttünk. Egy dolog számított csupán: végre Mr. És Mrs. Hocken lettünk!

ÚJ REMÉNY

1975 egy kietlen januári délutánján munkából tértünk haza. Mikor a kulcsot a zárba tettem, telefoncsengést hallottam. A kulcs valahogy nehezen járt, és reméltem, hogy nem hallgat el, míg beérek. Mikor végre bejutottam, és felemeltem a kagylót, Graham bátyám hangját hallottam.

Ahogy említettem, Grahamnak az enyémhez hasonló szembaja volt, de – annak ellenére, hogy fiatalkori sikertelen műtété következtében fél szemére megvakult – másik szemével látott, nem úgy, mint én. Azonkívül állandóan kutatta a lehetőségeket, hogy megmaradt látását fejlessze. Most azért hívott, hogy beszámoljon legújabb tapasztalatairól. Nemrég optikusnál járt, hogy kontaktüveget próbáljon, és az ajánlott egy specialistát, Mr. Shearinget a következő megjegyzéssel: „Ez az ember igazán ért hozzá! Sok új módszer van, és ő mindent tud ezekről. Menjen el hozzá!”

Így a családi – és keserű tapasztalatai folytán saját részről fennálló – ellenszenvét leküzdve elment Mr. Shearing szemsebészhez.

Izgatott a dolog, és mielőtt üdvözölhetett volna, megkérdeztem:

– Hogy volt? Mi történt?

– Hát, jó is meg rossz is. Azt mondta a szemlencsét tulajdonképpen egyszerű kivenni a szürke hályogos szemből, de az én esetemben nem szeretné vállalni a kockázatot, mert csak körülbelül 85%-os sikerre lehet számítani. És mert valamit látok, rémes lenne, ha az operáció nem sikerülne. Azt akarja, várjak kicsit; majd meglátja hogyan fejlődik, és ha idősebb vagyok, mindenképpen könnyebb az operáció, mert – mint tudod – a kor előrehaladtával a szemlencse megkeményedik, könnyebb leválasztani és eltávolítani a szem többi része megsértésének kockázata nélkül.

Kicsit elcsüggedtem, de folytatta:

– De azt hiszem, te elmehetnél hozzá. Nagyon helyes ember, praktikus és megértő. Soha nem lehet tudni, mit tud veled csinálni!

Átvillant rajtam, hogy Grahamnak igaza van! Mit árt, ha elmegyek, és specialistával beszélek? Másnap fel is hívtam, és megállapodtunk az időpontban. Csodálkoztam, mert mire letettem a kagylót, egészen elgyengültem.

Azt hiszem, a tudat szintjén mindig tényként fogtam fel, hogy vak vagyok. De valahogy a mélyén – mint a többi vak – *soha* nem fogadtam el. Tudatom legmélyén egy halk hang mindig azon erősködött: „Látni kell! Így nem lehet élni!” – De én ezt a hangot mindig elfojtottam, elhallgattattam, kitöröltem gondolataimból, mert ha az ember figyelembe veszi, soha nem lesz más, mint egy rakás önsajnálát, és nem képes beilleszkedni a világba és – mert nem lát, korlátozottan, de – kivenni belőle a részét.

Azt hiszem, ez az egyetlen mód az életben maradásra. Mindig elkésérített, aha olyanokkal találkoztam, akik elvesztették a szemük világát, és soha nem törekedtek megtanulni a Braille-írást. „Soha nem törekedtek” – mondom, de ez rossz kifejezés; ha azt mondanám „képtelenek voltak” – szintén rossz

lenne. Magatartásuk mögött állapotuk makacs, félrevezetett elfogadáshiánya áll. Meg vannak győződve arról, hogy valahogyan majd helyreáll a látásuk. Ha beszélgetnek, mindig a legutolsó specialistát említik, akinél voltak, vagy a várható operációjukat, vagy ami még rosszabb: „Azt mondják majd a legközelebbi műtétnél. . . „ vagy „remélik, hogy pár éven belül. . .” Annyira érthető, de annyira szomorú is ez, mert az aktív remények egyszerűen megakadályozzák őket abban, hogy az adott feltételek között beilleszkedjenek a mindennapi életbe. Csak akkor, amikor felmerült az újra látás gondolata, támadt fel bennem a megpróbáltatások és a vaklét gyűlölete. Itt álltam, és reszkettem, mert reményeim ébredtek.

Három hétig kellett várnom, míg Mr. Shearinghoz elmehettem. A remények fokozódtak; a vakság gyűlölete nőtt. Képzetelem nekilendült. Amikor a vizsgálat időpontjában már megállapodtunk, azt mondtam Donnak:

– Ez az. Nem csodálatos? Takarékoskodni kezdek. Vehetek egy kocsit! Mehetek, ahová akarok. . . – Hogy le kellene vizsgáznom autóvezetésből – eszembe sem jutott. Folytattam. – Elmehtek nyilvános könyvtárba. Alig várom, hogy végigfussak a polcokon. Azt olvashatom, amit akarok!

– Igen – mondta Don –, csodálatos. – De hangja nem volt olyan lelkes, mint vártam.

– Mi a baj? – kérdeztem.

Akkor – olyan kedvesen és tapintatosan ahogy csak tudta – elmondta, hogy ne fűzzek túl sok reményt a gyógyuláshoz. Bátorítani is akart, de azt sem akarta, hogy csalódjak, ha nem sikerül. Értettem a szándékát. Hallottam óvó szavait. Mégsem tudtam megállni az álmodozásban. Izgalmam elnyomta józan gondolkodásomat. Lehet, hogy nem sikerül. *De mi van, ha igen?* Olyan kilátás volt, aminek nem tudtam ellenállni. Nehéz időszak lehetett Don számára, mert nem akart leforrázni, de ugyanakkor féltett, hogy nem sikerül az, amit a világon a legjobban akartam.

A vizsgálatra várakozás véget nem érő hetei alatt képzetelem megszámlálhatatlan lehetőséget vett sorra azzal kapcsolatban, hogy mit jelent nekem, ha látok. Végül elérkezett a péntek, a vizsgálat napja. Graham velem akart jönni, mert Derbybe kellett mennünk, és még Emmával is nehezen találtunk volna oda az ismeretlen utcák között. Igazából azt hiszem, mindenképpen velem akart jönni, elsőnek akarta megtudni az eredményt. Szerzett jogai fűzték ehhez.

Megállapodtunk, hogy az autóbusznál vár. Mondtam Emmának, hogy Grahammal találkozunk (minden barátomat és közeli hozzátartozómat névről ismert), és amikor megérkeztünk, észrevettem, hogy meglátta. Csóváló farka tenyeremet csiklandozta. Megszaporázta lépteit, odavezetett, megállt, leült.

Graham megszólalt:

– Korán jöttetek. Még nincs itt a busz.

– Hmm. . . tudom. . . de nem akartam elkésni, inkább korábban jöttem.

Meghallottam a busz érkezését. Emma felvezetett, helyet talált nekem, aztán – mint máskor – nyugodtan letelepedett az ülés alá, míg Graham mellém ült. Graham nem különösebben jó társalgó, így hát csak ültünk, és útközben alig

szóltunk. Egyórás az út Nottinghamból ,és ahogy elhagytuk a várost, egyre izgatottabb lettem. Különböző gondolatok kavarogtak a fejemben azzal kapcsolatban, hogy látni fogok. Hirtelen eszembe jutott Emma, és először csitulnak el aggodalmaim arra az esetre, ha Emma nem tud többé dolgozni.

Először ötlött fel, hogyha látok, nem kell majd engem vezetnie, én vihetem majd őt sétálni, mint más gazda. Kilencéves kapcsolatunk – mindazzal amit nekem jelentett – nem bomlik fel. Csodálatos lehetőség volt.

Graham a rendelőbe vezetett, aztán elindult vásárolni.

– Körülbelül félóra múlva itt vagyok. Minden jót!

Becsöngettünk.

Az ajtó kinyílt, és éreztem azt a furcsán tiszta, antiszeptikus, padlópasztával keveredett szagot, amely az orvosok házáat jellemzi.

Az asszisztens a várószobába vezetett, és én egyedül ültem ott Emmával.

Rövidesen ajtónyílást, és egy nyugodt hangot hallottam.

– Mrs. Hocken? – felálltam – Erre jöjjön, kérem. – Emma átvezetett a várószobán, egy nagyon szűk hallon egy olyan szobába, ahol faltól falig szőnyeg volt, és nagyon tágasnak hangzott. Éreztem, hogy előttem tűz ég.

Emma egyenesen odatartott.

– Nos, kislány, mit tehetek magáért?

– Tudni szeretném, segíthet-e rajtam?

Csönd lett. Valahol balra óraketyegést, gázzümmögést hallottam. Később eszméltem rá, hogy Mr. Shearingnek meglepetést okozhatott, hogy valakit vezetőkutya kíséren a rendelőjébe: láthatóan reménytelen eset.

Végül: „Hmm. . . helyet foglalna?”

Szóltam Emmának, hogy keressen egy széket. Kitapogattam, levettem a kantárját és leültem.

– Hogy hívják?

Milyen rémes memóriája lehet – gondoltam –, hogy még a nevemre sem emlékszik! Megmondtam.

– Nem, nem magát, azt a szeretetre méltó lényt ott maga mellett!

– Ó – feleltem. – Ó Emma.

– Emma? Igen, ez illik rád. – Hallottam, hogy megsimogatja. Azután folytatta:

– Tudja, két bokszerelem volt.

– Bokszere? Nagyon szerettem a bokszereket. – Érdeklődésemre mindent elmondott róluk. Végelgyengülésben múltak ki.

– Most nincs kutyája?

– Hmm. Van egy vérebem. Tudja, a véredek nagyon akaratosak.

Szívesen beszéltem kutyákról, de már-már arra gondoltam, azért kerüli a témát, mert esetem nagyon nehéz, és nem tudja rászánni magát a kérdésekre. Ideges lettem, de végre megkérdezte, hogy mi van a szememmel.

Elmondtam, hogy szürke hályogot örököltem, és – miután bátyám járt nála – csodálatos alkalom volt, hogy én is eljőjék hozzá. Csendben hallgatta.

Amikor befejeztem, másik székhez vezetett, becsepegtetett valamit a szemembe, hogy kitágítsa a pupillámat a vizsgálathoz.

– Hagyom kicsit, hogy hasson. Tíz perc múlva visszajövök.
Ismét csak az óra ketyegése, a gáz zümmögése, hallatszott, de most az alvó Emma szuszogásával keveredett, amely furcsán ellenpontosította a tiktakolást. Semmi külső zaj nem szűrődött be, és a levegőben csak a szivarfüst enyhe illata úszott.

Hamar visszajött – nem tűnt tíz percnek. Megnézte a szememet, kicsit hümmögött, aztán rászánta magát:

– Hát igen, üljön át kényelmesebb székbe. – Visszavezetett oda, ahol előzőleg ültem, hallottam, megint kedveskedik Emmának és apró horkantásaiból, morgolódásaiból tudtam, hogy Emma élvezi. Rettenetesen szerettem volna megkérdezni, hogy mit látott, mit gondol? De ő csak tovább beszélt Emmához, és mondta neki, hogy milyen gyönyörű. Majdnem elveszítettem a türelmemet, de azért csak ültem és vártam.

– Hát, kislány – szólt végre –, mit vár tőlem?

– Hogy mit vártam? Nem tudom. Nem is tudtam gondolkodni. Annyira izgatott voltam, hogy képtelen voltam szavakba öltöztetni azt, amit annyira kívántam hallani tőle.

Azt feleltem:

– Nem tudom. . . reméltem, hogy azok után, hogy a bátyám itt volt. . .

– Igen – mondta Mr. Shearing. – Azt tudja, hogy szürke hályogja van. De tisztában van a retina problémával is?

Tudtam róla, de – ilyen az emberi természet – ezt a kényelmetlen és nyomasztó gondolatot az utolsó hetekben a tudatom mélyére számúztam. Olyan nagy volt az újbóli látás esélyének hatalma, hogy valóban teljesen elfeledkeztem erről. De most emlékeztem!

– Igen – mondtam meghunyászkodva –, emlékszem. De mi az eredmény? Meg tudná magyarázni?

– Megpróbálom. Hályogja van, és nyilvánvalóan szürke hályogról van szó, amely esetben a retina – a hályog vastagságától függően – nem kapott lehetőséget a normális fejlődésre. Mennél vastagabb a hályog, annál kevesebb az esély, hogy a fény elérje a retinát, és annál kevesebb lehetőség van a retina kifejlődésére. Ha a hályog nagyon vastag, a fény nem jut el a szem fenekére – ez történt a maga esetében – ezért a retinák nem fejlődtek.

– Igen – mondtam – és éreztem, hogy a szívem összeszorul –, értem. De semmi nincs, amit tehetne?

Ott ült némán, számomra éveknek tűnő ideig. Éreztem, hogy az agyam kihűl, kiürül, és furcsán megbénul. Képtelen voltam ésszerűen gondolkodni, és csak azt kívántam: *el innen, mielőtt meghallom a választ!*

De akkor, legnagyobb meglepetésemre megszólalt:

– De, azt hiszem, van. Legalábbis megpróbálhatom. Megpróbálom a lencsét vagy egy részét eltávolítani, és aztán meglátjuk, hogy mi van?

Ez az – gondoltam. De a borzalmas izgalmon túl rövid ideje estem át. Azonnal megkérdeztem:

– Milyen lesz a szemem? Mennyit fogok látni?

Válasza visszahozott a földre, a sötétségtől körülvevett székbe.

Rettenetesen nehéz ezt megmondani kislány. Egyszerűen nem tudom.

– Igen. – De mivel mindent meg kell tudnom, bármi is legyen az, megkérdeztem: – Ha megoperál és a műtét sikerül, szükségem lesz továbbra is Emmára, hogy vezessen? Fogok tudni olvasni?

– Ó, azt hiszem, szüksége lesz Emmára, és ami az olvasást illeti. . . hát, csodákat nem tudok művelni.

Elkeseredtem. Mindennek vége, amiről azt gondoltam, hogy majd megtehetek – és még csak nem is talán. Csodát vártam, de okosabban kellett volna gondolkodnom.

Nagyon kedves ember volt Mr. Shearing, és láthatta a csalódást az arcomon. Tele megértéssel a hangjában mondta:

– Kislány, én nem ígérhetek semmit. Maga sem kívánna tőlem olyan ígéretet, amelyet esetleg nem tudok teljesíteni. Lehet, hogy valamennyit vissza tudok adni a látásából, lehet, hogy nem. De érdemes megpróbálni nem? Minden jobb annál, ami most van. Nem ez a véleménye?

Persze, hogy igaza volt.

– Igen, a semminél minden jobb. Nincs vesztenivalóm!

Amikor megkérdeztem Graham esetében miért van meg a tökéletes látás lehetősége, elmagyarázta, hogy az enyémhez képest az ő hályogja nagyon vékony, és a retinája sem annyira fejletlen. Azzal folytatta, hogy retináim fejletlensége miatt nem leszek képes részleteket látni. Egyszerűen hiányzik ez a képességük.

De ekkora már tudtam, hogy meg kell próbálnom. Megkérdeztem:

– Mikor kell a műtétre jönnöm?

– Nincs szükség sietségre kislány. Menjen haza, gondolkodjék, és értesítsen hétfőn.

Rettenetesen letörtem. Később Graham megkérdezte:

– Nos?

– Hát. . . semmi . . .

– Semmi? Ezt hogy érted? Valamit csak mondott?

Visszasétáltunk az autóbuzsmegállóiig és többé- kevésbé mindenről beszámoltam Grahamnak, ami köztem és Mr. Shearing között lezajlott.

Graham nagyot sóhajtott.

– Milyen rémes. Azt hittem, hogy legalább te látsz majd rendesen.

– Hát – mondtam – úgy látszik, mégsem.

– Mit csinálsz?

– Megoperáltatom magam. – Felszálltam az autóbuzsra, Emma az ülés alá vonult aludni. Graham meg én csak ültünk, és némán döcögtünk vissza Nottinghamba.

Mikor Don hazajött, vigasztalni próbált, de én úgy éreztem, mintha életfogytiglani fogságra ítétek volna. Eddig a délutánig mindig volt remény, hogy egy napon majd jobb lesz. Ez a pár óra törte össze azt a lehetőséget, amely – bár még fennállt – inkább csak formáság volt annak bizonyítására,

hogy lehetőség nincs és nem is volt soha.

Vállalkoznom kellett az operációra, de szembe is kellett néznem azzal, hogy esetleg életem végéig vak maradok.

Ekkor Don segített. Emlékeztetett, hogy amikor még sokkal fiatalabb voltam, és még kicsit láttam, a specialista azt mondta, hogy teljesen meg fogok vakulni. De bár majdnem igaza lett – gyakorlatilag pedig teljesen –, ő úgy vélte teljes sötétség vesz majd körül, én pedig mindig meg tudtam különböztetni a sötétséget a világosságtól. Sok hasznom ugyan nem volt belőle, de meg tudtam különböztetni. S ez a gondolat kezdett megvigasztalni. Mi van, ha Mr. Shearing tévedett? Mindenesetre nincs olyan orvos, aki azt mondaná, csodát fog művelni. Csodák ugyan történnek, de beígérni a csodát, annyi lenne, mintha soha nem történnének. Így hát amikor lefeküdtem este, kicsit vidámabb lettem Don szeretete, és biztatása következtében. Hétfőn felhívtam Mr. Shearinget, és megmondtam: vállalkozom a műtétre, és amikor letettem a kagylót, reményeim még éltek.

A KÓRHÁZ

Azt mondták, lehet, hogy egy évig is kell várnom az operációra. A levél, amelyben közölték, hogy minden el van intézve, szeptemberben érkezett. Tehát még kilenc hónapot sem kellett várnom. De olyan kilenc hónap volt ez, amelyet soha nem kívánok többé átélni.

A levél csak négy napot hagyott nekem, és ez nagy megkönnyebbülés volt. Mindent olyan gyorsan kellett megszerveznem kórházi tartózkodásom idejére, hogy kevés időm maradt sötét gondolatokra és aggodalmakra. Szerdán, szeptember 5-én kellett bemennem. Az előtte való nap, mintha az év utolsó napja lett volna, amikor az ember arra gondol: na, ezt utoljára teszem ezerkilencszázhetvenvalahányban. A hivatalban mindenki szerencsét kívánt. Az egyik lány azt mondta:

– Várj, csak, míg visszajössz és láthatsz minket! Kíváncsi vagyok, mi lesz a véleményed!

– Nem tudom – feleltem –, de nagyszerű lesz.

Bizakodóbb volt, mint én. Én csak iszonyúan reménykedtem, de semmi biztosat nem éreztem. De nem tehettem úgy, mintha nem gondoltam volna megszámlálhatatlan alkalommal azoknak az embereknek a külsejére, akiket hangjukról olyan jól ismertem. Mindenkiről volt elképzelésem, és arról is, hogy milyen a hivatal. Képem volt mindenről és mindenkiről, de furcsa volt arra gondolnom, hogy talán utoljára megyek el innen vakként.

Hazaérve hallottam Emmát amint a vizet nyeldeszi, beüget a nappaliba, és azt gondoltam: „Lehet, hogy utoljára kellett engem elvezetned valahová, Emma?”

– Követtem, és leültem, hogy kórházba menetelem utolsó, gyakorlati részletein gondolkodjak.

Persze Don gondoskodik Emmáról. Mindennap magával viszi a szalonba, és ott lesz a kocsiban ha körbejár, és mindenhová vele megy. A rövid idő alatt, amit a kórháztól kaptam, Don nem tudta lemondani pácienseit, így hát nem vihett ő be a kórházba. Ehelyett egy ápolónő barátnőm, Deidre kísért be.

Következő reggel korán fenn voltunk. Hála istennek, a gyakorlati ügyek megakadályozták a gondolkodásban és érzésekben, azon az egy, furcsa, ideges szorongáson kívül, amit a gyomromban éreztem. Mielőtt Don elment, megkérdeztem:

– Nem felejtetted el Emma kekszét, ugye? És kérlek, a reggeli tej. . .

Don türelmesen válaszolt:

– Nagyon jól tudod, hogy gondoskodom Emmáról. Ne aggódj. Ő majdnem annyira részem nekem, mint neked.

Tudtam, hogy ez igaz. Aztán megcsókolt.

– A legjobb szerencsét.

Valami hetykét válaszoltam, olyasmit, hogy: „szükség lesz rá!” – de a szavak csak elfedték érzéseinket, amelyek – tudtuk – mindkettőnket elárasztanak. Amikor Emmával kiléptek az ajtón, utánuk szóltam.

– Nem tudom, hogyan leszek meg, kettőtök támogatása nélkül!

– Ne aggódj, felelte Don –, minden rendben lesz. És minden este meglátogatlak.

Ezzel ő meg Emma elmentek. Hallottam, hogy indul a kocsi, távolodik, és nagyon magányosnak éreztem magam. Kilenc hosszú éven át soha nem voltam távol Emmától – operációját kivéve, és az is csak két óra hosszat tartott. Don nélkül, és az ő biztonságot adó jelenléte nélkül az az elképzelés, hogy az operáció talán sikerül – elpárolgott.

Szerencsére Deidre nemsokára megérkezett, nagyon kedves volt, és olyan megjegyzéseket tett, amely helyreállította bizakodásomat. A kofferem már becsomagolva állt. Menet közben a kocsiban vidáman fecsegtünk. A kórházban eljött velem bejelentkezni, felvitt a kórterembe, és ugyanazokkal a szavakkal hagyott ott engem, amelyekkel Don búcsúzott:

– A legjobb szerencsét.

A kórteremnél nagyon kedves, fiatal ápolónő jött elé. Jasmine-nak hívták.

– Ó, igen, Mrs. Hocken – mondta –, kérem, jöjjön erre.

– Léptei elhalkultak, és én azt gondoltam: „Segítség, most mit tegyek?”

Nyilvánvalóan nem tudta, hogy nem látok, így hát ott álltam, és elég hülyén éreztem magam. Kíváncsi voltam, lát-e engem valaki? Aztán hallottam, hogy jön vissza, és megmagyaráztam a helyzetemet. Azt hiszem, ő volt nagyobb zavarban. Kinyújtottam a kezemet, hogy megfogjam a karját, és a kórteremben az ágyamhoz menjünk.

Útközben egyéb érzéseimet még az is tetézte, hogy nem szerettem a kórházakat. Félttem tőlük. Gyerekkorom óta nem voltam kórházban, és mindig sötét helynek képzeltem, ahol élet és halál fölött uralkodnak. Szerencsére a következő pár napban ezek a borongós gondolatok gyorsan elszálltak. Mikor ágamhoz értünk, Jasmine megkért, hogy vetkőzzek le.

– Tud egyedül? – kérdezte.

– Igen, köszönöm – feleltem és hozzátettem: – ágyba kell feküdnöm?

– Ó nem, csak a pongyoláját vegye fel. A betegek itt csak este fekszenek ágyba, mert nem is igazán betegek. Itt maradhat a kórteremben, vagy ha akar, ki mehet a nappali szobába.

– Csodálatos – mondtam.

– Kíván valami képes újságot. . . kezdte, de aztán megállt. – Bocsásson meg, maga nem tud olvasni. Kérem, igazán sajnálom.

– Nem történt semmi, de tudok olvasni. Hoztam magammal pár Braille-magazint.

Jasmine – ahogy kiderült – azelőtt még soha nem látott Braille-írást, és elcsodálkozott. Figyelte ujjaimat, ahogyan az újságból olvastam, és mondtam neki valamit a Braille felépítéséről és rövidítéseiről.

– Hát. . . nem hiszem, hogy én ezt valaha meg tudnám tanulni!

Levezetett a nappali szobába. Útközben körbejártunk az osztályon, hogy tudjam az utat: hány lépés az ágyamtól a fürdőszoba, hány ágy van a kórteremben, meg ilyesmi.

A nappali szobának egészen más hangulata volt, mint amit vártam.

Barátságos, majdnem otthonos volt, és mindenki meg volt lepve, hogy nem

látok. A betegek legtöbbször idős volt, akik hályogoperáció miatt jöttek be. Néhányukat nagyon nyomasztotta rosszabbodó látása, és nem tudták magukat ezen könnyen túltenni. Annyira hozzászoktak, hogy egész életükben tökéletesen lássanak, most pedig nagyon szenvedtek. Hamarosan rájöttem, hogy még én érzem magam a legkevésbé szerencsétlennek.

Két napot kellett várnom az operációra: a szerdát, amikor érkeztem, és a csütörtököt. Mr. Shearing másnap a rendes vizitje alatt odajött hozzám, és kicsit ott is maradt. Tudtam, mikor tartózkodik a kórteremben, mert éreztem szivarja füstjének gyenge illatát, amely beszűrődött az ajtón. Mindig ki kellett mennie szivarozni a nővérek szobájába. Kissé többet magyarázott el a műtétemről: mit csináltak a múltban, és milyen új technikát alkalmaznak most a sebészetben. Fiataloknál a hályog viszonylag puha és tapadós (később megkeményedik). Kísérleteztek azzal, hogy nyílást csináljanak a szemlencsén vagy kivegyék egy részét, és ez gyakran a retina leválását okozta. De ha ez nem is történt, a lencsén keletkezett sebek hegesedve gyógyultak, és a beteg végül még rosszabb állapotba került, mint az operáció előtt volt.

Mr. Shearing elmagyarázta, hogy a szemlencsém belső részét akarja kivenni. A szemlencse – mondta – olyan, mint a hagyma: szövetrétegek szövetrétegeket vesznek körül, tehát, ha a belső részt kiveszi, a retina védelmére ott marad a külső rész, és a fényt átterjeszti. Persze fogalma sem volt arról, hogy a retinám milyen állapotban lesz, attól eltekintve, hogy nem fejlődött ki, és véleménye szerint ilyen retinával részletek megkülönböztetése lehetetlen.

Csodálatos volt vele beszélni, és – bár semmivel sem félttem kevésbé – bíztam benne.

Don mindkét este eljött. Csütörtök este ott ült az ágyamnál, és azt mondtam:
– Hát, igen, holnap ilyenkor már mindenem túl leszek!
– Igen – felelte Don nem túl sikeresen leplezve aggodalmát. – Holnap egész nap rád gondolok!

Ezenkívül nem sok zajlott le köztünk, csak arról beszéltünk, hogy Emma mit csinált, és milyen jól viselkedett a kocsiban. Az idő legnagyobb részében csak ültünk, és reménykedtünk.

Este nagyon hamar elaludtam, pénteken aztán valami olyan különös érzéssel ébredtem, hogy a világ tetején vagyok. Mintha minden aggodalmam eltűnt volna! Tudtam, hogy ez az a nap, mégis – ahelyett, hogy félttem volna – csak arra gondoltam: „Csodálatos, örülök, hogy eljött a nap, és nem aggódom! Csodálatos. . .”

Ez még később is így volt. Kilenc óra felé levittek a műtőbe, és még a hosszú úton sem múlt el ez az érzés. Nem boldogság volt ez, de valami nagy érzés: óriási dolog történik most velem, és nekem nem kell félnem! Az előtérben az orvos beadta az utolsó injekciót, és arra emlékszem csak, hogy gondolataim e körül forogtak: ez az a pillanat. . . a pillanat. . . de a szavakat sohasem mondtam ki.

A kórteremben tértem magamhoz. Körülbelül fél öt lehetett. Első gondolatom az volt: „Hála istennek, túl vagyok rajta.” De tudtam, kötés lesz a szememen, így hát nem is vártam, hogy rögtön megtudjam, sikerült-e az operáció. Azt gondoltam: „Meg fogom én ezt tudni, úgyis elég hamar!” De elsősorban szomjas voltam. Úgy éreztem, egy víztárolót is ki tudnék inni. Mégsem volt annyi erőm, hogy inni kérjek. Feküdtem, távolról hallottam az emberek jövemenését, a már ismerős kórházi zajokat. Egy órába is beletelt, míg eléggé összeszedtem magam ahhoz, hogy kinyögjem:

– Kérem, kaphatnék valamit inni?

Vártam Don esti látogatását, és emlékszem, azon igyekeztem, hogy ne legyek túlságosan letört, és eléggé frissnek, normálisnak tűnjek. Lépéseinek hangjából tudtam, mikor közeledett az ágyhoz. De egyelőre csak az ápolónők lépteit, tudtam megkülönböztetni: Anette, Anna, Jasmine, Alison, Linda és a főnővér. A főnővér csodálatos egyéniség volt. Tőlük függ mindig a kórtermek színvonala, és a miénk aztán jól csinálta. Nem volt tűzokádó őrmester, áradt körülötte a jóindulat, de amikor belépett a kórterembe, mintha a pezsgóból húzták volna ki a dugót. Robbant és pezsgett. Mindenkit megnevettetett, és a kórházat csodálatos helyé varázsolta.

Amikor végre felismertem Don lépteit, biztonságérzés töltött el. Állandóan jelenlévő kételkedő gondolataim elcsendesedtek. Sikerül? Nem sikerül?

Leült, és megkérdezte:

– Mikor veszik le a kötetést? Mikor tudod meg?

– Hétfőn – feleltem, és mindketten tudtuk már, hogy a hétvége végtelenül hosszúnak tűnik majd.

Apám és anyám eljöttek látogatóba szombaton, és Graham szintén. Mindnyájan arra gondoltunk, amit nem tudtunk megfelelően szavakba önteni.

– Fogadok, hogy nem bírod ki hétfőig!

– Nem, aligha.

Annyi kimondatlan szó volt e mögött. Vak családom egész története.

Don alig tudta érzéseit elrejtteni, és szeretettel mondta:

– Tudod, ha nem is sikerül, és te nem látsz, ami kettőnköt illet, igazán nem számít. Soha nem volt különbség a múltban sem, és annyi mindent tudunk mi ketten együtt csinálni!

Annyira kedves és szerető biztatás volt: megpróbált felvértezni a legrosszabb lehetőséggel szemben. De tudtam, hogy nagy megerőltetésébe került, mert neki is ugyanannyit jelentett, mint nekem.

Az idő lassan telt, és múlását csak az étkezések megszabott órái, a lázmérések, a gyógyszerosztás, és az alvás jelölték. Vasárnap este Don megint ott volt. Ültünk, és beszélgettünk. (A műtétet követő nap már fel tudtam kelni.)

– Felhívsz, ugye?

– Természetesen.

– Amint tudod. . .

– Felhívlak, természetesen. – Tudtam, hogy nagyon szeretne ott lenni,

amikor leveszik a kötést, és ugyanakkor megtudni, mikor én, de munkája miatt lehetetlen volt.

Távozás előtt azt mondta:

– Ó, remélem, hogy sikerül, remélem . . . – aztán egy idő múlva . . . – Oly kevés a szó.

– Igen, tudom, mit gondolsz. Legközelebb, amikor jössz, már tudni fogjuk. Attól a pillanattól kezdve, hogy vasárnap elment, a várakozás véget nem érő órái, és a következtetések véget nem érő visszszámolásai következtek, amely elől ne bírtam menekülni.

Vasárnap este nyolctól hétfő reggel tízig rendes körülmények között repül az idő, kis idő a vacsorától a munkába menetelig. De most az időt kínpadra húzták, és vele együtt engem is. A percek és másodpercek csak vánszorogtak. Megtapogattam az órát. Hallottam, hogy ketyeg, de nem elég gyorsan.

Egyik oldalamon lévő ágyban May, a másikban Muriel feküdt .

Mindketten figyelmesek és kedvesek voltak. Meghallottam Muriel hangját a késői órában.

– Hallom, hogy az órát nézed. Ne aggódj. Nemsokára itt a reggel, tudod. Próbálg meg aludni, Sheila.

De alvásról szó sem volt. Megint megtapogattam az órát. Hét perccel múlt tizenkettő. Éjfél múlt. Hétfő volt . . . aztán tíz perccel múlt egy, aztán nyolc perc múlva kettő, és aztán . . . azt hiszem kicsit aludtam, mert legközelebb hat óra volt, jött az ápolónő: körbejárt, lázat mért, és behozta a kora reggeli teát.

Felöttem. Még négy óra – gondoltam. Négy egész óra. . . Rágyújtottam, ami nem volt szigorúan tiltva, de az én túlfeszített idegeimet nem is érdekelte. Talán mert mindenki tudta, min megyek keresztül, senki sem szólt, hogy oltsam el a cigarettát, ami legalább egy kis megkönnyebbülést okozott.

Nyolc órakor – és több cigarettával később – megérkezett a reggeli. Nem akartam enni, de gondoltam: kell, ezzel is telik az idő. Tizenöt perc. Túl gyorsan ment le a pirított kenyér, és a narancsdzsem – még csak alig múlt nyolc. Mit csinállok még két óra hosszáig?

– Jól vagy? – érdeklődött Muriel.

– Igen, teljesen, de azt hiszem megőrülök. Nem tudom kivárni, ez rémes. . .

– Fürödj meg. Addig is telik az idő.

– Jó ötlet – mondtam, és keresgélni kezdtem a holmijaimat a szekrényben. Fürdészel – gondoltam – akár fél óra is eltelhet. De bár úgy éreztem lassan, kényelmesen tisztálkodom, csak tíz perc telt el vele. Észrevétlenül nagyon siettem.

Visszatérve a kórterembe, fel-alá kezdtem járni. Megint Muriel jött oda, és megkérdezte:

– Nem akarsz a nappaliba menni? Beülhetünk, és hallgatjuk a rádiót.

– Nem, nem hiszem, de mindenesetre köszönöm.

A kötöző, ahol majd leveszik a szememről a kötést, éppen a kórterem mellett volt, de a nappali másik végén, és ha tízkor majd szólítanak, olyan közel akartam lenni, amilyen közel csak lehetséges volt.

Muriel és May kedvesen felajánlották, hogy asztalt hoznak az ágyamhoz, ott

üldögélhetünk, és telik az idő. Muriel különösen remekül tudta figyelmemet elterelni az egyre közeledő, mindenben uralkodó kérdőjelről.

– Milyen a kórterem kívül? Úgy értem a szabadban? – kérdeztem.

Nehezen tudtam elképzelni, és ő leírta nekem a tájat, a fákat (amelyeknek suhogását hallottam az ablakon át), beszélt a rózsákról, és ezzel mintha valami titkos rugót nyomott volna meg, eszembe juttatta vágyálmainkat.

– Milyen a kórterem? – Tudtam, hogy hány ágy áll benne, és hogy az ágyak melletti asztalokon virág van.

– Szépek a virágaid – mondta Muriel.

Dáliákat kaptam, de sosem szerettem a dáliákat. Túl tüskésnek találtam a szirmait, és nem volt illatuk. Nem tudtam elképzelni úgy, mint a rózsákat, a szegfűt, a jácintot, amelyeknek mindegyikének – illatuk következtében – megvolt számomra a jellegzetessége. De a dáliákat sohasem tudtam elképzelni, és – talán hálátlanságnak tűnik – egyáltalában nem is érdekeltek.

Ötpercenként tapogattam meg az órám, és közben vég nélkül cigarettáztam.

Muriel barátságosan figyelmeztetett, és én azt mondtam:

– Igen, tudom, hogy nem kellene annyit szívnom, de valamit kell csinálnom.

Ekkor már 9.40 volt, és ismét fel kellett kelnem és fel alá járnom. A gyomrom felfordult; rettenetes állapotban voltam. Gondolataim mélyén mindig ott volt Mr. Shearing figyelmeztetése: „Kislány, és nem tudok csodát művelni!”

Aztán meghallottam Anette lépteit a kórteremben, és megkérdeztem:

– Megkezdtek már a kötözést?

– Még nem – felelte –, de már nemsokára kezdik. Ne aggódjon, maga lesz az első.

Ismét megtapogattam az órám. A mutatók már majdnem elkoptak.

Már csak tíz perc volt hátra.

A KÖTÉST LEVESZIK

Mikor végre a főnővér bejött, és a nevemet szólította, az volt a legkülönösebb, hogy nem történt semmi. Csak ültem. Mindenki hallott már olyanról, hogy az emberek a félelemtől, haragtól, vagy hasonlótól megbénultak, és – azt hiszem – szó szerint ez történt velem is. Csak ültem a kórteremben, alig öt méterre a kötözőszobától, és vártam, vártam a főnővér hívását. Vissza akartam szólni: „Mesés, megyek már!” – vagy valami hasonlót, felugrani és rohanni. Ehelyett csak ültem, egész testembe remegve, éreztem, hogy a szívem dobog, verése meggyorsul, és egyszerre van melegem és fázom.

– Jöjjön Sheila – hallottam ismét a főnővér kedves hangját –, készen állunk.

– Valahol mögöttem Muriel hangja:

– Menj, Sheila, veled vagyunk mindnyájan. . .

Azt gondoltam: „Hát, erre vártam, ez a nagy pillanat. . . végre. . . végül is nem . . .”, – és rettegtem.

De valahogy lábra álltam, és ahelyett, hogy átrepültem volna a pár métert, lassan, habozva vánszorogtam oda. Egyáltalában alig bírtam menni. Beértem a kötözőszobába, kezek vezettek a székhez. Megtapogattam: különös kórházi szék – gondoltam. Inkább irodai székhez hasonlít. Karfái voltak, és bőrjellegű huzata fejtámlával. Beültem, és úgy kapaszkodtam bele a karfába, mintha azon függve maradhatnék csak életben. Csavargattam, és körmeim a bőrbe mélyedtek. Azután éreztem, hogy tekerik le a kötést, és hirtelen azt kívántam, hagyják abba! Ugyanakkor semmit sem tehettem, hogy megakadályozzam őket. Kiáltani akartam: „Kérem, ne, ne tegyék!” – Most, hogy elérkezett a pillanat – egyáltalában nem tudtam elviselni.

Aztán lenn volt a kötés, de még akkor sem tudtam az eredményt, mert a szememet szorosan lehunytam. Hallottam a főnővért: „Na, Sheila, nyissa ki a szemét, a kötés lenn van. . .” Még szorosabban ragadtam meg a karfát, és kinyitottam a szememet.

Ami ekkor történt – csak így tudom leírni – mintha hatalmas elektrosokk az agyamba és azon keresztül az egész testembe vágott volna hirtelen. Ragyogása belém hasított, elárasztotta egész lényemet sokkhullámokkal ez a teljesen elképzelhetetlen, féhéren izzó világosság; fehérség volt előttem, csillogó fehérség, aminek befogadására alig voltam képes, és olyan élénk kék, amelyet sohasem hittem lehetségesnek. Fantasztikus, csodálatos, hihetetlen volt. Ilyen lehetett a világ kezdete.

Aztán megfordultam, másik irányba néztem, és ott meg zöld volt, sok-sok különböző zöld, más-más árnyalat, mind teljesen elképzelhetetlen, és ugyanakkor a ragyogás hangokká változott, és a hangok azt mondták: „Látod? Látod?”

De rajtam annyira eluralkodott és magával ragadott az élmény, amely minden porcikámat betöltötte, mintha a nap maga robbant volna szét a fejemben meg a testemben, és szétszórta volna fényének és színeinek elolvadt,

elemi részeit, hogy időbe telt, míg bármit is mondani tudtam.

Visszapillantottam a kékre, és azt mondtam:

– Ó, ez a kék annyira gyönyörű!

– Én vagyok – szólta a főnövér hozzám lépve. Láttam, hogy az egyenruhája kék. Egyenesen odajött, megfogott, és megkérdezte:

– Látja, Sheila?

De én még mindig nem tudtam összeszedni magamat, elfordultam, és azt mondtam:

– A zöld csodálatos!

Anette, Linda és Ann körém gyűltek.

– Ezek mi vagyunk, ami egyenruhánk.

Aztán észrevették, hogy jól látok, mert baloldalt volt valami, ami nekem sárgának tűnt. Nem tudtam mi az, és megkérdeztem:

– Mi az a sárga ott?

– Egy lámpa, de valójában nem sárga, hanem krémszínű.

De – bár nem tudtam, hogy lámpa, és a színét sem pontosan mondtam – biztosan rájöttek, hogy látok. A színekről csak ködös emlékeim voltak, de a legerősebbekre még emlékeztem. De soha életemben eddig a pillanatig nem volt fogalmam arról, hogy enni tiszta szín lehet a világon.

Mindez csak pár másodpercig tartott. De minden összezsúfolódott benne. És éppen olyan gyorsan vált minden ködössé, és homályossá. A színek halványodni kezdtek, egymásba olvadtak, és úgy éreztem: „Nem, nem . . . elmegy. Mindennek vége lesz. Nem bírom elviselni . . .” Megdermesztett a hirtelen páni félelem, és ösztönösen a szemem elé emeltem a kezemet.

Éreztem, hogy könnyek ömlenek a szememből. „Hála istennek, még sincs vége, hiszen csak a könnyek” – gondoltam. És leküzdhetetlenül sírtam, nem tudtam abbahagyni, az örömtől és a megrázkódtatástól, amit még mindig nem tudtam felfogni teljesen. Körülöttem mindenki: a főnövér, az ápolónők és az ott lévő ismeretlen emberek a kezemet szorongatták, és – annyit még láttam – szintén sírtak, és a könnyektől szólni sem tudtak.

Ennek a pár percnél az emléke feledhetetlen: a csoda, a hihetlenség érzése, mégis a hirtelen mindent betöltő tudása annak, hogy látok. *Látok!*

Aztán vissza kellett tenni a kötést, de én nem bántam. Tudtam már, hogy kinn özönlik a fény, még ha vissza is kell most mennem a sötét világba, ahonnan jöttem. És amikor újra rajtam volt a kötés, értettem meg, amit azelőtt soha igazán, hogy milyen mély volt az előző, állandó sötétség, mert a rövid ragyogás emléke megmaradt. Gondolataimban a színek még mindig táncoltak és összeolvadtak, végtelen alakzatokban jöttek-mentek, száguldottak. És eközben azt gondoltam: „Még így is gyönyörű” – és tudtam; kiszabadultam a végtelen fekete szakadékból.

Még rogyadozóbb térdekkal tértem vissza a kórterembe, mint ahogyan a kötözősobába mentem. Ott kiabálni akartam: „Látok, látok!”, de suttogásnál alig voltam többre képes. A kórteremben különben is mindenki mindent tudott már. A hír előttem szállt, és éreztem, mennyire örül mindenki, mennyire boldog és elragadtatott, hogy ez megtörtént, és az az érzés, hogy

másoknak is fontos – szintén csodálatos volt.

Furcsa volt, hogy mindenki jót kívánt. Mintha sugárzó meleg ölelt volna körül. Ott ültem egy kórteremben egy karosszékben, éreztem magam körül ezt a légkört, teljesen képtelenül arra, hogy bármit is felfogjak. Itt volt az, amire annyira vártam, amit oly sokszor elképzelttem. De a valóság egészen más volt, mint bármi, amiről álmodoztam. Kicsit riasztó is volt, és még nem teljesen éreztem a jelentőségét.

Ahogy ültem, zsongott bennem a gondolat: „Fel kell hívnom Dont. Meg kell neki mondanom.” Aztán meghallottam, hogy Jasmine kitalálhatta: azonnal telefonálni akarhatok, és mivel még mindig sírtam, felajánlotta, hogy tárcsázza a számot. – Odahozta a telefont, és érdeklődött: „Itt maradhatok, amikor megmondja neki, hogy lát?” Örömét fizikailag éreztem, és hangjából is akartam.

De bárhogy is gondol az ember valamit, a valóságban soha nem olyan, és amikor én magam tárcsáztam, nem volt válasz Don szalonjából. Kinn volt házaknál. Hallottam, hogy a telefon csöng, csöng, és kívántam: „Felelj! Meg kell mondanom! Kérlek felelj!” De a csengő csak tovább szólt, végül letettem a kagylót. Aztán megpróbáltam a rádió telefon-szolgálat számán, hogy hívójelén a 269-en átadassák az üzenetet. Nem az volt, mintha én magam mondta volna, de legalább hamar tudni fogja!

Ezt a számot azonnal megkaptam.

– Kérem adjanak át egy üzenetet a 269-nek.

– Igen, természetesen. Mi az üzenet?

– Csak annyit mondjon neki, hogy látok!

Csend lett, aztán egy hang csodálkozva szólalt meg:

– Ó, mondjuk azt, hogy ön lát?

– Igen, csak azt mondják majd neki.

Letettem a telefont kicsit leforrázva, mert igazából szerettem volna kirohanni a kórházból, leállítani a forgalmat az úton, és mindenkinek megmondani, vagy felmenni a Mount Everestre, és szétkürtölni, vagy elmenni a rádióba, és újra és újra bementatni: „Látok. . . én vagyok . . .látok. . .”

Ehelyett felhívtam a bátyámat, és csak annyit mondtam: „Látok, olyan csodálatos, a színek mesések, és soha nem tudtam, hogy ilyen ragyogó a világ.” És azután minden számot, ami csak eszembe jutott, feltárcsáztam, öntöttem a pénzdarabokat a telefonautomatába, és mindenkinek ugyanazt mondtam. A vonal túlsó felén nemigen volt alkalmuk válaszolni, de tudtam, hogy izgultak miattam. Több mint egy fontot telefonáltam el.

Majdnem dél volt, amikor hallottam Donról. Megkapta az üzenetemet. Egyik páciensétől jövet beszállt a kocsiba, ahol Emma várt rá, és akkor kigyulladt a rádiótelefon lámpája. Feltételezem, hogy túl ideges volt, hogy válaszoljon: egy percig ült ott, és nem mert felkészülni a hírré. Végtelenül jó lesz-e, vagy szívszakasztóan rossz? Mondta később, hogy amikor felvette a telefont, és megkapta az üzenetet, nem is tudott válaszolni. Csak ült a vezetőülésen, képtelenül arra, hogy felfogja a csoda pillanatát. Végül átölelte Emmát, és azt mondta:

– Emma, soha többé nem kell dolgoznod!

Mikor este eljött, eleinte nem sokat beszéltünk. Egyikünk sem fogta fel teljesen, hogy mi történt. Don meg én olyan közel álltunk egymáshoz, hogy időbe telt, míg szükségét éreztük, hogy szavakba öntsük azokat a lehetőségeket, amelyek agyunkban feszültek. Mintha a világ most másképpen forogna, más alakot nyert volna, és egyre tágabbá és tágabbá válna.

Történetesen minden mondata így kezdődött: „Ha majd otthon leszel. . .” És minden alkalommal valami mást akart nekem megmutatni. Ültünk, beszélgettünk, tervezgettünk a kórteremben. Elmondta, hogy a levelek aranyárgából vörösbe fordultak, és ez először jelentett nekem valamit. Épített otthon egy új kőzkodallót, és alig várta, hogy megmutathassa nekem. Elmegyünk nyaralni. . . Az élet kezdte megmutatni kilátásait, és most – ahelyett, hogy vakságom korlátaihoz kellene igazodnia – teljes fényében bontakozott ki.

Mikor Don korábban telefonált, az ápolónők éppen az ebédet osztották. De túl izgatott voltam az evéshez. Folyton arra gondoltam: „Ha ezek a színek olyan gyönyörűek, milyen lehet a többi, milyen lehet minden más? – A színek még mindig táncoltak, forogtak bennem a kötés alatt, állandóan változtatva alakjukat, hol úgy, mint a gyermek kaleidoszkópjában, hol pedig kitörtek, mint a tűzijáték. Milyen lehet kint? Szerettem volna letépni a kötést, hogy mindent lássak.

Szerettem volna, ha jön Mr. Shearing! Állandóan a szavaira gondoltam: „Nem tudok csodát művelni, kislány!” De mégis művelt, és vágytam arra, hogy megosszam vele érzéseimet, és megtudja, mit gondolok róla, és arról, amit velem tett. Állandóan kérdezgettem a főnővért: „Mikor jön Mr. Shearing?” Tudtam, hogy nem lehetett reggel a kötözőben, mert operált. „Ó, majd biztos, jön, amikor tud.” „Még mindig a mütőben van.” – volt a válasz. Egész hétfő délután ültem, és vártam:

„Milyen jó lenne, ha sietne. Alig várom, hogy elmondjam, milyen csodálatos.” És kíváncsi voltam, tudja-e, hogy az operáció legvadabb álmainkon felül sikerült.

Aztán, körülbelül négykor megéreztem az ismerős illatot, a szivarfüst enyhe aromáját a közelemben. Mr. Shearing! Valószínűleg a főnővérral beszélte meg a történeteket. Most már hallottam az ismerős lépteiket is közeledni, és felültem. Amikor a lépések megálltak, megszólalt: „Halló kislány, hogy van?” – Hirtelen kibuktak belőlem a szavak a nagy megrázkódtatástól, és elragadtak: „Ó, olyan csodálatos, fantasztikus, mesés . . . ó, mondhatom . . . olyan csodálatos . . .” „Igen, csodálatos, hogy a Nottingham Forest csapata győzött szombaton . . .” – volt erre minden megjegyzése!

Elképedtem. Alig hittem a fülemnek. „A Notts Forest? – Mit érdekel engem a csapat? *Én látok, az a csodálatos!*”

Biztatóan megveregette a vállamat, és elment. Egy-két perccel ezután Muriel jött be, és azt mondta: „Bárcsak láttad volna az arcát! Mintha fény gyulladt volna ki rajta! Csak állt, és mosolygott rád!” Ekkor jöttem rá, hogy nem talált szavakat. Kedves, emberi lélek, amilyen ő volt, az egész

Nottingham Forest-csapat csak megkerülése volt annak, ami túlságosan megrázta ahhoz, hogy ki tudja fejezni.

Így hát valamit megértettem az ő reakciójából, de míg egy évvel később vissza nem jöttem a kórházba, nem tudtam meg az igazat arról, hogy Mr. Shearing mit is érzett. A kórházban a betegek egyike megismert. Édesapja véletlenül éppen akkor volt bent, amikor mi, de a férfiosztályon. Ő, mesélte, hogy: „Amikor Mr. Shearing eljött magától, felment a férfiosztályra, és körbejárt. Mindenkinek elmondta, hogy maga lát, és hogy ez milyen csodálatos, és ilyenkor érzi, hogy valóban érdemes.” Ekkor emlékeztem vissza, hogy beszélt nekem kudarcairól a műtételnél, és hogy milyen rettenetes és szomorú, hogy képtelen volt ezekért a betegekért valamit tenni. Emlékeztem a szavaira: „De a siker mindenért kárpótol!” Elismerte, hogy voltak sikeres műtétei, és most éreztem, milyen óriási lehetett számára, ha felment, és mindenkinek elmondta. Neki – biztos voltam benne – csodálatos örök lehetett, hogy ilyen sokat adhatott.

Mr. Shearing távozása után vártam a látogatási időt, és elárasztottak a látogatók. Donon – aki naponta jött el –, a szüleimen és Grahamon kívül addig egyik barátom sem jött el meglátogatni. De ezen az estén vagy tízen voltak. Mindegyiküknek külön-külön elmondtam, hogy mi történt a két perc alatt a kötözőszobában. Csak annyit mondhattak, hogy: „Halló” meg „Viszontlátásra” – átadták virágaikat és csokoládéikat, és máris távoztak.

Ettől kezdve, míg a kórházban voltam, minden reggel levették pár percre a kötést, belecsepegtettek a szemembe, és tiszta kötést tettek vissza. Ettől – a két világos és féhéren izzó perctől – eltekintve a megszokott sötét világban éltem. De egyre kevésbé szerettem ezt az ismerős világot, és egyre többet tudtam meg arról, hogy mi van ezen túl. Mindennap elterveztem, hogy mit nézek majd meg ebben a rövid látási időben. Tudtam, hogy minden alkalommal belém hasít majd a kék és zöld egyenruhák látványa, de megpróbáltam kigondolni, hogy mit fogadhatok még be. Mégis reggelként, amikor elérkezett a kötözés ideje, reszketett bennem a kétség, amikor elindultam a kórteremből. „Vajon lesz-e megint olyan fényes? Lesz-e megint olyan szép? De minden reggel olyan volt, és aggodalmaim lassan elcsitultak.

Nehéz volt kiválasztani, hogy mit nézzek meg. Egyik reggel magammal vittem a dáliaikkal teli vázát, azokat, amelyek iránt eddig semmit sem éreztem. Azt is elgondoltam, hogy szemügyre veszem a pongyolám, és a hálóingem színeit. Talán lényegtelennek tűnik, de nekem akkor fontos volt. Tudni szerettem volna, hogy mi van rajtam.

A kötözőszobában megszólalt a főnővér:

– Sheila, miért hozta be a virágait?

Elmagyaráztam, és ő nevetett, de jóindulattal.

Lekerült a kötés, áttestem a fényesség okozta megrázkódtatáson, lenéztem a dáliáimra, és láttam, hogy istenien sárgák, olyan sárgák, mint amelyet elképzelni sem tudtam, és olyan szép formájuk volt! Annyira elbűvölt minden részletük és annyira röstelltem, hogy eddig semmit nem éreztem irántuk, hogy elfelejtettem megtekinteni, mi van rajtam.

Másnap reggel eszembe jutott: a pongyolám csodálatos türkizkék volt, és a hálóingem lila! Az összeállítás rémesnek hangozhat, de ez akkor eszembe sem jutott, különösen azért, mert valami más döbbsentett meg. Megláttam a kezemet. Elborzadtam. Le sem tudtam a szememet venni róluk. Szóltam az egyik ápolónőnek:

– Nem rémesek?

Odajött, és egészen közélről megnézte.

– Mi a rémes rajtuk?

– Hát nézze, nézze az ereket és az ujjízületeket! És kiállnak a csontok! Nem szörnyű?

– Dehogy . . . teljesen normális.

– Az lehetetlen

– De igen, nézze meg az enyémet. A maga keze pontosan olyan, mint a többi emberé.

Megnéztem az ő kezét, és láttam, hogy azon is kidudorodnak az erek, és azt mondtam:

– Az áldóját, nem rémes dolgok ezek? – Mindig azt vártam, hogy a kezek olyanok, mint amilyennek az ember érzi: simák és szépek. Egészen oda voltam, illúzióim elszálltak. Mikor Don este jött, szóltam:

– Nézd meg a kezemet.

– Igen, Rendben van. Mi a baj?

– De förtelmesek.

– Áh, dehogy. Nagyon szép kezéd van!

– De nézd, hogy kiállnak az erek és ízületek. Pocsék!

– Várj, míg meglátod az enyémet. Majd azokon meglátod az ereket meg mindent! Mindenkinek ilyen a keze.

Igazán nem láttam be, hogy az én kezem is olyan, mint másé. Ettől kezdve – míg hozzá nem szoktam a gondolathoz – pongyolám ujjába rejtettem.

Másnap reggel Mr. Shearing ismét eljött. Azt mondta, ha akarok, másnap hazamehetek. Mintha szabadulási parancsot kaptam volna, és megbocsátották volna végre azt a bűnt, amit soha nem követtem el. Azonnal telefonáltam Donnak, annyira izgatott lettem.

Ezt az éjszakát ismét álmatlanul töltöttem, vártam a pénteket, amikor először pillantom meg a külső világot, és igazán elkezdem új életemet.

ELSŐ PILLANTÁSRA

Donnak fél egyre kellett értem jönnie. Egész héten azon tréfálkozott, hogy befesteti ősz haját valamilyen színre.

– Tudod, veled másképpen van – mondta. – Én mindig láttalak téged, de te soha nem láttál engem. Lehet, hogy megrázkódtatás lesz!

– Akárhogy is nézel ki, nem számít – feleltem.

Soha nem jutott eszembe, hogy véleményem lehet az emberek megjelenéséről. Semmiféle előítéletem nem volt a külsejükkel kapcsolatban. Még nem jutott el hozzám, hogy mostantól kezdve – helyes vagy helytelen, pontos vagy pontatlan – ítéleteimet az emberekről rájuk tekintve fogom megalkotni, mint a látóképes világ többi tagja, akikhez most csatlakozom.

Sötét szemüvegben várahoztam, amit aznap reggel kaptam. Szemem még nem szokott hozzá a nagy fényességhez, egyelőre árnyékolni kezdett. Le-föl jártam a kórteremben, elámultam a színeken, még ha a szemüveg tompította is azokat. Még a lepedők és a párnahuzatok fehérsége is lenyűgözött! Néztem a virágokat, és azt gondoltam: „nem hiszek az evolúcióban! Ezek a virágok mindig ilyenek voltak, minden részletükben tökéletesek, és rám vártak, hogy meglássam őket. Kizárólag nekem nőttek.” Ésszerűtlen volt, de így éreztem.

Csomagjaim bepakolva álltak, és arra gondoltam, vajon hogy nézhet ki Don? Megpróbáltam elképzelni arcát azokból a benyomásokból, amelyeket éveken keresztül róla szereztem. De nem sokra mentem vele. Aztán hallottam, hogy nyílik a kórterem ajtaja – jellegzetes nyikorgása volt – és meghallottam Don lépteit. „Istenem, ez ő – jutott eszembe –, ez az a pillanat. . .” – és felnéztem. Idegen férfit láttam közeledni, és egy pillanatra sem hoztam Donnal összefüggésbe. „Barna, lesült arcú, jóképű férfi” – futott át rajtam, és aztán hirtelen: „Ez Don!” De nem tudtam felfogni. Annyival előkelőbb megjelenésű, annyival csinosabb volt, mint amit egyáltalában elképzeltem. Pillantásommal felmértem rendkívül elegáns sötétkék öltönyét és a nyakkendőjét, amelyen sötétkék alapon kis rózsaszínű és sárga virágok voltak, és ugyanakkor belém vágott, hogy mennyire szerencsés vagyok én! Nemcsak, hogy olyan férjem van, akit – már akkor is amikor még nem láttam – megszerettem, mert olyan, amilyen, hanem akibe az első pillantásra ismét beleszerettem, amikor megláttam.

Mosolyogva jött hozzám:

– Halló, virágszál!

Biztos vagyok benne, hogy arcomra kiült, mit láttára éreztem. Mosolyom a fülemig ért, amikor „Hallót”-t mondtam.

Felvette csomagjaimat.

– Gyere hát, és nézd meg a külső világot. Emma a kocsiban vár.

– Emma, drága Emma. Őt is először látom meg életemben. Micsoda nap!

Nem tudtam elég gyorsan elhagyni a kórtermet, miközben mindenki integetett, és szerencsét kívánt. Kart karba öltve mentünk át az ajtókon, elbúcsúztunk a főnővértől és az ápolónőktől. Aztán, amikor kiértünk a kapun,

olyan volt ismét, mint az első elektrosokk.

Rám tört a napfény, és ismét ilyennek képzeletem a világ születését. Persze tudtam, hogy évmilliók óta van ugyanígy, ezt mondta racionális elmém, mégis mintha az egész világot az én személyes javamra helyezték volna lábaim elé. Ebben benne volt az is, hogy először látom mindazt, amihez mások hozzászórtak és természetesnek tartják, és az én benyomásom egyedülálló. Túl a napfényen és a körülöttem csillogó világosságon, nagy kiterjedésű zöldet pillantottam meg.

– Mi az?

– Mi? Hát természetesen fű.

Fű. Természetesen. Az kellett, hogy legyen. Olyasmi, amit eddig a cipóm talpán keresztül éreztem.

– De olyan zöld! Nem is tudom elhinni. Mindig ilyen?

Don azt mondta, hogy igen, de nekem le kellett térdelnem, és megtapogatnom, hogy meggyőződjek arról: ugyanaz, mint amit azelőtt is éreztem.

– De különböző árnyalatok, különböző színek vannak. Nézd azokat a foltokat! Még a fűszálak is különbözőnek árnyalatokban egymástól.

– Igen, mindig ilyenek.

– De hiszen ez csodálatos, gyönyörű!

A kocsi felé mentünk, Don kicsit előrement, hogy kiengedje Emmát. A következő pillanatban kiugrott az autóból. Láttam, hogy a bundája csillog, ragyog, ahogy rám ugrott. Átöleltem, és láttam, hogy a farka sebesen jár, mozog tőle az egész testem a fülei lobognak.

– Ó? Don, hát nem gyönyörű ő? – kiáltottam. Az emberek mondták, hogy barna, csokoládébarna, és nekem is ez volt az általános benyomásom róla. Azt is mondták, hogy fehér folt van a mellén, és az orra meg szeme barna, de ez akkor nem sokat jelentett nekem. Most azonban láttam, soha senki nem írta le nekem tisztességesen.

A fülei aranybarnák; ahogyan a napfény rásütött, világos-aranybarnák voltak. Kedves, barna orra csillogott. Az orra mentén, és szeme irányában szintén aranybarna, és rótes szín vonul végig a hátán, mély, gazdag árnyalatú, és a lábainál a lágyéka felé puha, meleg barnába olvad. Nem tudom leírni a hatást, amelyet rám gyakorolt, kivéve azt, hogy istenibb volt, mint akár ezer éven át képzelni tudtam volna.

– Ó, Emma, olyan gyönyörű vagy. Soha senki nem mondta ezt nekem!

Mondták sokan, hogy barna vagy, de azt senki, hogy száz árnyalatú barna. – Válaszul még erőteljesebben csóválta a farkát, elvett tőlem egy kisebb csomagot, és körbeszaladt vele a fűvön. Tíz napig voltunk távol egymástól, és ő éppen olyan izgatott volt találkozásunkkor, mint én, aki először láttam. Csomagommal a szájában a kocsi felé ment, és beült a hátsó ülésre. Saját elképzelése szerint így biztosította, hogy nem mehetek el tőle többé. Ha nála a csomagom, minden okom megvan, hogy vele maradjak!

Beszálltam, Emma folyton odadugta az orrát hozzám, míg én ragaszkodó fejét simogattam. Furcsa olt abban a kocsiban ülni, amelyben már sokszor ültem

ugyan, de a műszerfaltól a kárpitozásig fogalmam sem volt róla, hogy milyen. Furcsa volt látni Dont, amint vezet, sebességet vált, kormányoz. Soha eddig nem gondoltam arra, és nem értékeltem, hogy mennyi mindennel kell foglalkoznia. Állandóan csak néztem, és azt gondoltam: „Hát nem borzasztóan jóképű? Nem csodálatos? Nem vagyok én rettenetesen szerencsés?” – Ő néha néha rám pillantott, de alig szólt valamit.

Miután elhagytuk a kórház területét, egyre többet néztem ki a kocsiból, én mindenféle kavargott a fejemben.

– Mik azok a sárga vonalak az úton, és miért vannak ott?

– Hát vannak dupla meg szimpla sárga vonalak. Azok jelölik, hogy hol szabad parkolni, és hol nem.

– Mikor tették ezeket oda?

– Évek óta ott vannak.

– Biztos vagy benne?

– Hmm. . . nem jártam erre évek óta.

Némileg idegesítő volt olyan dolgokat látni, amelyeknek létezését sem gyanítottam soha.

– Don, nézd, mindenféle fehér vonalak is vannak az úton!

– Igen, azok még régebb óta vannak ott.

Arra gondoltam: „Biztosan azért nem mondták nekem, hogy fehér, meg sárga vonalak vannak az úton, mert nem gondolták, hogy érdekelhet.” – De látásuk lenyűgözött. És az utak széle szintén. Nem is sejtettem, hogy ilyen füves, és hogy ennyi fa van.

– Don, nézd a fákat. Mindig ennyi van?

– Igen, rengeteg fa van a környéken. Még a városban is.

Persze tudtam, hogy vannak fák. Mindig is tudtam, hallottam is suhogásukat, mikor fúj a szél. De soha nem képzeltem, hogy ilyen sok van, és azt sem, hogy mindenütt van. Kinőnek a járdából, tele vannak velük a kertek, végig az út mentén, ahogy Nottinghamba hajtottunk a vidéken át, sok-sok különböző alakú fa állt. Nem tudtam betelni ezzel: Némelyik gömb alakú, a másik magas, és mindegyik lélegzetállítóan szép.

– Ilyenek a fák. Még egyforma fajtájú fák is, a tölgy, a bükk, a gesztenye – ha megnézed – más-más formájúak.

– Én meg néztem, néztem ahogy a napfény rájuk sütött, belekeveredett az ágak és levelek közé, mozgó árnyakat vetett. Mintha a fák rétegekből állnának, mintha fodrosak lennének. Láttam, ahogy a szél mozgatja a leveleket.

– Mintha táncolnának a szélben – mondtam Donnak.

Minden egyes ember felkeltette az érdeklődésemet. Biztos vagyok benne, hogy Don – amilyen kedélyes – szeretett volna nevetni rajtam.

– Hű, nézd azt a sok embert a járdán. Mindegyik különböző színű ruhában van! Fantasztikus.

De Don nem nevetett.

– Azelőtt, amikor a kocsiban ültél, nem vetted észre, hogy kinn emberek vannak, mert a motor zúgásától nem hallottad.

Igaza volt. Mindig tudtam, hogy számtalan ember van körülöttem, de ha az

ember nem lát, és egy kocsi zárja körül, nem gondol arra, hogy kinn emberi lények vannak, akik vásárolnak, munkába sietnek, kocsmába mennek, vagy megállnak beszélgetni.

– Nézd a házakat, Don – folytattam. – Mindegyik különböző. Különböző színű az ajtajuk. – Sárga vonalak, fehér vonalak, hirdetőoszlopok, autóbuszok, útjelzések, üzletek. . . Olyan volt az egész, mint utazás egy ismeretlen helyre, ahol az ember még soha nem járt, aminek létezéséről sem tudott: új világ, amely óriási körhintaként forog a kocsiablak mellett.

Amikor már majdnem otthon voltunk, jutottak eszembe a virágaim. Annyi gyönyörű csokrot kaptam, rózsákat, dáliákat, fréziákat, hogy még a többi betegnek is túl sok volt, és azt mondták, nem bánják, ha hazaviszem. De izgalmamban a virágok teljesen kimentek a fejből. Eléggé elszomorított. Azokra gondoltam, akik küldték, akik hozták, és most könnyedén elfeledkeztem róluk, megtagadtam őket.

– Nem mehetnénk vissza?

– Ó, borzasztóan hosszú az út, és már majdnem otthon vagyunk. Nem baj, nem számít. . .

De számított. Aztán másvalami jutott eszembe: a sziámi macskáim nem voltak otthon. Jó barátnőm Pat – aki maga is sziámi macskákat tenyésztett – elvitte Minget és négyhetes kismacskáit, Sandra elvitte Herát, a pirosfoltosomat négy kölykével, és másvalaki a lilafoltos kandúromat. Majd meghaltam, hogy lássam őket, és most, hogy tudtam a színek egészen mások, mint elképzeltem, nagyon szerettem volna tudni, hogy milyenek?

– Ó, Don – mondtam –, mi van a macskákkal? Nem hozhatnánk el őket délután?

– Nem, ne aggódj a macskák miatt. Minden rendben van. Gyere csak haza, minden jó lesz.

Már abban az utcában voltunk, ahol laktunk. Minden sokkal szebb volt, mint képzeltem, a sok fával, rózsákkal a kertekben. És azután behajtottunk a kapun. Kiszálltam: Emma átugrott az ülésen, és előttem ment farkát csóválva. Ahogy kinyitottuk az ajtót, elsőnek futott be, rohant, hogy különböző ajándékokat hozzon nekem, és megmutassa mennyire örül, hogy otthon vagyok.

Beléptem a nappaliba, az én nappalimba, és először láttam. Mint annyi más – ez is különbözött elképzelésemtől. Mivel azelőtt annyi sötétség és szomorúság volt gondolataimban, nem képzeltem, hogy ilyen kedves szoba. Egészen elbűvölt. Hirtelen az jutott eszembe, hogy a mélyvörös szőnyeget talán Don külön nekem hozta, de amikor letérdeltem és megérintettem, észrevettem, hogy nem, ugyanaz a szőnyeg, ami mindig ott volt.

– Hogy tetszik az új kandalló? – kérdezte Don.

Nagyon szép volt, gondosan rakott kövekkel, a kiszögelléseknél világosbarna és rózsaszínű árnyékokkal. Észrevettem azokat a rézlovakat is, amelyeket hetente tisztítottam, és most először láttam csillogásukat.

Aztán hirtelen megpillantottam az elképzelhető legnagyobb virágcsokrot az asztal közepén: szegfűk, rózsák, dáliák árasztották el a vázát, és uralkodtak a

szobán.

– Don, nem kellett volna! Csodálatos! Micsoda hazatérés! Nem csoda, hogy nem törődte a kórházi virágokkal.

A következő pillanatban másik aggodalmam is elszállt. Mikor elfordultam a virágoktól, észrevettem, hogy még valaki van a szobában. Szemem sarkából valami mozgást láttam, körülnéztem, és egy nőt pillantottam meg az ablaknál. Fogalmam sem volt róla, hogy kicsoda.

– Ki ez? – bámultam rá, és a felismerés szikrája sem volt bennem. (De kinek az arcát is ismertem volna fel?) Nevetett, de nem szólt semmit, és én törhettem a fejemet, hogy ki lehet? Aztán még mindig nevetve megszólalt:

– Én vagyok.

Azonnal megismertem a hangot.

– Pat! Mit csinálsz itt?

– Hát elhoztam a macskáidat.

– Úgy érted: Minget és a kölyköket? Milyen csodálatos!

– Nem, nemcsak Minget és a kicsiket. Az összeset. Gondoltam, amint lehet, látni akarod őket.

Pat eltűnt a konyhába, és egy pillanattal később besétált Ming. Azonnal megdöbentett, hogy mennyire mélykék a szeme, és megláttam ragyogó, fekete pofáját, mancsait, fülét. Ugyanazt éreztem, mint amikor először láttam meg Emmát. Mingnél és a többi macskánál – amint később bejöttek – egyáltalában nem voltam elkészülve a színek és árnyalatok olyan sokaságára, mert senki soha erről nem beszélt, és a könyvek sem írták. Eredetileg azért választottam sziámi macskát, mert olyan simák és karcsúak voltak, de csodálatos volt őket látni, és megfigyelni mozgásukat még nagyobb gyönyörűség. Mintha hullámozgott volna.

Donnak vissza kellett mennie a szalonba és a pácienseihez, és Patnak is távoznia kellett. Így hát – az állatokat leszámítva – egyedül maradtam a házban, aminek örültem, mert mert alkalmam nyílt megtekinteni mindent, amit akartam. Don gyakran mondogatta, hogy Emmának „régis divatú pillantása van” van, és most tudtam, hogy mire gondol, amikor láttam, ahogyan ott ül ezen az első délutánon, és nagy erkölcsi szilárdságot sugárzott magából. Rámosolyogtam, kinyújtottam a kezemet, hogy megsimogassam. Előrenyújtotta a fejét a kezem irányába, és az jutott eszembe: „vajon hányszor csinálhatta ezt az elmúlt tíz évben, mikor kinyújtottam utána a kezemet, és nem tudtam pontosan, hogy hol van?”

Olyan csodálatos volt ülni és nézni Emmát (több mint egy évvel később sem szüntem meg emberekben és állatokban gyönyörködni), és látni, amint pofája elragadtatásba húzódik, fülei felállnak, farka vége a szőnyeget seprí. Ültünk, és azokra a dolgokra gondoltam, amelyeket most, hogy idehaza voltam, meg akartam csinálni.

Az első dolgok egyike: belenézni a tükörbe. Láttam már Dont, láttam Emmát, Minget, a macskákat, de még nem láttam önmagamot. Gondolom, a kórházban is megtehettem volna, de nem akartam. Vártam erre a legszemélyesebb találkozásra, míg egyedül maradok, mert több mint

aggodalmas voltam ezzel kapcsolatban, és fogalmam sem volt róla, hogy mire számíthatok. Gondolataim egy része sürgetett: „Gyere, essünk túl rajta! Meg kell tenni, a halogatás nem változtat az eredményen.” De a másik fele késleltetett. Vagy negyedórát ülhettem még a kanapén Emmát simogatva, hogy összegyűjtsem erőmet a felálláshoz és az elkerülhetetlenhez.

Amikor még nem láttam, persze nem sokat törődtem tükrök létezésével, és a ház sem volt zsúfolva tükrökkel. Gondoltam, a fürdőszobában van, hogy Don lásson borotválkozni. Mialatt ott ültem, és ezek a dolgok forogtak a fejemben, ismét körülnéztem a szobában. A tükrökön kívül a képekkel sem sokat törődtem. Tudtam, hogy vannak, de olyan dolgok, amelyekkel egy vak ember tapintás útján nincs állandó kapcsolatban, nem szerepelnek gondolataik előterében. Legalábbis nekem ez volt a tapasztalatom. Don szabadidejében festegetett, és néhány vászna a falon függött. Ezeket nagyon érdekesnek találtam, megpróbáltam emlékezetemből lelkiismeretesen kikeresni, hogy melyik micsoda lehet.

Egyik képe, Rembrandt Aranysisakos férfi c. képének másolata volt. Megragadott az arany színe, és a sisak gondos kidolgozása. Balra – emlékeztem – tengeri tájkép függött. Amikor ránéztem, találkoztam ismét azzal a nehézséggel, amely az első napokban a kórházban gyakran felmerült. Ez: a látáson keresztül az agyba jutott képek és az előzőleg tapintáson vagy leírásokon alapuló képek összefüggésbe hozása. Néhány tárgyat, amelyet láttam, rögtön azonosíthattam, bár még mindig nem tudom, hogy miért. De voltak olyanok, amelyekről halvány fogalmam sem volt, míg meg nem érintettem. A tengeri tájképnek semmi értelmét nem tudtam felfedezni. Amikor Don másnap reggel egy csésze teát hozott nekem, nem tudtam mi az, míg kezembe nem vettem.

De visszatérve a tükörbe nézésre. Végre, miután szemügyre vettem a képeket a falon, és üldögéltem Emmával, megindultam a fürdőszoba felé, és szembenéztem önmagammal: mint amikor Don a kórterembe lépett – de még idegesítőbb módon – teljesen idegen embert pillantottam meg. Nem tudtam, mit gondoljak. Az ajkai mozogtak, amikor mozgattam az enyéimet, a szeme pislogott, amikor én pislogtam. Látszólag ezek voltak az egyetlen érintkezési pontok köztem és a tükörkép között. Visszagondolva, nem is kellett volna azonnali felismerést várnom. Hogyan is alkothattam volna azonnal véleményt magamról? A hajamról azt gondoltam: „Nem, nem rossz, egyáltalában nem rossz, majdnem olyan, mint Emmáé!”

Ami a legjobban megragadta a figyelmemet, az az orrom volt. Felemeltem a kezemet, hogy megfogjam, mert egyszerűen nem akartam elhinni. De ugyanolyannak éreztem, mint máskor. Nem nőtt semmit. De a látvány rettenetes megrázkódtatást okozott. Komikus, bohócszerű, és az egész arcomon uralkodott. Miért nem beszélt nekem senki az orromról? Don, az anyám, a barátaim? Tudniuk kellett erről, és udvariasságból elhallgatták előlem! Szerencsétlennek éreztem magam az orrom miatt, amely ennyire kiállt, és jó időbe telt, míg megnyugodtam, és elhittem, hogy nincs rajta semmi rendkívüli.

Hogy megszabaduljak orrommal kapcsolatos gondolataimtól, bementem a hálósobába, megnéztem a szekrényben az összes ruhámat, amelyeket barátaim segítségével vagy az eladó leírása alapján egyedül vásároltam. Némelyik rémes volt. Egyáltalában nem összeillő színek, túl élénkek számomra, túl cifrák az ízlésemnek. Voltak olyanok is, amelyeket azelőtt nem szerettem a tapintásuk miatt, most pedig nagyon csinosnak találtam. Különös érzés volt: olyan ruhák, amelyeket azelőtt hordtam, mit sem tudva róluk. De most izgalmas kilátás volt, hogy elmehetek vásárolni, magam választhatom a ruháimat, és új ruhatáram lehet. Orr ide, orr oda, ettől felvidultam.

Visszamentem a nappaliba, leültem és újból körülnéztem. Tetszett a függöny, a szőnyeg, a tapéta. Olyan színes volt minden, üdének, frissnek látszott. Évek óta éltem itt, és mintha másik otthon lett volna. Nem az, amit elképzelttem, de mindent összevetve világosabb, tágasabb, kényelmesebb otthon.

De már elég éhes voltam, mivel ebédre semmit sem ettem. El kellett mennem az üzletbe, és valamit vásárolni a teához. Nagyon kíváncsi voltam, hogy milyen lesz egyedül menni? Az üzletek nem voltak messze, és jól ismertem mindegyiket. Látni akartam. Megtaláltam a bevásárlószatyromat, és az ajtóhoz mentem Emmával. Tudta, hogy kimegyünk, és nagyon izgatott lett. De az ajtóban megtorpantam. Hogy is csináljam? Aggodalom fogott el. Eredetileg azt terveztem, hogy Emmát pórázon viszem. De most mégis jobbnak találtam, feltenni rá a kantárját, és hagyni, hogy vezessen. Ha már aztán megszoktam a járást az utcán, nélkülözhetjük a kantárt.

Levettem a kantárt a fogasról, és Emma rögtön megvadult. Fel-alá ugrált, és megőrült a boldogságtól, hogy ilyen hosszú elválás után végre együtt mehetünk. Neki minden olyan lesz mint régen, bár nekem nem. Szóltam Emmának, hogy keresse az üzleteket. Kivezetett a kapun, végig a járdán. De útközben hirtelen lenéztem, és megláttam, hogy a járda rohan a lábam alatt. Annyira váratlan és félelmetes volt, hogy meg kellett állítanom Emmát. Rögtön magamhoz tértem, és mentünk tovább. De ekkor meg azt vettem észre, hogy sövény közeledik, fák repülnek felénk, mintha el akarnának ütni bennünket. Lábam alatt a járdán még a lámpaoszlopok árnyékai is úgy söpörtek felém, mintha tömör gerendák lennének, és azt hittem, beléjük botlom. Nem volt jó érzés. Megint szólnom kellett Emmának, hogy álljon meg. Tudtam, hogy logikátlan, tudtam, hogy én mozgok, nem a lámpaoszlopok, a járda, meg az árnyékok. De én a fordítottját éreztem. Elhatároztam, hogy ismét megpróbálom. Megint ugyanaz történt. Pánik fogott el. Meg kellett állnom, hogy meggyőződjek, valóban én vagyok mozgásban, és minden alkalommal, amikor megálltunk, Emma leült, és rám nézett, nagy, kérdő barna szemmel. Szerette volna tudni, mi történik? Tíz együtt töltött év után miért viselkedem ilyen furcsán? Végül egyetlen megoldást találtam csak: behunytam a szememet, és hagytam, hogy szokás szerint Emma vezessen. Végül így értünk az üzletekbe.

Emma megállt. Kinyitottam a szememet. Megérkeztünk a zöldségesüzlet elé. Azonnal szembevágott a színek tömkelege, vegyülve azzal a megkönnyebbüléssel, hogy végre itt vagyunk, és úgy éreztem: érdemes volt.

Megdöbrentett a gyümölcsök, zöltségek és virágok látvány a kirakatban, és a legnagyobb meglepetéssel állapítottam meg, hogy minden alma pirossága és zöld színe más és más; nincs két egyforma krumpli, sem saláta, sem más a kirakatban. Hogyan lehetséges, hogy ennyi árnyalata és változata van a színeknek?!

Ettől eltekintve volt egy csomó olyan dolog is, amit egyáltalában nem ismertem fel. Ismét szembekerültem azzal, hogy a korábban érintés útján szerzett benyomásaimat nem tudtam összefüggésbe hozni friss látásommal. Talán ezen a napon túl sok megterhelést róttam az agyamra. Csodálatos dolog volt látni, de de meg is kellett valamennyire tanulnom. Az üzletben – ahol jól ismertek – nagyon örültek sikeres operációmnak, és nem bánták, ha megfogdosok olyasmit, amit nem ismerek fel. Állt valami a pulton, aminek nem tudtam nevet adni. Piros meg zöld, meg valamilyen forma. Csak ezt jelentette nekem. Aztán megérintettem, és rájöttem, hogy levelek, és virág. Növény volt. Nem értettem, miért is nem tudtam rögtön? Mikulásvirág volt. Aztán rámutattam valamire a polcon, és megkérdeztem: „Mi az? – Zeller.” – „És az?” – „Cékla.” – felelték. És így folytatódott. Végül paradicsomot vettem, mert annak volt legistenibb színe.

Visszafelé menet elhatároztam, hogy nyitva tartom a szemem, ami furcsa balesethez vezetett. Megint ideges voltam, de uralkodni akartam magamon, amikor fiatal fiút láttam közeledni. Szokás szerint járás közben Emmához beszéltem, és azt mondtam: „Most jön valaki, Emma, vigyázz!” Nem tudom, mi késztetett erre a teljesen felesleges megjegyzésre. Közben arra gondoltam: „Most cselekednem kell: ki kell kerülnöm ezt a fiút. De hogyan? Hogy csináljam?” Eszembe sem jutott, hogy Emmára hagyjam. „Jobbra lépek, hogy kikerüljem.” Mikor már közel volt, jobbra léptem a járdán, de abban a pillanatban Emma úgy döntött, hogy balra kerül. Elengedtem a kantárt, és mi – összegabalyodva a kantárral – egy kupacban kötöttünk ki, mi alatt a mit sem sejtő fiú derűsen továbbment. Rémesen éreztem magam, és Emma arckifejtéséből láttam, hogy nem tudja megmagyarázni a történeteket. Ásított, de nem unalmában, hanem zavarában.

Aggódó, kérdő arckifejezése mintha azt mondta volna: „Hát ezt meg miért csináltad? Mi történt?” Én meg feleltem: „Ó, Emma, igazán sajnálom. Nem kellett volna feltennem rád a kantárt.” Túl sokat akartam tőle.

Tulajdonképpen azt kívántam, hogy támogasson, míg összeszedem a bátorságom, hogy egyedül kimenjek. Nem volt becsületes dolog. Ettől kedve elhatároztam, hogy csak a pórázát teszem rá, és megtanulom magam intézni a dolgaimat.

Valahogyan hazaértünk, és megkönnyebbülten ürítettem ki a szatyromat, és fogtam hozzá az étel elkészítéséhez. De egy dolgot már tapasztaltam: a látás nagy koncentrációt igényel. Az a fajta koncentráció és szellemi megerőltetés, amelyet a látás megkövetelt, teljesen új volt számomra, nem hittem, hogy valaha szükségem lesz rá. Azt gondoltam, ha egyszer visszanyerem a látásomat, akkor majd látok és kész. De nem ez volt a helyzet. Mintha hirtelen új testrészt kaptam volna, és sok munkába kerül, amíg hozzászokom

legelőnyösebb használatához. De ugyanakkor izgalmas is volt.

Első pillantásra az élelmiszeres szekrényben Aladdin csodabarlangját találtam, tele konzervekkel, csomagokkal, üvegekkel, amelyeket azelőtt használtam, de most, hogy láttam, nem ismertem fel. Kezembe akadt egy piros-sárga-fehér csomag. „Ez mi lehet” – gondoltam. Persze rá volt írva: „SÓ”, de bár évekkal ezelőtt ismertem a betűket, hosszú időbe telt, míg visszanyertem ezt a képességemet. A „SÓ” szó először csak különböző betűk kombinációjának tűnt. Néhány nyomtatott szót fel tudtam idézni emlékezetemben, sőt, akkor is le tudtam írni, amikor nem láttam. De fordítva: szemem elé állítva és gondolkodásommal összefüggésbe hozva teljesen más dolog volt: először nagyon nehéz, de idővel visszatért.

Így hát a sót a régi módszerrel ismertem fel: megkóstoltam, és a doboz színéhez kapcsoltam. A zabpelyhes csomag: sárga-fehér mintás, a babkonzerv türkizkék és így tovább.

Mégis mindez felfedezés volt, és én nem bántam. Valójában élveztem ezen az első délutánon a vizsgáldást az élelmiszeres szekrényben. Az ételkészítés még nagyobb gyönyörűség volt. A saláta sok pirossal és zölddel elkápráztatott, még az az egyszerű dolog, hogy vizet ereszték a csapból salátára, is élvezetet jelentett. A víz csillogott, kavargott, megtört rajta a fény, zuhogott a mosogatóba. Mikor már megterítettem és vártam Don érkezését, kimentem a kertbe, az én kedves kertembe. Nagyon büszkén sétálgattam, a mellettem szimatoló Emmával.

Vak koromban néha szabályosan gyűlöltem a kerti fákat, mert az ágak folyton beleakadtak a hajamba, és ha a fűvön jártam, – ami ritkán fordult elő – mindig fejemben kellett tartanom a három almafa helyét, hogy ne ütközzem beléjük. Tulajdonképpen az almafák számomra csupán meglehetősen veszedelmes akadályokat jelentettek, amelyeket kerülnöm kellett, amelyektől őrizkednem ajánlatos volt. Most nemcsak ártalomra képtelennek, de gyönyörűnek is tűntek. És a fű szélén ott állt a fűzfánk! Nem tudtam levenni a szememet tiszta kecsességéről. Levelei egyik oldalon zöldek, a másikon ezüstsínűek voltak. Egy pillanatig azt hittem, hogy a szemem csal. Soha senki nem mondta, hogy a fáknak ezüst leveleik vannak. És a fűzfát nézve vettem először észre az eget, ahogyan a felhők vonulnak, és nagy fehér hullámokként úsznak a kékségben. Kocsi fékezését hallottam, a bejárati kapu zárjának csattanását. Don érkezett haza. Hozzám lépett.

– Halló, hogy vagy? Mit csinálsz? – kérdezte.

– Néztem.

– És most mit nézel?

– Hát, hogy megmondjam az igazat, a naplementére várok.

Don gyakran írta nekem le a naplementét, és nála senki sem tudta volna jobban élénkebben. Mégis, amikor ott álltam vele a kertben naplementekor, és a színek másodpercek töredékei alatt változtak, tudtam, hogy ezt a látványt semmi nem tudja helyettesíteni. Olvasni vagy hallani a leírását (semmiképpen sem akarom Don értékét csökkenteni) csak pótlék volt, és eddig a napig csak másodkézből kapott naplementéim voltak.

De ezen az estén ott álltunk, és együtt néztük. A nap letűnt; körülötte a felhőket és az eget arannyal és vörössel sugározta be. Tökéletes volt, és ennek a napnak méltó befejezéséhez semmi sem illett volna jobban.

ÚJ ÉLET

Amikor másnap reggel felébredtem, pár másodpercig minden olyan volt, mint azelőtt. Nem különbözött a többi – vagy tízezer – reggeltől: körülöttem a megszokott, üres, szürke köd. Aztán eszembe jutott: látok! Csak ki kell nyitnom a szememet és látok! Új élet első reggele volt ez. De álmosan azon gondolkodtam: igaz-e valóban? Ki merem-e nyitni a szememet?

Előző este, bár nagyon fáradt voltam, nem akartam aludni menni. Olyan időpazarlásnak tűnt nyolc órát behunyt szemmel tölteni. Ott feküdtem, boldogabban, mint valaha életemben bármikor. Emma bevonult kosarába az ágy végénél, és én néztem a tapétát, nem tudtam levenni róla a szemem. Olyan szép volt: sötét rózsaszínű alapon fürtös bimbók. Don lefeküdt mellém az ágyba, és emlékszem, hogy azt mondta: „Tudod, elmehetünk bárhová, ahová akarunk!” Valóban úgy gondoltam, hogy végre enyém a világ. Még akkor is néztem a tapétát, mikor a villanyt eloltottuk

És most kinyitottam a szememet. Rögtön láttam, hogy a tapéta még mindig ott van. . . Tudtam olvasni, elvihetem Emmát sétálni, mindent láthattam, amiről azelőtt csak hallottam, vagy mondták nekem, de amiről soha nem tudtam igazán. Új bolygóra került úrutazó érezhet így, amikor egy tisztásra kerül, és előtte mérföldekre terjedő felfedezetlen területet lát. Ott feküdtem álmodozva, a nap átsütött a függönyön, és láttam, hogy Emma még mindig összegömbölyödve fekszik a kosarában.

Don megmozdult, közölte, hogy felkel és teát csinál, ami aztán visszahozott az élet gyakorlatibb dolgaihoz.

Mialatt Emmát néztem, ő is felébredt. Kiszállt kosarából, álmosan nyújtózkodott egyszerre mind a négy lábán, szemét félig lehunyta a nappali világosság előtt, de telve szeretettel nézett rám. Szokott gyors és erőteljes „jó reggelt”-rázását produkálva, aztán fark csóválva ugrott az ágyra. Ezt mindennap hallottam, de soha nem láttam. Napi szertartás volt az a játék, amelyet Don „orrtologatás”-nak nevezett. Emma orrát a lepedő alá dugva tolja, tologatja előre, hátsó lába a levegőben kalimpál, és a farkát iszonyúan csóválja. Ezt először látni a megszokott hangok kíséretében annyira mulatságos volt, hogy visszafeküdtem, és nevető rohamot kaptam.

Bejött Don a teával. Megkérdeztem tőle: „vajon mikor veszi majd észre Emma, hogy látok?” Emma ezt nyilvánvalóan nem állapította meg, és arra voltam kíváncsi, vajon fokozatosan vagy hirtelen jön-e rá? Aztán valami különös történt: néztem Dont, aki kitöltötte a teát, és öltözni kezdett, és ekkor észrevettem a lábát. Előző nap, amikor lefeküdt, nem láttam. De most ránéztem, és megszólaltam:

- Don, a lábaid. . .
 - Mi van a lábaimmal?
 - Olyan furcsák – és kuncogni kezdtem, mert olyan különösnek tűntek.
- Szegény Don egészen zavarba jött. Lenézett, és nagy méltósággal közölte:
- Teljesen normális lábak.

- De az lehetetlen.
- De igen, azok.
- De biztos, hogy valami baj van velük. Nem passzolnak a tested többi részéhez.

Erre elfordult, és hogy eltakarja lábait kritikus pillantásaimtól, gyorsan húzni kezdte a nadrágját. Meg voltam győződve, hogy aránytalanok. Fogalmam sem volt, hogy milyen elvárásaim lehetnek egy lábbal kapcsolatban, de bármi volt is az elképzelésem, nem illettek Don alsó végtagjaihoz. Mikor aztán pár perc múlva én is kiszálltam az ágyból, torkomon akadt a nevetés. Láttam, hogy az én lábaim is furcsák, idegenek, aránytalanok.

Reggelnél mást is felfedeztem. Szalonnás rántottát sütöttem paradicsommal. Mennyi örömet mulasztottam el azzal, hogy nem láttam az ételeket; és mennyire fokozza a látvány az étvágyat! Leültünk, villámmal a szalonna felé nyúltam, de valahogy a kettő nem jött össze. Láttam a szalonnát is, meg a villa fogait is a közelében, de nem tudtam a kettőt összehozni. Túlhaladta koordináló képességemet. Bizonyítéka volt egy átmeneti visszaesésnek, és vissza kellett térnem régi módszeremhez: az ételt késsel és villával kitapogatni.

Kávészás közben Don megkérdezte:

- Hová akarsz ma menni?

Elintézte, hogy egy hétig nem megy be a szalonba, és vágyott arra, hogy különböző helyekre vigyen el engem a kocsival. Mielőtt kimondta, már tudtam, hogy hová szeretnék legelőször menni.

- Mit szólnál, ha Newstead Abbeybe mennénk?

Newstead Abbey sok holdnyi erdejével, tavaival körülbelül húsz percre volt kocsival Nottinghamtól a mansfieldi oldalon. Valamikor Lord Byron otthona volt, és 1930-ban a Nottinghami Városi Testületnek ajándékozták. Annyiszor voltam már ott, amikor még vak voltam, és mindig olyan nyugalmasnak találtam. Éreztem a régi apátság szellemét, és elképzeltem Lord Byront, amint verseket ír a fák alatt, vagy lovagol az ösvényeken. Körbesétálva éreztem a fákat, és tudtam, hogy sok rododendron bokor van a parkban, és hallgattam a vízesést. Majd meghaltam, hogy most láthassam is.

Mint óriási tükör terült el a tó: fajdkakasok és hattyúk úszkáltak a vizén saját, csillogó tükörképükhöz tapadva. – Elérkeztünk a vízeséshez. A nap süttött, sugarai megtörtek a vízen, gyémánt zuhataggá változott, csillogott, táncolt a köveken. A színek dicsfényvel vették körül; nem tudtam a szememet levenni róla. Donnak majdnem el kellett engem rángatnia, hogy megnézzem a virágokat: dáliákat, krizantenumokat, a különböző sárga, bronzsínű és vörös foltokban. Mintha a világ összes színeit hirtelen összeszedték volna, és ezen a helyen halmozták volna fel. Megpillantottam a régi apátság egyik kőfalát. Rózsaszínű, fehér, sárga, szürke, barna mohák és zuzmók tarkították mindenütt kinőve a repedésekből.

A látnivalóktól és színektől egészen felvillanyozódtam. De még valamit meg kellett nézнем. Byron emlékművét, amelyet újfundlandi kutyájának, Beatswainnek emelt. Odaértünk a kis, négyszögletes építményhez néhány

lépcső tetején. Emma érdeklődve járt körbe. Végre saját szememmel is elolvashattam, mit írt Byron a kutyájáról. Kőbe vésve állt, hogy Beatswainben megvolt a: „szépség, hiúság nélkül, bátorság kegyetlenség nélkül, és minden emberi erény az emberi gonoszság nélkül.” Szerettem volna én írni ezt, de Emma dicséretére.

Következő nap máshová mentünk, és minden reggel kísértünk a kertbe, megnéztünk különböző dolgokat. Egy reggel odahívtam Dont.

– Nézd azt a madarat.

Kisietett a házból, valószínűleg arra gondolt, hogy valami különös történik.

– Nézd – mondtam –, ott egy madár, és ül a fán!

– Igen – mondta csodálkozva –, mi a baj vele?

– Nincs vele baj, de nézd, az ágak között ül!

– Látom – felelt türelmesen.

Nem értette izgalmam okát, és ezt nem is kellett volna tőle várnom. De elmagyaráztam. Tudtam, mert mondták, meg olvastam is, hogy a madarak fákon ülnek. Mindig tudtam, hogy körülöttem, felettem madarak vannak valahol. Még egy-egy madár között különbséget is tudtam tenni, megismertem a rigó fütyét, és a veréb csiripelését. De magamba soha nem tudtam a madarakat és a fákat összekapcsolni. Nem tudtam őket egymáshoz illeszteni. Bolondságnak hangzik, de így van. És most megláttam egy madarat a fán . . .

Szabadságunk utolsó napján Donnak csodálatos ötlete támadt:

– Mi lenne, ha elmennénk Yorkshire-be, Flamborough Headbe?

Tudtam, hogy szépnek kell lennie, és alig vártam, hogy beüljünk a kocsiba és induljunk. Vágyódtam, hogy meglássam a tengert!

Hosszú, majdnem száz mérföldes autót volt. Útközben szaladt mellettünk a táj, áthajtottunk a szénbányavidéken, ipari városokon, Yorkshire lankás zöld dombjain. A mezők kétoldalt hömpölyögtek. Néha templom mellett haladtunk el egy völgyben, a következő pillanatban hegytetőn voltunk, és lenéztünk a hullámzó zöldre. Emlékeztem, hogy tanultam földrajzban a rétegvonalakról, de soha nem tudtam, mit jelentenek valójában.

Don a kocsit a Flamborough Head-i világitótoronyig vezette, és a csillogó fehér toronynál kiszálltunk. Emma előrerohant. Pár pillanat múlva – miután nagy morgást és zúgást hallottam – megláttam a tengert. Soha nem képzeltem ilyen vég nélküli, ilyen csillogó, ilyen erőteljes mozgást. Úgy tűnt, mintha a tenger egy pillanatra erőt gyűjtene, hogy aztán hörögve, dörögve ütődje a sziklák lábához, míg a part alkotta félkörben a víz forrni látszott. Első alkalommal megragadtam Don karját. Éreztem, hogy a szikla megremeg, és összetörik az ostromban. De amikor a szikla visszahömpölygött a szikla elnyúlt lábai alá, eszembe jutott, hogy századok óta történik így, és teljes biztonságban vagyok. Emma is szerette Flamborough Feadet. Szaladgált és segített, amikor lementünk a partra kavicsokat és kagylókat gyűjteni. Ki-be rohangált a tengerbe, és rázta magát a gyönyörűségtől. A köveket hazavittük

emlékül.

De a hét csodálatos élményei közé szomorúság is vegyült. Volt időm a fiókok, szekrények átvizsgálására, és régi levelekre, elfelejtett könyvekre újságokra, fényképekre bukkantam. Különösen a fényképeknél vettem észre, hogy voltak dolgok, amelyekről nem is tudtam, és jobb is lett volna, ha így is marad. . . Családom képein láttam, hogy idősebbek, mint ahogyan hittem. Láttam képeket Ophasról, az elpusztult sziámi macskámról – bár ne láttam volna! Volt egy csomó aranyos fényképem Emmáról, mindegyik bűbájos, néhányat Paddy Wansborough küldött kéthetes korából, amelyeken látszott, hogy milyen csodálatos, élénk kölyök lehetett. Mások ereje teljében mutatták, és egészen mostanáig voltak róla képek. De egyiket a másik után nézve láttam Emma növekedésének és öregedésének folyamatát. Tudtam, hogy már majdnem tizenegy éves, de soha nem jutott eszembe, hogy öreg. Kora nem jelentett számomra semmit, míg ezeket a képeket nem láttam, és hirtelen eszembe jutott, hogy bár ő még mindig a régi kedves, nem is őszül, észre kellett vennem, hogy Emma bizony már öreg kutya.

Nemcsak a szomorúság volt az egyetlen kellemetlen élményem. A hét egyik délutánján vásárolni mentem Nottinghamba, és ez a legfélelmetesebb módon juttatta eszembe, hogy meg kell tanulnom látni. Az az elképzelésem, hogy a látás birtokában életem automatikusan könnyű lesz, kínosan megváltozott. – Leszálltam az autóbusról, elindultam a megállótól. Hogy megijedtem, az még a közelében sem jár az igazságnak. Egyszerre halálra rémültem. Emma pórázon volt, és ahogy mentünk, az általam ismert zajok és nyüzsgés oka nyilvánvaló lett: emberek ezrei, mindegyik mozog, autók, autóbuszok, biciklisták haladnak nagy összevisszaságban. Nem hittem, hogy lehetséges ennyi ember. Senki sem mutatott különleges érdeklődést Emma iránt és irántam. De miért is mutatott volna? Nem voltam többé vak, és Emma sem viselt vakvezetőkutya-kantárt. Eddig mindig Emma segítségével jutottam át a tömegben és embereken, de most beléjük botlottam, nekik ütköztem, és akkor vettem észre, hogy nem is igyekszem elállni az emberek útjából.

Félelmetes volt, de továbbmentünk, és akkor felnéztem. Megláttam egy mérhetetlenül nagy irodaépületet, a nottinghami új központ részét. Nem is gondoltam soha, hogy létezik ilyen tornyosuló, félelmetes valami. Inogni látszott. Tudtam, hogy felhők haladnak el fölötte. Elszédültem, míg végre el tudtam fordítani a tekintetemet, és visszatértem a mozgó és mozdulatlan akadályok kikerüléséhez, éppen úgy, mint ahogyan Emma tette az elmúlt évek alatt. Persze Emma mellettem ügetett, és – bár még mindig nem volt hozzászokva, különösen városban, hogy kantár nélkül járjon – olyan volt, mint más, pórázon sétáló kutya. De jött a pillanat, amikor megérezte, hogy bajban vagyok, és ekkor azonnal teljesen átvette régi szerepét. Egy kereszteződésnél forgalmi lámpánál keltünk át. Vártam a zöld jelzésre, de ugyanakkor figyeltem a forgalom zajának elcsendesülését is, mert még mindig nagyon támaszkodtam a hallásomra. Félúton, az úttest közepén észrevettem valamit, ami ott állt. Fogalmam sem volt róla, mi lehet? Ott volt előttem a kép, de agyam nem fordította le számomra. Csak álltam Emmával az úttest

közepén a tárgy előtt. Emma ekkor lábam mellől elém kanyarodott, és húzni kezdte balra a pórázt. Követtem. Elvitt az út közepéről a szemben lévő járdára. Amikor visszanéztem és más szemszögből láttam a félelmetes tárgyat, rájöttem, hogy nagyon hosszú, alacsony utánfutó.

Az autóbuszon hazafelé vettem először észre a különbséget az utasok magatartásában, és ez állandó csodálkozásomnak forrása lett: némelyek boldognak, mások szerencsétlennek látszottak. Voltak, akiket szerettem volna megismerni, de még több elől inkább mérföldekre futottam volna. Egészében véve csalódtam az emberek külsejében. Ha uniformizálódtak is vak gondolataimban, legalább valami képzeletbeli csinosítást tulajdonítottam nekik, és sohasem képzeltem emberi lényeket csúnyának, groteszknek és visszataszítónak. De most előttem egy embernek kicsorgott a nyaka a gallérijából, és az ajtónál egy teljesen kopasz ember ült. A teljes kopaszságot akkor nagyon furcsának találtam, bár mostanra már hozzászoktam.

Persze különösen meglepett, hogy mennyire különböznek családtagjaim és barátaim elképzeléseimtől. Mikor egy napon csöngetésre az ajtóhoz mentem, idegen férfit láttam ott, és csak akkor ismertem fel bátyámat Grahamot, amikor megszólalt. (Ez még a családi képek nézegetése előtt volt.) És mikor anyám jött el, ránéztem, és azt mondtam: „Szent isten, de megőszültél. Mikor?” Tapintatlanság volt, és valószínűleg rosszul is esett neki, de nem szándékosan történt. Csak a meglepetés mondatta velem.

Időbe telt, míg hozzászoktam a különböző arckifejezésekhez. Időnként ránéztem Donra, és azt gondoltam: „az embereknek nem egy, de száz arcuk van.” A vak világban csak ködös elképzelés létezik valamilyen arccal kapcsolatban. Nem is gondolnak arra, hogy ez az arc változásokra is képes, és más, amikor nevet, más amikor szomorú, vagy mikor jó vagy rossz történik vele. Az én arcom is változott. Ez alatt az egy hét alatt Eddy és Mike Bain barátaink jöttek el, és miután vagy félórát töltöttünk együtt, Mike azt mondta:

– Megváltoztál!

– Ezt hogy érted?

– Megváltozott az arcod.

– Az arcom? Hogyan?

– Nem is tudom igazán. . . de más. Valahogy úgy érzem, hogy megtelt étellel. Sheila, arckifejezéseid vannak.

Hirtelen rájöttem, hogy igaza van, és annak az enyhe merevségnek amit az arcomban éreztem, nem volt köze az operációhoz, mint ahogy eddig gondoltam, hanem azt éreztem, hogy használom arcizmaimat, amelyeket azelőtt soha.

Gondolom, hogy a gyerekek arckifejezéseiket szüleiktől és más gyerekektől látják. De miután én soha életemben nem láttam emberi arcot eléggé ahhoz, hogy mimikáját észrevegyem most pótoltam az elveszett időt. Örültem, hogy Mike úgy találta: étellel telt meg az arcom!

A műtét előtt – amikor Donnal barátokhoz vagy vendéglőbe mentünk, együtt voltunk ugyan egy csomó ember között, de hacsak nem velem beszélt – úgy éreztem megszakadt valahogyan köztünk a kapcsolat. Most, hogy láttam,

csodálatos volt; csak átpillantottam az emberekkel teli szobán, és mindig láttam őt, nem számított hányan vannak körülöttünk. Rámosolyogtam, és láttam amint visszamosolyog.

A csodálatos hét Don számára túl gyorsan ért véget, vissza kellett mennie a szalonba. De én is visszatértem dolgozni. Emma már kicsit jobban hozzászokott a pórázhoz, de furcsa lehetett neki anélkül indulni el a megszokott reggeli útra Nottinghamba, hogy rajta lenne a felelősség. Még mindig kicsit zavart volt, és néha, amikor az utcán mentünk, csodálkozva pillantott rám: „Hol van a kantárom? Nem értem?” A hivatalhoz érve felmentünk a kapuhoz, de az ajtó teljesen ismeretlennek tűnt. Mintha soha nem léptem volna be rajta. Csak amikor megérintettem a fogantyút, tudtam, hogy jó helyen járunk.

Bent is mintha teljesen ismeretlen helyen lennék. Egészen más volt, mint amilyennek képzeltem. Mikor a kapcsolótáblához értem, amelyen oly hosszú ideig dolgoztam, alig hittem a szememnek. Ott állt a Braille-gépem használatra készen. Az utolsó hetekben eszembe sem jutott a Braille-írás. Most úgy éreztem magam, mint egy archeológus, aki saját múltjában talál rég elásott relikviákat. – De Emma nem bánta. Besétált a kosarába és azonnal letelepedett.

Először nem ment a munka. Túl nehéz volt vizuális úton kezelni a kapcsolótáblát. Gyorsan megtanultam ugyan, de kezdetben visszatértem a tapintáshoz. Hasonlóan nehéz volt felírni az üzeneteket a Braille-gép nélkül. Otthon gyakoroltam már az írást és az olvasást ugyan, de még csak lassan ment. Az agyam ismét nem kapcsolta azonnal össze a papíron látott jeleket a helyes jelentéssel. Mégis, bármennyire nehéz volt, semmivel sem kibébitette azt a csodálatos gyönyörűséget, hogy ismét tudok olvasni, és időmet könyvekkel és folyóiratokkal körülvéve töltöttem.

Egy ideig még folytattam a munkát a garázsban, míg tulajdonképpen el nem határoztam, hogy megírom ezt a könyvet. Idővel megtanultam vizuálisan kezelni a kapcsolótáblát, leírni az üzeneteket, és – ami az életben mással is szokott történni – a régi és beidegződött szokásokat, mikor már egyszer levetkőztem, gyorsan el is felejtettem.

Előző életemre eléggé drámai és fájdalmas módon emlékeztem vissza, amikor utódom betanításának kérdése felmerült. Utódom Kath barátnőm volt, vezető kutyájával, Rachellel, aki őt munkába vitte. Nekem kellett megtanítanom a kapcsolótábla kezelésére, és amikor dolgozni láttam; mintha önmagam szellemével találkoztam volna.

Különös érzés volt. Nem is tudtam elhinni, hogy valaha és is ilyen voltam. Az együttlét azonban lépten-nyomon eszembe juttatta. Kath megtapogatta tollamat és a blokkomat és nevetett: „Ezek nekem nem jók” – mondta. Visszaemlékeztem, hogy én is így éreztem, nem akarván elismerni, hogy léteznek olyan dolgok, amelyeknek használatára képtelen voltam. Mégis volt mulatságos oldala is. Rachelnek és Emmának meg kellett osztaniuk a kutyafekvőhelyen. Meg is próbálták, de folyton összenyomták egymást. Szegény Emma állandóan kijött, szemrehányóan nézett rám, amit valahogy

így fordítottam le: „Látod mi történik? Én ugyan meglehetősen kedvelem Rachelt, de már annyi éve vagyok itt, és most jön ő, és el akarja venni a kosaramat!”

– Végül – minden meggyőzőselem ellenére annyira felháborodott, hogy a szőnyegen lábam elé fekvé állapotodott meg.

De a tanítás nem volt számomra mulatságos. Vissza kellett emlékezmem, hogyan kell a kapcsolótáblát tapintással kezelni, és megtanítani erre Kathot. Amikor először ült le, nekem kellett bemutatnom. Keze követte az enyémet a Braille-jelzéseken, hogy érezze, hol vannak a számok és kapcsolók. Meg kellett mutatnom, hogy hol vannak a Braille-feljegyzések. Közben hirtelen villanással rájöttem, hogy a látóképe emberek hogyan reagálnak a vakokra. Most tudtam meg, hogyan nézhettek rám annak idején! Mégis – összes tapasztalatommal együtt – most nem tudtam, hogy lehetnék leginkább Kath segítségére.

Mindig meg akartam neki mondani, hogyan kell valamit gyorsabban csinálni, mert *láttam*: megjelent a hívás a táblán, én rögtön láttam, hogy melyik szám gyulladt ki, és ugyanakkor láttam Kath kezét végigfutni a táblán, hogy a jelzők mozgásáról érezze meg, és válaszolni tudjon. Annyira megrázott. Szólni akartam: „Nem, rossz helyen keresgéled, a másik felén van.” De tudtam, hogy ezzel nem segíték. Szívet tépő volt, és mióta a kórházat elhagytam, semmi nem rendített meg ennyire. Különösen azért fájt, mert Kath annyira ügyes vak teremtés volt, és olyan jó barát, és alig bírtam elviselni, hogy ráemeli pillantását az emberekre, de nem látja őket, vagy körbetapogatózik az asztalon a teája után.

De az élet ment tovább. Emma idővel észrevette, hogy látok. Különleges incidens alkalmával történt ez. Még mindig szokása volt a türelmes várakozás, míg a macskák befejezik esti étkezésüket, és miután tökéletesítette módszerét a konyhakövön való surranásban, anélkül hogy én meghallanám, fényesre nyalva a tányért fogyasztotta el a maradékot. Rendszerint csak az üres tál zörgését hallottam meg, amikor már túl késő volt ahhoz, hogy bármit tehessek. Egy bizonyos estén mégis megláttam Minget, ahogy visszatért a vacsorájától, és szokása szerint egy kis húst hagyott a tálkában. És akkor megpillantottam a lopakodó Emmát a tál felé sétálni. Már majdnem beledugta nagy, barna orrát, amikor rákiáltottam:

– Emma, hagyd ott!

Mintha ágyút sütöttek volna el mögötte. Hirtelen megfordult, és olyan kifejezéssel nézett rám, amelyet még soha nem láttam: csodálkozás, talán döbbent, még jel arra is, hogy a természetfölöttivel találta magát szemben.

– Igen – mondtam –, látlak. Azért mentél oda, hogy megedd, ugye?

Odajött hozzám, orrát a tenyerembe dugta, és puhatolózva csóválta a farkát, mintha azt mondaná: „De hát ez mi? Ezt én egyáltalában nem értem!”

De azt hiszem értette, és ettől a pillanattól kezdve tudta, hogy látok. Mert ezután, amikor pórázon ment, húzni kezdett, megugatta a többi kutyát az utcán, megszagolgatta, és megtisztelte a lámpaoszlopokat; csupa olyan dolgot művelt, amit a korrekt, méltóságteljes, kötelességtudó, dolgozó Emma még álmában sem tett volna. De most már nem kellett dolgoznia, és mert már

tizenegy éves volt, fel sem merült, hogy más ember vezetőkutya legyen. Kérdemelte szabadságát! Amikor nincs rajta póráz, élvezet nézni: orrával a föld közelében minden fát és minden fűszálat megvizsgál, farkát magasan a lebegőben tartva csóválja. És hogy repülnek a fülei, amikor szalad! Szeretem energiáját és életkedvét, és úgy tűnik, ő meg osztozik örömben, hogy látok.

Idővel más dolgok is világossá váltak előttem. Egyet azonban még a mai napig sem láttam, és ez a szivárvány. Egyszer Don, vihar után, amikor kisütött a nap, berohant hozzám:

– Gyere, Sheila, gyere, nézd! – Nagyon izgatott volt. De mire kiértem az égbolt megváltozott, minden elszürkült, csak halvány, ibolyaszínű csík maradt a szivárvány helyén. Rettenetesen csalódott volt Don, és én is. Így hát várok tovább, hogy egyszer elcsípjem a szivárványt.

A szivárványtól eltekintve most láttam, hogy milyen a karácsony. Karácsonykor eddig mindig szomorú és levert voltam, mert tudtam, hogy a várost lámpákkal és fenyőfákkal díszítik, óriási Téalapó-képeket állítanak fel, amelyeket én mind nem láttam. És az üzletekben ezer olyan dolog volt, amelyet anyám leírt, de amelyekben sohasem gyönyörködhettem. Rátehettem ugyan a kezemet az üzletben, meg is foghattam, de persze ez nem volt ugyanaz. Mégis mindig (bár Don ezt különösnek találta) feldíszítettem a lakást. Megvolt a saját elgondolásom, és mivel pontosan tudtam, mi hol van, magam elé is tudtam képzelni. Abban a boldog tudatban ültem le, hogy a ház tisztességesen néz ki, és mindezt én csináltam. Ezek az évek – amikor képzeletemnek díszítettem, és úgy vásároltam, hogy nem láttam mit veszek – úgy tűntek el, mintha soha nem is lettek volna. Most, hogy láttam, és teljes egészében élvezhettem, a karácsony mindennél jobban sűrítette össze, hogy mit jelent számomra a látás.

Több díszet vásároltam, mint eddig bármikor, és hozzátettem a már meglévőkhöz. Óriási karácsonyfát is vettem, és mindenhová csillogó tarkaságokat akasztottam. Don díszlámpákkal tért haza, és amikor meggyújtottuk a kéket, a narancssárgát, a zöldet, minden olyan volt, mint mikor hatéves voltam, csak sokkal jobb. És micsoda gyönyörűség volt megírni a karácsonyi üdvözlőket! És megtudni, hogy nekünk ki küldött, amint felbontottam a borítékot! Már az is csodálatos volt, hogy láttam Dont ajándékokat kicsomagolni. Lehetett az ing, kölnivíz, vagy más, amit én magam választottam.

Most már egy év telt el. Egy év, amely alatt fokról fokra hozzászoktam és begyakoroltam a látást. De a mai napig is érzem a csodát. Ha hallom, hogy az emberek panaszkodnak a krumpli vagy a szén árának emelkedése miatt, szeretném őket figyelmeztetni, hogy milyen boldogok, már csak azért is, mert láthatják az eget és a felhőket.

De mi Donnal különlegesen boldogok vagyunk. Legutóbbi karácsonykor új taggal szaporodott meg a család. December 21-én kislányunk született: Kerensa Emma Louise, aki most tízhetes. (Középső nevét természetesen egy

nagyon nyomós, csokoládészínű okból kapta.) Nagyon szép kisbabánk van. Boldogságunk minden elképzelésünket felülmúlja. De egy könyörgésünkre nem érkezett válasz: nem tudjuk, lát-e Kerensa?